ANUL XXXI
21
(1 358)
Sîmbătă
21 mai
1988
8 pagini
4 lei

SALA DE LECTURA

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

DEMOCRATISMUL CULTURII

Este evident că, în ansamblul preocupărilor societății pentru atingerea acelor înalte țeluri ale socialismului și comunismului, conștiința revoluționară, spiritul revoluționar au acea menire mereu vie și amplă de a descoperi în om și în oameni izvoare noi de voință și abnegație, noi capacități de gîndire și acțiune, în temeiul celei mai active capacități morale, politice și profesionale. Sub impactul atît cît și atît de cuceriri ale cunoașterii umane în toate domeniile de activitate și cu implicații în sfera tuturor preocupărilor muncii și vieții, ale creației materiale și spirituale, capacitatea de conștiință nu este niciodată definitivă ; ea nu închide orizonturile de aspirație și propensiune economică, morală sau socială, ci, dimpotrivă, le susține și le sporește în amplitudine, consacrîndu-le ca repere într-o nelncetată și laborioasă devenire. Conștiința politică înglobează și definește în același timp toate stările materiale și spirituale ale unei epoci, ea este mișcarea de fapt a ideilor, matricea lor. Prin cîmpul de boltă al gîndirii politice și ideologice trec, fără a se confunda, și literatura și arta, forța lor ideatică. De aceea creația nu este și nu poate fi azi numai o preocupare de interes restrîns și cu efecte minime. Ea intră în zona de gravitație a întregii societăți, este realitatea acesteia în plan spiritual și expresia ei de importanță majoră sub raportul reprezentării artistice. Își împlinește menirea estetică și educativă activizînd forța de conștiință și sensibilitatea colectivă, intră în permanență sub unghiul de incidență al acestora, se trage de la izvoarele vii ale realității și se întoarce către acestea mai plină, mai proaspătă și întotdeauna încărcată de noi și noi semnificații.

Pledoaria pentru autenticitate este intrinsecă vocației creatoare și de aceea spiritul responsabil, de aceea cunoașterea și asumarea prin talent și după cauze mari a realității, de aceea angajarea. Democratismul culturii emană, în esența sa, de la democratismul însuși al societății, al realității în continuă transformare și în continuă ascendență de mijloace și forme noi de perfecționare. Democratismul culturii se manifestă nu numai prin ceea ce servește — formarea și afirmarea unei conștiințe noi, înaintate, această bătălie angajată în om, în gîndirea și practica sa — ci și prin tot ceea ce acest democratism aduce din inima realității și selectează ca trăsături de fond ale unui timp și ale unor deveniri în permanență modelatoare, profunde, viabile. Faptul de viață, altfel spus, ridicat la puterea ideilor, faptul de viață care să probeze frămîntări și atitudini de conștiință revelatoare. Faptul de viață și eroi înfăptuitori pe care se sprijină democratismul culturii și artei.

Perspectiva de ansamblu în care sînt chemate să se înscrie cultura și arta este aceea a angajării, a responsabilității, a contribuției reale de gîndire și sensibilitate pentru ca, prin specificul lor, să se constituie într-un puternic factor de conștiință nouă, revoluționară. Este și acesta un aspect printre multiple altele care explică și implică în același timp însuși democratismul și preocupările întregii societăți. **În întreaga activitate politico-educativă** — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu — **va trebui să angajăm cu și mai multă putere uniunile noastre de creație din domeniul literaturii, muzicii, artei plastice. Ele trebuie să participe activ, prin toate operele lor, la promovarea concepției revoluționare, a principiilor socialiste, a politicii partidului nostru, la ridicarea nivelului general de cultură al maselor, al poporului.** Magistralul document care este **Expunerea cu privire la unele probleme ale conducerii activității economico-sociale, ale muncii ideologice și politico-educative, precum și ale situației internaționale** și prin care secretarul general al partidului pune în dezbatere o vastă arie de preocupări și cerințe ale actualității, se adresează cît se poate de exact și omului de cultură, literaturii și artei, creației în general. Se află în acest document însuși modul de abordare a realității, spiritul caracteristic marilor elaborări și construcții care fac din actul de creație un act al democrației și al conștiinței revoluționare. Iar angajarea este modul de viață al culturii și artei, ea este condiția, cel puțin morală, a creatorilor de artă.

Luceafărul

150 DE ANI DE LA NAȘTEREA LUI NICOLAE GRIGORESCU

Intemeierea culorii

Copilul născut la 15 mai 1838 în comuna Văcărești, fiul arendașului Ioan, își redescoperă copilăria în icoanele lui Chladek și. jocul naiv în dulceața pietate a zugravilor.

Natură veselă și curioasă, scormonitor din fire și de o sinceritate fără opreliști, Nicolae Grigorescu luminează cu privirea sa lucrurile din preajmă. Un copil pictează **Izvorul tămăduirii**, un copil pictează pe o bucată de satin albastru scena **Lamentațiilor** ; este prima zi a unui colorit cald și nuanțat, prima zi cînd tonalitățile de roșu devin flăcări și fiecare pată de culoare pilpîie, inclusiv veșmintele martorilor acelui sfîrșit năpraznic.

Un copil urcă pe boltile Agapiei. Un copil termină icoanele la mînăstirile de la Căldărușani și Văratec. El mută culoarea în cuvînt. Mihail Kogălniceanu admiră puterea, viața culorii, intuiește în Nicolae Grigorescu pictorul de mai tîrziu și, în calitatea sa de ministru de externe, îl va trimite cu o bursă la Paris.

Nicolae Grigorescu va lua cu el pulberea argintie a cîmpiilor dunărene, melancolia frunzișului galben de sub cerurile moldave, cîntecul liric din peisajul frămîntat al țării.

Timidul cu chip de fecioară dunăreană intră în saloanele de la Luvru și învață lecția luminii de la violentul Gericault și tulburătorul Rembrandt, de la Prud'hon și Rubens descoperă poezia trupului femeiesc, dialogul discret dintre lumini și penumbre.

Fire incandescentă, spontană, se apropie de spiritul impulsiv al Barbizonului ; aude în somn murmurul apelor, foșnetul melancolic al pădurii, în vis vede aurul polenului și frunzișul metalic pe obrazul toamnelor.

Se roagă la lumina diminetii cu Millet și Corot. Se însingurează în **Apusul de soare** cu **Bătrîna de la Barbizon** ori rătăcește în căutarea poienilor de lumină prin pădurea de la Fontainebleau.

Înzestrat cu puterea uitării și o rară noblețe a selecției motivelor, Grigorescu rupe repede cu lecțiile Senei și „arta sa ca un cîntec de pasăre" (H. Focillon) revine în Nordul Moldovei, de unde începe primul prag al picturii românești moderne prin **Podul calicilor**, primul semn al libertății sale în fața naturii.

Primul spirit artistic care se descătușează de tarele academismului și de bizantinismul iconografic, grație structurii sale romantice, de o mare forță lirică. Se uită pe sine fără sfială și se redescoperă în natura lui viguroasă trăind, rînd pe rînd, senzaționale disponibilități și deschideri în vaste arii tematice și în noutățile de limbaj plastic european.

Sufletul și ochii lui Grigorescu se contopesc cu privelistea românească : el este spațiul adevărului luminos revelat prin pictură, starea lui lirică, ingenuă în mijlocul naturii — natura fiind pentru pictor cercul complet al vieții.

Cînd fuge vremea prin inima și pe fața artistului, pînzele lui devin matorii vremii : expresia unei conștiințe active. Așa sînt momentele anului 1877, schițele și desenele din Războiul de Independență în care accentul cade pe starea de spirit, pe atmosferă și mai puțin pe calvarul grotesc al măcelului ; o memorabilă atitudine artistică și patriotică în același timp, mărturie de deschidere europeană așa cum mai tîrziu o va face Picasso ori mai devreme super-lucidul Goya. Este momentul împlinirii artei grigoresciene.

El a ales totdeauna aerul sănătos din om și din natură : uită durerea, urîtul, tristețile, răul. Primul semn în cîmpul artei de uitare a românului și de continuă inseninare. Lumina lui deschide ferestrele binelui, ale eternei frumuseți din om și din natură. În culorile lui el însuși este inefabilă plutire. Frunzele din arbori sînt fluturi și chipurile oamenilor orchestrații florale. Drumurile de țară, chipurile de țărănci, de copii și bătrîni, pădurea și umiditatea aerului se mută din imaginea reală în cea ideală, genialul pictor se contopește cu idealul său artistic, cu libertatea de a fi.

Grigorescu este aspirația naturii înspre cîntec, fire explozivă așa cum sînt, martore prin vreme, desenele și pînzele sale care divulgă o exacerbată sensibilitate visătoare, un geniu al desenului și deopotrivă al culorii.

Este cel mai mare pictor român pentru că a dăruit picturii românești un sens viu, a eliberat pictura din temnița convenției așa cum desăvîrșitul său contemporan, Eminescu, a eliberat și sporit hotarele poeziei, restituindu-ne o conștiință culturală și deopotrivă o conștiință politică esențial activă.

Culorile la Grigorescu au sonoritățile doinei, spiritul privighetorii și fantezia luminii. De aceea pînzele sale cîntă, iar inima noastră plînge în dialog cu acest etern îndrăgostit.

Tonurile cresc și descresc pînă se sting într-un acord cu infinitul. El este primul creator care își mută atelierul în natură, în stradă, pe cîmpul de bătaie, și modelul în pădure ori pe tărmul mării.

Cu Grigorescu se naște pictura românească. Prin el se botează valorile de mai tîrziu : vigoarea temperamentală a lui Andreescu, serafismul lui Luchian, libertățile lui Petrașcu și Ressu, fascinanta culoare la Ciucurencu ori la Corneliu Baba.

Izvor nativ fiind, Grigorescu s-a zidit întru sine și neam într-o imensă fîntînă în a cărei limpezime ne regăsim imaginea sufletească, în oglinzile cărela se așează stratificate sentimentele și istoria afectivă a românilor.

Ion Iuga

Anotimpul faptelor

O primăvară timidă, ca un început de pace, își despletește steagurile albe ale livezilor în floare la fereastra calendarului.

Chenarul bilanțurilor din industrie, din agricultură, din construcții și din creația spirituală este tot mai exigent, oamenii drămuind cu multă cumpănire responsabilă procentul plus de procentul rămășiță și propunînd, astfel, apropiatei plenare a Comitetului Central al partidului o agendă de lucru întocmită exact așa cum a recomandat tovarășul secretar general Nicolae Ceaușescu în atît de profunda și cuprinzătoarea „Expunere cu privire la unele probleme ale conducerii activității economico-sociale, ale muncii ideologice și politico-educative, precum și ale situației internaționale", adică o agendă alcătuită cu fapte, cu idei și soluții, chiar acolo de unde vin delegații muncitorilor, țăranilor și intelectualilor, adică în atelierele lor, lîngă brazdele proaspete sau în bibliotecă.

Încă de pe acum, viitoarea plenară și-a ales astfel în unanimitate ca spirit tutelar respectul pentru muncă, cinste și competență. Nu mai este nici loc, nici timp pentru improvizație și pentru impostură.

Nu este prima oară, e adevărat, dar de această dată secretarul general al partidului a reamintit cu toată fermitatea că de la înălțimea acestui moment al istoriei noastre, de unde se văd cu limpezime și implinirile, dar și lucrurile făcute numai pe jumătate, este mai necesar ca oricînd „să dezvoltăm puternic spiritul revoluționar în muncă, în gîndire, în toate domeniile, să acționăm cu hotărîre împotriva a tot ce este vechi și perimat, a ceea ce nu mai corespunde actualei etape și să promovăm cu îndrăzneală nou, ceea ce se afirmă ca o necesitate a dezvoltării societății, atît în ce privește forțele de producție, cît și în știință, în învățămînt, în cultură, în întreaga dezvoltare economico-socială".

Înmănunchind în recenta Expunere cele trei dimensiuni de prioritate subliniată cu majusculele unei analize profunde și concrete : conducerea activității economico-sociale, munca ideologică și politico-educativă și activitatea internațională, secretarul general al partidului a onorat din nou activitatea de creație, subliniindu-i calitatea de componentă importantă a procesului de formare a omului nou. În Expunere se subliniază : „În întreaga activitate politico-educativă va trebui să angajăm cu și mai multă putere uniunile noastre de creație din domeniul literaturii, muzicii, artei plastice. Ele trebuie să participe activ, prin toate operele lor, la promovarea concepției revoluționare, a principiilor socialiste, a politicii partidului nostru la ridicarea nivelului general de cultură al maselor, al poporului".

Este un plan de muncă foarte concret, care ne reamintește faptul că rosturile literaturii au fost cuprinse încă în frumosul îndemn rostit de tovarășul Nicolae Ceaușescu la cel de-al III-lea Congres al educației politice și culturii socialiste : „Literatura trebuie să realizeze opere care să redea, cît mai variat ca stil și formă, marile realizări obținute, să înfățișeze epopeea transformării revoluționare a patriei, să oglindească lupta revoluționarilor comuniști și democrați în anii ilegalității, lupta întregului nostru popor pentru edificarea noii societăți — opere care să stea la baza educației patriotice, revoluționare a tineretului patriei noastre".

Este, prin urmare, un adevăr care nu mai are nevoie să fie demonstrat, acela că, în marele efort istoric de construire a societății socialiste și comuniste, rolul conștiinței — de fapt, rolul acestei spiritualități îndelung și minuțios modelată care este conștiința — devine cu atît mai important, cu cît sînt mai importante — și acestea sînt mereu mai importante în fiecare zi — implicațiile pe care realitatea nouă le determină și le dezvăluie în fiecare ipostază a evoluției activității sociale și umane, de la munca fizică cea mai concretă pînă la tulburătoarea alchimie din laboratorul în care se alcătuiesc, se decantează și se afirmă, apoi, valorile spirituale autentice.

Deloc întîmplător, tovarășul Nicolae Ceaușescu s-a referit la acest aspect și în Raportul prezentat la Conferința națională a partidului, subliniind faptul că „Pentru a asigura înfăptuirea Programului partidului, înaintarea spre comunism, este necesară dezvoltarea puternică a conștiinței revoluționare, ridicarea continuă a nivelului politico-ideologic, a conștiinței socialiste a comuniștilor, a tuturor oamenilor muncii".

De la înălțimea acestor exigențe calendarul nostru de suflet ne îndeamnă întotdeauna în anotimpul fiecărui început de floare să respectăm, alături de toate fructele împlinirilor și lungul drum al trudei către ele, adică drumul cel mare și drept al nesomnului și al încrederii în ziua de mîine a muncii. Și în acest respect pentru osteneala cinstită și demnă dintotdeauna a oamenilor acestui pămînt se poate citi cel mai limpede și mai adevărat răspuns al scriitorilor români la tot ceea ce se așteaptă de la ei.

Este un răspuns care se poate citi atît în limba română — între coperțile tuturor cărților frumoase care îmbogățesc acest început de mai al sănătății recoltelor viitoare — cît și în toate celelalte limbi în care gîndul de bine și de pace românesc s-a împrietenit cu cititorii de la un capăt la altul al lumii, povestindu-le întîmplări adevărate dintr-o țară care și-a ales cu luciditate și înaltă răspundere viitorul, iar scriitorul este pe deplin conștient de comandamentele morale ale prezentului și responsabil prin tot ceea ce face, în fața propriei conștiințe și în fața tuturor celor care îl citesc. Aceasta pentru că în toate cărțile frumoase trăiesc faptele de astăzi și de ieri ale țării și transcrierea lor cu majusculele angajării și responsabilității este cel mai frumos început de primăvară — al liniștii și al păcii — pe care și-l poate dori un scriitor român de azi.

Teofil Bălaj

L-am cunoscut pe Vianu

Am ezitat mult timp să răspund invitației de a îl evoca pe Tudor Vianu prin amintiri personale. Unul este limbajul reflecțiilor, meditațiilor despre om și operă, altul, cu totul altul, oarecum paralel, celălalt, pindit de literaturizare. Cum nu doresc să produc niște explicații paraatare pentru verdictul critic, cît să formulez (fără reinterpretare) imaginea unei identități sufletești, mă rezum să consemnez aici, obiectiv, aproape documentar, cîteva împrejurări de viață în care ne-am întîlnit.

Să restitui, așadar, istoria lor simplă și, pentru mine, memorabilă.

Am mai spus că Tudor Vianu s-a autoconstruit, înțelegător de căutările celorlalți, mai ales dacă erau tineri. Insistența pe care a pus-o să dea sfaturi, să fie **de ajutor**, să înlăture dezolări, șocuri, îmi vine în minte acum, cînd simt nevoia și chiar dreptul să spun că a fost și profesorul meu.

Mă transferasem în anul I la Filologie, după două luni și jumătate de mers, tot mai stingherit, la Institutul de Construcții. Aici dădusem examen de intrare și fusesem admis în vara anului 1951. Însă mi se cerea să refac fiecare desen tehnic pe care îl aveam de executat. La două săptămîni după transferul aprobat la facultatea de limbă și literatură română am colocviu cu Tudor Vianu. Profesorul nu mă zărise vreodată nici la cursuri nici la seminarii. Se declară surprins că abia acum dă cu ochii de mine. Povestesc ce mi s-a întîmplat. Aha, comentează amuzat profesorul, nu ai talent la desen... Liniile pe care le tragi sînt șovăitoare, calculezi prost unghiurile. Crezi că aici este mai ușor... da ? Și la noi se trag linii — desenul cu ajutorul vorbelor este încă mai greu. Să nu fi băgat de seamă că orice cuvînt, cît de simplu, are zeci de muchii ? Mai devreme ori mai tîrziu muchiile astea netezesc greu colțurile vieții. Tinere, îți doresc succes, pesemne că știi, toate cîte sînt pe lumea asta tind spre perfecțiune. Va trebui să înveți să desenezi... Noi ducem cu noi, în caligrafia ființei, tacit, un dar. Amintește-ți de el cînd ți se cere să vezi, dacă simți, cum treci în liniile lui... peste capcanele desenului. M-aș bucura să înveți să tragi liniile...".

Port cu mine și astăzi acest legat. A fost o șansă, o mare șansă ca el să-mi fi fost adresat de Tudor Vianu. Deși argumentele sale, întoarse pe toate fețele, au atras și fulgere.

Cînd, mai încolo, prin 1958—1959 am trecut prin niște dificultăți, și morale și materiale, Tudor Vianu, ca președinte al Comisiei naționale UNESCO mi-a avansat o sumă importantă de bani ca să întocmesc o bibliografie „Gustave Flaubert în România". De fapt aceasta, executata numai în parte, a stat la baza primei mele monografii dedicate marelui prozator francez. Interesant pentru maniera sa elegantă de a fi înțelegător a fost modul cum mi-a sugerat o inițiativă de cercetare. Eram fără vreun proiect mai amănunțos și cu mult timp liber la dispoziție. Vianu mi-a cerut o ofertă pe care să noteze reflecția lui dinainte favorabilă. A pus, totuși, o condiție. Anume să realizez, să materializez în cît de mică măsură, o punte nouă pentru mine spre un subiect ambițios. „Alege-ți un autor și caută singur probele actualității lui". În mod paradoxal l-am ales pe Flaubert. Nu părea un autor actual, cel puțin în 1958 ! Iar eu intenționam să demonstrez contrariul ! Cu probe. Pe Vianu alegerea mea l-a bucurat vizibil. După ce am scris primele capitole și le-am bătut la mașină, i le-am arătat. Mi-a dat alt sfat extrem de util. „Dat fiindcă lecturile îți sunt prea proaspete, lasă o vreme de o parte redactarea ca să vezi clar, înlocuiește nesațiul amănuntelor cu interogația sintetică. Apoi întoarce-te la masa de scris".

Așa am și făcut. Însă, vai, cînd am fost gata, Vianu murise de cîteva luni, după un infarct. Devenirea cărții mele i-o datoram și am stat în cumpănă dacă să nu i-o dedic. M-am temut să nu par multora, care nu ar fi înțeles gestul, interesat de o publicitate abuzivă...

Pentru probitatea marelui profesor și exeget mai stă mărturie și o altă experiență. În anii cît am lucrat ca redactor la **Gazeta literară** l-am vizitat de cîteva ori cu treburi impuse de colaborarea lui Vianu la pomenitul periodic. Profitul meu era neîntrerupt contracarat de ezitările cu care Vianu alterna dorința să lucreze la cărți importante și tentația jurnalistică ce îl încerca. În fapt, această din urmă ispită lucra din plin. Vianu ținea o cronică dramatică în **Contemporanul**, publica, intermitent, felurite însemnări în **Gazeta literară**, dădea la **Radio**, cu un dar pe care nu îl etichetez de tineresc, deși parcă era așa, un fel de consemnări din realitate. Mai era prezent în **Viața românească**, în **Tribuna**...

Cînd îl abordam ocolea să-mi spună la ce lucrează, probabil fiindcă, pe șantier, nu mai avea mari teme, excepție făcînd dizertația sa despre **Cîntare omului**, vastul poem arghezian. Cum se știe, lucrarea a apărut postum.

Mă avertiza mereu că are să întrerupă colaborarea la **Gazetă**... ca să-și rezerve timpul necesar pentru a revedea, pe coordonate îmbogățite, **Arta prozatorilor români**. Nu i-a mai fost dat să concretizeze proiectul.

Însă nu uit că l-am privit cum își sortează fișele în vasta lui bibliotecă, gata ca un corăbier să iasă în larg. Unele ticuri expresive îmi spun multe și astăzi. Inclusiv acela de a cotrobăi mereu prin ungherele memoriei. Zicea, glumind, că sînt unghere fierbinți... Fără complicitatea lor, imaginația rămîne neputincioasă Cum și spiritul critic pierdut printre himere dacă nu îi vine în sprijin un miraj. Ce fel de

H. Zalis

Continuare în pag. a 6-a

ÎNTÎLNIRILE LUCEAFĂRULUI

Topos sătmărean

O generație de oameni ai spiritului care s-au adunat și au pus pe picioare un cenaclu județean, trăind, muncind și scriind aici, la Satu Mare, conturează deja profilul unui topos sătmărean. Faptul merită menționat cu atît mai mult cu cît prezența acestor scriitori prin revistele literare din țară și pe la edituri se bucură de o apreciere unanimă și din partea criticii literare. Cantitativ vorbind, numărul celor treizeci de cărți apărute, care îmbogățesc zestrea literară sătmăreană, constituie un argument substanțial pentru recunoașterea unui climat cultural de efervescență creatoare în Nordul extrem al țării. Calitativ, constatare comună tuturor creatorilor de aici, e vorba de o îndrăzneață tentativă a scriitorilor de a depăși provincialismul desuet, încadrarea într-o formulă care să limiteze elanul și inițiativa. De aici vine și diversificarea registrelor de afirmare a talentelor sătmărene, deschiderea lor spre modern și nou.

În domeniul poeziei, cea mai solidă pirghie a acestui spațiu literar, RADU ULMEANU reprezintă o voce lirică distinctă. De la volumul de debut, **Patinoar** (Editura Cartea Românească, 1979), pînă la **Sintagmele nopții** (Ed. Eminescu, 1987) poetul rămîne consecvent în configurarea unei tematici și în minuirea unui instrumentalism poetic. **Un domeniu al meu** (1982) și **Astrele negre** (1983) i-au stabilizat fulgurațiile lirice în registrul elegiac. Lirismul promovat de Radu Ulmeanu mizează pe straturile obscure ale existenței și se așează sub zodia nocturnului. Aparent o poezie a concretului, a datului imediat, lirica sa se concentrează în jurul unui lirism meditativ, un fel de spectru concav în care imaginile se amestecă în virtutea unei spontaneități imaginative, voit dezlănțuite. O poezie angajantă, socială, îmbinată cu patosul baladesc, promovează VASILE TARȚA. Autor a două volume de versuri, poetul plasticizează actul confesional, parînd într-un peisagist obiectivizat în cadrele spațiale și temporale ale naturii. Lirismul său, în special cel din **Privelîști interioare** (Ed. Albatros, 1983), deși timid abordat în latura intimă, recomandă un poet echilibrat, a cărui evoluție lirică surprinde îndeosebi în registrul social. De altfel, volumul **Călătoria prin scorbura teilor** (Ed. Dacia, 1986) adîncește mai mult condiția poetului ca spirit, într-un joc lucid cu poemul creat de el. Cu **Vieți paralele** (Editura Dacia, 1985), ION GHIUR desfășoară în acest al doilea volum, caligrafia unui lirism reflexiv, care mizează pe sensibilizarea extremă a stării poetice. E vorba de o poezie a transcenderii realului cotidian în motivul dublului ontologic. Lirica peisagistă, erotică și de meditație se substituie la Ion Ghiur printr-o întoarcere în sine, de unde emană tenta sapiențială, livrească. ION VĂDAN debutează cu **Borgum centenarium** (Editura Albatros, 1983) sub auspiciile unei poezii deschise orientărilor moderne, dar care reorganizează materia lirică după formula unei poezii de conștiință artistică. Ciclul care a dat și titlul volumului (denumire medievală a orașului Satu Mare), adună meditațiile din primul ciclu și notele elegiace din ultimul. Se înmulțesc aici interogațiile retorice, fantazările

Cornel Munteanu

Continuare în pag. a 4-a

ÎNSEMNĂRI

Aproape de vară

Să mergem s-o vedem, s-o primim cum se cuvine, cu palmele noastre fremătătoare să-i prindem palmele înmiresmate de iasomie și caprifoi, să mergem spre zumzetul ei incomparabil, spre revărsarea de culori, spre năvalnica dorință de viață.

Să adie vîntul începător, în văzduh să se rotească, îmbătate, paseri măiastre perechi și-un zvon copilăresc să-mplinească această măreață intrare în neasemuitul tărîm al verii.

Să mă chemi abia șoptit, să mă chemi fără cuvinte, numai cu privirea, numai cu gîndul spre drumul șerpuitor dintre viile Pietroaselor, să pornim spre orizontul vălurit al Rodnelor, să prindem un sunet fermecat din polifonia pădurilor din nord, să ajungem la un țărm visat, acolo unde neobosita răstoarnă val după val și să stringem țara în sufletul nostru cald, adevărat.

Și unda ierbii proaspăt cosite, umărul dealului și șerpuirea riului și fruntea alburie a Ineului, poiana înrourată și orașul stropit cu trandafiri, vîntul unduitor prin cireși și amiaza cea amplă să fie toate ale noastre și să ne bucurăm de ele în tihna minunatei noastre neliniști.

Aproape de vară, cu vîntul în plete, nehotăriți și stîngaci, să scriem pe aer cele mai frumoase poeme ale noastre, pe care nu le-ar putea citi decît suflarea emoționată a pădurii, lanul unduitor, grația misterioasă a viei.

Aproape de vară, sufletul meu e un copil cu ochii răsturnați în cer, navigînd liber pe mările apropiatului cireșar.

Draga de ea, vara...

Cleopatra Lorințiu

OPȚIUNI ALE CRITICII ȘI ISTORIEI LITERARE

Opțiunea Eminescu

E există în rîndul „specialiștilor" o conduită reticentă față de munca de documentare în cercetarea literară și cei care îi acordă atenția cuvenită sînt tot mai puțini. Se pornește, mărturisit sau nu, de la lecțiile și conferințele lui G. Călinescu, comparate, prin strălucirea expunerii, cu fîntînile arteziene. Lecțiile și conferințele sale se susțineau însă pe o uluitoare documentare, pe care însă profesorul și conferențiarul nu o prezenta ca materie în sine în fața auditoriului său. **Cronicile optimistului** erau prevăzute cu aparat critic, pe care profesorul îl reținea, înainte ca textul să ajungă în paginile **Contemporanului,** unde se tipăresc mai întîi. Profesorul întreprinde cu colectivul Institutului de istorie literară și folclor în anii 1952—1960, cînd mi-am pregătit și susținut doctoratul sub conducerea sa, ample investigații în arhive, publicațiile din secolul trecut și cercetări pe teren, pe urmele scriitorilor. Publicația care sta permanent în atenția sa era **Monitorul oficial,** o adevărată mină de informații. Sînt cercetători din zilele noastre care nu au deschis niciodată această publicație. Acțiunea amplă și sistematică de investigare a arhivelor și a publicațiilor, întreprinsă sub îndrumarea sa strictă, se reflectă în acel bogat și de neocolit „material documentar", publicat în revista **Studii și cercetări de istorie literară și folclor** din acei ani. Materialul documentar adunat atunci stă și la baza monografiilor sale **Nicolae Filimon** și **Grigore Alexandrescu,** tipărite mai întîi tot în revista Institutului de istorie literară și folclor, și el stă și la baza completărilor pe care le face în **Istoria literaturii române.**

G. Călinescu întreprinde, tot atunci, și noua elaborare a exegezei sale consacrată operei lui Eminescu, din care tipărește treptat în revista instituției pe care o conducea. Îi plăcea să spună, poate nu fără ironie, că știa un singur scriitor, Eminescu, și recomanda ca fiecare cercetător să se orienteze asupra unei personalități importante a culturii și literaturii noastre. Am urmat acestui îndemn cînd m-am oprit la Ioan Slavici și „lumea prin care a trecut". Această „lume" începe în 1848, la nașterea prozatorului transilvănean și se încheie la moartea sa în 1925. Marile figuri ale literaturii noastre : Maiorescu, Eminescu, Creangă, Caragiale, Coșbuc, Sadoveanu, Arghezi sînt contemporanii săi. Am editat teza de doctorat a lui G. Călinescu. **Avatarii faraonului Tlă,** ca un omagiu postum adus profesorului meu și am inclus în **Anexe** o serie de documente care au stîrnit nemulțumirea unora din contemporanii săi.

Exemplul culturilor din alte țări, propus istoricilor literari să fie urmat, ignorează faptul că țările respective au beneficiat de condiții favorabile de dezvoltare socială și politică. Aici stă explicația că acolo s-au putut întocmi, totuși într-un timp îndelungat, **corpusuri** de documente literare, biobibliografii pentru marii scriitori, ediții integrale, pentru unii scriitori chiar mai multe. Progresele realizate și la noi, îndeosebi în anii din urmă, sînt incontestabile. Sînt de remarcat colecțiile de documente, bibliografiile unor publicații literare, științifice și culturale, biobibliografiile unor personalități din istorie și literatură. Noi înșine am întocmit trei asemenea biobibliografii : **Ioan Slavici** (în colaborare), **Lucian Blaga** și **Ion Agârbiceanu** și mai avem una gata : **Tudor Arghezi.** Este totuși surprinzător că o acțiune ca aceasta a intrat într-un con de umbră de cîțiva ani. Nu a scăzut interesul forurilor noastre culturale pentru pregătirea instrumentelor de lucru și nici a editurii specializate în tipărirea lor. Sînt tot mai puțini, din cei foarte puțini, pregătiți să se autosupună unei discipline severe de cercetare, cu un mare volum de muncă și de-o durată de cel puțin un deceniu. S-a încetățenit și practica de a nu fi citate asemenea instrumente de lucru, chiar dacă se preia din ele informația.

Edițiile integrale ale operei marilor clasici sînt în curs de realizare. Se întîmpină și aici dificultăți consdierabile, unele ce nu mai pot fi depășite. Multe din publicațiile din secolul trecut, dar și mai aproape de noi, sînt într-un stadiu înaintat de uzură, unele inutilizabile. Colecția „Timpului" din anii cînd îl redactează Eminescu se găsește în această situație și pentru multe din articolele sale ne-am folosit de copiile noastre făcute cu ani în urmă. Sînt însă și numere lipsă, destul de multe, care n-au putut fi recuperate în bibliotecile din țară și nici din străinătate.

Mai avansată dintre edițiile marilor clasici în curs de desfășurare este cea a operei lui Eminescu, întemeiată de Perpessicius în 1939 și prevăzută să fie încheiată în anul viitor, la împlinirea centenarului de la moartea poetului. Ediția națională a operei lui Eminescu nu reprezintă și încheierea „eminescologiei", ci intrarea într-o nouă etapă a ei. Ne referim la unele transferuri în cuprinsul ei, însă și la modificarea viziunii de ansamblu asupra vieții și operei poetului nostru național. G. Călinescu însuși, cel mai avizat exeget din trecut al lui Eminescu, putea beneficia de-o ediție integrală a operei sale. Ar fi oferit o privire și mai cuprinzătoare asupra orizontului intelectual al lui Eminescu, ar fi îmbogățit cu noi aspecte prezentarea raporturilor sale cu filozofia lui Kant și Schopenhauer, și și-ar fi amendat opinia potrivit căreia poetul avea cunoștințe în privința lui Hegel la nivelul manualelor școlare.

D. Vatamaniuc

Apărarea unei idei

Una dintre cele mai importante și prelungite în timp dezbateri de idei în cîmpul literaturii noastre este cea referitoare la raportul dintre tradiție și modernitate. Confruntarea opiniilor a dus, dincolo de varietatea punctelor de vedere, a unghiurilor de abordare (estetic, ideologic, social, etc) la o concluzie ineluctabilă : sentimentul tradiției conferă valoare și durabilitate creației literare, deschizînd drumuri fertile modernității prin proiectarea unui orizont al devenirii. Aproape toți reprezentanții de seamă ai scrisului autohton și-au exprimat, cu diverse prilejuri, gîndurile referitoare la această problemă de maximă însemnătate pentru destinul literelor românești. Apelul repetat la tradiție, la fizionomia specifică spiritualității noastre exprimă efortul cărturarilor de a orienta creația literară spre un model de evoluție organică, pe baza principiului continuității, împotriva tendințelor de îndepărtare de trunchiul milenar al culturii proprii. Slavici, Caragiale și Coșbuc scriau în programul „Vetrei" : „trebuie să ne întoarcem, pe cît întoarcerea e cu putință, la vatra strămoșească, la obîrșia culturală a noastră", ei sesizau pericolul pierderii identității culturale sub presiunea influențelor străine în acea perioadă istorică. Ulterior, deceniile secolului douăzeci au cunoscut ofensiva tendințelor „moderniste" cînd o seamă de teorii încercau să anihileze rolul tradiției, al specificului etnic în literatură. Pe bună dreptate însă Iorga spunea : „Cînd te lupți împotriva tradiției, te lupți nu numai împotriva operelor cuprinse în această tradiție, dar te lupți **împotriva bunului simț**" (s.n.) Îndepărtarea de sursele naționale ale inspirației prin formule străine sensibilității noastre primește din partea lui Liviu Rebreanu o replică promptă : „Ce e modernismul în sine ? Ce valoare poate să aibă modernismul ? Iată întrebări care se pun mereu, care zbuciumă pe scriitori și artiști ca niște obsesii eterne". Prozatorul discută legătura dintre tradiție și modernitate formulînd un răspuns bazat pe soluția organicistă : „Adevăratul artist trebuie să-și însușească organic tot ce s-a produs valoros în domeniul său pînă la dînsul și să adauge în plus ceea ce are el. Acest adaos, acest plus este modernismul adevărat, care va fi valoros indiferent dacă se va înfățișa în hlamidă romantică, în haină realistă sau în dantelă simbolistă. Concluzia e destul de banală, desigur, dar sînt vremuri cînd repetarea banalităților vechi nu e tocmai de prisos". Într-adevăr, am spune noi, anumite adevăruri eterne trebuie repetate cu fiecare nouă generație pentru a nu fi uitate în graba acțiunilor „demolatoare" și a inovațiilor fără discernămînt. „Cînd vorbim de inovație — spune Ion Pillat — trebuie să distingem cu grijă spiritul modern și modernismul. Unul ne apare ca o altoire rodnică și necesară oricărei tradiții vii, căci o tradiție literară sau de altă natură, care la un moment dat n-ar fi împrospătată de forme și de motive noi, generatoare de orizonturi sufletești nebănuite pînă atunci — ar putea să se transforme în „tipic" steril și să dispară. Pe cînd modernismul — în sensul „ismelor" — nu e decît o imitație superficială, un calc mincinos care nu corespunde niciodată cu sufletul nostru adînc, o plantă de hîrtie fără rădăcini, respinsă de glia ancestrală (...) Iată și soarta de mîine a poeților «moderniști» de azi, lipsiți — din vina lor — de reazămul tradiției adevărate, singura în stare să-i scape acum de tipicul demodării ce-i așteaptă în viitor". După cum vedem nu modernitatea în sine este acuzată ci proliferarea formelor goale străine mentalității autohtone. Apelul la tradiție nu e transformat într-o frînă în calea noului, căci a inova în spiritul nu în litera tradiției — acesta e sensul unei evoluții firești, organice și continuarea unui drum ce vine de departe. O opinie revelatoare formulează Lucian Blaga cu privire la rolul tradiției în spațiul nostru cultural, autorul pune sentimentul continuității la baza morfologiei spiritului românesc. „În Apus tradiția e semn de virstă, de multe ori o povară ; despărțirea de ea înseamnă revoluție liberatoare. Tradiția noastră e fără virstă ca frunza verde ; ca matrice stilistică ea face parte din logosul inconștient. O despărțire de ea ar însemna apostazie". Această constatare profundă explică de altfel și insistența cu care a fost și este pusă mereu în discuție problema legăturii dintre tradiție și modernitate în sfera literaturii noastre. Polemicile pe această temă au atins uneori un ton pamfletar, iată-l de exemplu pe Tudor Vianu acuzînd cu severitate experimentul steril : „Dacă nu folosești ceea ce au cucerit veacurile înaintea ta ești un incult și un barbar : și dacă vorbești altfel de cum se vorbește, ametești lumea cu gargariseli și sporovăiala ta e ridicolă". Autorul „Esteticii" se referă aici, bineînțeles, la falsa originalitate, nu la inovația izvorîtă din substanța autentică a trăirii artistice. Creația arbitrară, ruptă de fundamentul sensibilității, de matricea sufletului etnic e un produs artificial, fără atributele valorii „un om de talent este întotdeauna, prin instinct, în linia tradiției" afirmă pe bună dreptate George Călinescu. Partizanul aceleiași idei, Vladimir Streinu exprimă următoarele : „Poetul cel mai eruptiv de pe lume, Arthur Rimbaud însuși, n-a plecat de la ideea abuziv teoretică a inovației cu orice preț, ci de la refacerea cu puteri proprii a drumului întreg pe care îl străbătuse poezia franceză pînă la el. În artă, ca pentru orice activitate din lumea noastră nu se zboară decît de pe un punct terestru sau, oricum, de pe un fundament".

Inutil a înmulți exemplele, căci ideile revin, într-o formă, sau alta la diverși alți scriitori de seamă ai literaturii noastre confirmînd ceea ce Iorga spunea într-o cuvîntare ținută la Universitatea populară (1937) : „Tradiție și înnoire nu sînt două lucruri deosebite, ci același lucru în momente deosebite și în condiții care nu se aseamănă. A voi să lovești în tradiție înseamnă a condamna la slăbiciune, la nesiguranță, de multe ori la incapacitate de dezvoltare, la căderea înaintea oricărei lovituri potrivnice tocmai lucrul nou care se ivește, pentru că el nu poate să-și capete puterea capabilă de rezistență decît în tot ceea ce s-a acumulat tocmai pentru a se produce".

Literatura ultimilor ani oferă, printr-o serie de opere reprezentative, o sinteză originală între tradiție și modernitate, plasînd inovația artistică sub semnul specificității autohtone. Deasemenea, critica și teoria literară participă intens la dialectica ideilor pe marginea acestei probleme esențiale pentru evoluția scrisului românesc, revistele găzduiesc numeroase luări de poziție, (vezi de exemplu dezbaterile ample organizate pe această temă de revista „Luceafărul") asigurîndu-se condițiile necesare unui dialog fertil între tradiție și inovație, în afara oricăror dogme și confuzii, pentru păstrarea echilibrului vital al literaturii împotriva unor tendințe mimetice, lipsite de perspectivă.

Alexandru Horia

Ce înseamnă să fii onest?

Una dintre condițiile fundamentale ale existenței unui dialog real și cuiva folositor între cronicarul literar și opera literară, condiție mai importantă poate, în momentul inițial, chiar decît însăși vocația — a cărei validare sau invalidare beneficiază, totuși, de un anume segment temporal — este, nu cred că mă-nșel și dacă mă-nșel ar fi păcat, onestitatea. Nu știu dacă este o calitate înnăscută relevabilă la un moment dat, sau dacă ea poate fi dobîndită prin exercițiu. Dar dacă, de pildă, democrația poate fi învățată, asumată și exersată, nu văd de ce onestitatea nu ar avea un statut asemănător. Cert este — o spun în virtutea unei experiențe apreciabile de cititor și producător de texte critice — că absența onestității, mimarea ei, sau și numai evitarea abilă a contextelor în care ea trebuie să se manifeste se simte de la distanță și nu poate fi multă vreme ascunsă. În această situație, credibilitatea și creditabilitatea cronicarului literar, ca să nu spun vorbe mari, cum ar fi prestigiul, dispar în neant și nu se mai recuperează decît, eventual, cu prețul unei îndelungate penitențe. Este, cred, evident că, în cazul cronicarului literar — mă refer, în mod deliberat, doar la această ipostază a criticului literar, căci ea presupune un contact foarte personal și extrem de rapid cu opera și, consecutiv, o manifestare quasi-spontană a calității în discuție — onestitate nu înseamnă doar a spune **da, nu** sau **ba da,** în acord deplin cu propria **conștiință.** Gesturile acestea trebuie făcute și în deplină **cunoștință.** Judecata de valoare fermă — expresia majoră a onestității — este rezultatul unei demonstrații riguroase, construite cu argumente extrase din interiorul operei și nu din umorile criticului, aplicate din exterior acesteia. Reprimarea umorilor sau, mai bine și mai omenesc spus, echilibrul lor constituie o premisă a onestității demersului critic. Știu și eu — cum desigur știu toți cei ce scriu cronică literară de mai multă vreme —, că se poate analiza, cu mai multă sau mai puțină abilitate, orice și că astfel, se poate întreține pentru un timp iluzia — doar iluzia ! — valorii obiectului analizat. Cazul limită este acela cînd te apropii de produsul mediocru al unui autor de duzină cu instrumentele și limbajul critic reclamate de capodopere recunoscute ca atare. Procedeul este incorect (și față de autor și față de cititor) iar efectul ridicol.

Incorectitudinea criticului se vădește și în situația în care, întîmplînd o carte slabă a unui autor cu o operă valoroasă în urma sa, încearcă, din timiditate, din precauție, din oportunism, să o „salveze" cu orice preț. Se face atunci risipă de inteligență și ingeniozitate, se evocă nume ilustre, se convoacă citate celebre, se evită judecarea ansamblului și se elogiază detalii insignifiante, ridicate artificial la rangul de esențion. Se poate — știu — dar nu ajută, de fapt, nimănui. Și, în primul rînd, nu ajută criticului dedat la astfel de plăsmuiri, care alunecă pe panta descalificării profesionale. Asta dacă presupunem că a fost vreodată calificat. De fapt, un cronicar literar calificat nu poate fi decît un cronicar literar onest. Abia prezența acestei trăsături de caracter permite expunerea și, în cele mai fericite situații, impunerea opțiunilor sale literare. Chestiune, la rîndul ei, foarte delicată și complicată. Formația intelectuală a cronicarului literar, lecturile și gusturile sale, subiectivitatea și anume conjuncturi extraliterare cu forță de impact asupra personalității sale configurează un gen de opțiuni, pe care el se simte în drept să le exprime. Dar are, într-adevăr, acest drept ? **Îl are,** fiind, nu-i așa, un om cinstit. **Nu-l are,** căci nu propui ceea ce **îți place,** ci **ceea ce place.** Nu vreau să fiu înțeles greșit și, de aceea, trebuie să mă explic. Cînd spun **ceea ce place** nu mă gîndesc la cineva anume, la o instituție și nici chiar la orizontul de așteptare al lui Jauss. Este vorba de un altfel de „organism". Cronicarul literar nu-și exercită profesia în vid nici într-o **no man's land,** ci într-un **spațiu-timp,** bine definit de condiții și determinante originare, de un impuls specific, sau, altfel spus, cu un concept al unui filosof român contemporan, de existența unei **ortogeneze** a culturilor. Așadar, el va propune, dacă vrea ca lucrarea lui să iasă de sub zodia efemerului, **ceea ce place, ceea ce se adecvează, ceea ce este organic** acelei culturi. Cînd ceea ce îi place este una cu ceea ce place (în sensul aproximat mai înainte), cronicarul literar este un om liber. Dacă nu, atunci el este o structură conflictuală, aflată în căutarea unei soluții. Această condiție dramatică, posibilă doar în cazul celor onești, face spiciul și delicium meseriei de critic. Determinat în acest fel (și nu numai) cronicarul literar va avea în vedere și va susține doar operele de aspect tradițional ? Va fi, deci, prin definiție, opac noutății ? Nicidecum. Ar fi o încrîncenare fără sens și o autocondamnare la desuetudine. Dar, nu exhibiționismul, nu excentricitatea (situarea în afara centrului) vor fi mizele sale literare, ci acele „noutăți" (cît de noi ?) cu sanse de a interfera sau măcar intersecta tradiția, nuanțînd, îmbogățind, dar, în nici un caz, ignorînd. Tradiția — nu dau lecții nimănui, ci doar încerc să construiesc coerent — este vechime și nu bătrînețe, este atestare și nu desincronizare, este mod originar și original de exprimare a spiritualității unui popor. De aceea, a ignora tradiția (ea poate fi doar **superficial** sfidată, ca în cazul avangardei) înseamnă a-ți ignora propria ființă, iar a crea viabil în afara ei, cu toate nuanțele posibile, este un non sens. Dar experimentul ? Cum privește cronicarul literar, om liber sau om conflictual, această formă de manifestare, în spațiul literaturii, a inteligenței ? Ca **drum spre** ceva, **ca intenție** și nu ca realizare definitivă. Cultivat pentru sine, experimentul este exercițiu gratuit, poate sublim, dar perfect inutil în planul comunicării.

Ce am vrut să spun ? Am vrut să spun că meseria de cronicar literar este una dintre cele mai dificile, întrucît presupune, între multe altele, în mod repetat și public, verificarea onestității, a rezistenței profilului moral. De ce am vrut să spun ceea ce am spus ? Pentru că mi se pare cinstit ca, măcar din cînd în cînd, să te privești în oglindă. Și dacă de acolo îți surîde un chip cunoscut... Dacă este, însă, unul străin, sparge oglinda ! „Non dolet, Poete".

Valentin F. Mihăescu

ATITUDINI

Paznicul și cheia

O dispută generată de articolul lui Al. Mușina: „Postmodernismul, o frumoasă poveste („Astra", nr. 4/1988) e pe cale de a căpăta proporții. Mai ales după reacția promptă a lui Nicolae Manolescu („Literatura tinără și postmodernismul", în „România literară", nr. 19, 1988).

Disputa, ca atare, are o cauză foarte prozaică : pur și simplu Al. Mușina, care asimilase destule în facultate, n-a mai putut accepta acest nou termen, postmodernismul. Revolta sa (căci despre o revoltă e vorba) se citește și din perspectivă biografică : autorul suportase, se pare, oarecum greu succesele relativ facile ale unor colegi de promoție. Dealtminteri, N. Manolescu insinuează tocmai această motivație.

Însă nu cauzele ne interesează acum. Obiectul disputei e mult prea serios și prea grav : el vizează însăși definirea ultimului val literar, cel cunoscut drept „generația '80".

Așadar :

Nicolae Manolescu (nu numai mentor, ci și critic de indiscutabilă valoare și autoritate) crede cu tărie în postmodernism. El întreprinde o clarificare a termenilor și ideilor, pentru a-i oferi fostului student Mușina încă o lecție. De altfel, admirabilă ca stil (ah, ce prozator s-a ratat !), însă foarte specioasă ca mesaj.

Există, în opinia lui N. Manolescu, trei surse ale postmodernismului : (1) „sentimentul multor artiști de azi că scriu altfel decît cei de ieri" ; (2) „nevoia de unitate și permanență a unei literaturi care a trecut prin seismele proletcultiste din anii '50" și (3) „descoperirea termenului și a răspîndirii lui". Dintre acestea, abia ultima mi se pare pertinentă, pentru că (1) un artist autentic din Evul Mediu încoace, a avut mereu sentimentul „altfel"-ului ființei sale și (2) orice literatură trecută prin „seismele proletcultiste" trebuia neapărat să-și recunoască unitatea și permanența, altminteri fiind în real pericol.

Adevărata sursă a postmodernismului rămîne deci „descoperirea termenului" ; lucru oarecum complicat dacă urmărim cît se chinuie articolul din „Astra" să-i dea de urmă.

Și acum să trecem la semnificația cuvîntului, deasemeni interesantă. Iat-o, în accepția lui N. Manolescu : „Postmodernismul corectează modernismul (...) : încearcă să introducă o notă de toleranță și de umor, considerînd că orice merită a fi recuperat și că refuzul global e copilăresc, că nu e rușinos în sine să fii vechi, după cum nu e în sine o scofală să fii nou, secretul constînd în a fi în felul tău și a respecta totodată felul de a fi al celorlalți".

Toleranță ? Umor ?

Înțelepciune a respectului ? Mugnific !

Ne aflăm oare acolo unde mieii se sărută cu lupii ? Nu : ne aflăm în postmodernism. A devenit clar că termenul ascunde o utopie de natură etică. Desigur, demnă de atenție : dar cum să judeci literatura prin prisma unei conduite etice, fie ea superioară ?

Cît despre adecvarea acestei conduite la comportamentul literar al promoției în cauză, mărturisesc că mă jenez să scriu. Să ne amintim de declarațiile lui Cărtărescu și mai ales de celebrul titlu „Desant '83". Într-adevăr, se împacă postmodernismul cu noțiunea de desant ? Sau el e împăcat din fire ?

Pentru tinerii scriitori avuți în vedere de N. Manolescu, precizăm noi, (în rîndul cărora intră și Al. Mușina) definitorie rămîne formația structuralistă. Aceasta, pentru că așa au fost învățați : toți s-au întîlnit, vrînd-nevrînd, cu formaliștii ruși, cu Saussure, cu Hjemslev, cu Jakobson, cu Barthes, cu Todorov. Teoriile asupra textului le sînt deosebit de familiare. „poeticile" făceau parte din mediul lor intelectual de zi cu zi. Structuralismul a ajuns modul normal de a privi lumea, ceea ce — între noi fie vorba — generează regretabilul sentiment că orice, de-a valma, este text. Efectul, după mine îngrozitor, e uitarea esteticii, despre care se vorbește din ce în ce mai rar și în contexte cel puțin bizare. Intertextualitatea a înghițit, hulpavă, frumosul : iată originea lucidității excesive a acestor creatori care urcă pe piscuri doar pentru a implanta un steag personal.

A doua problemă este masiva lor informație culturală. Nicolae Manolescu e modest : nu numai că „postmodernii" lui au „mostenit normal (...) toată averea culturală a trecutului îndepărtat și apropiat", dar această uriașă moștenire, depășind cu mult cultura română, le-a fost impusă într-o perioadă foarte scurtă de timp (4 ani), ceea ce pur și simplu i-a șocat.

De aici derivă „pronunțatul caracter livresc" conjugat cu patima compensatoare pentru realitatea cît mai brută, cît mai prozaică, precum și oftatul lui Al. Mușina după faptul banal, normal. Așadar, să nu ne amăgim inutil : „felul direct de a se angaja în realitatea socială și morală" (cînd există) traduce un handicap foarte semnificativ. Acela de a fi pierdut criteriul estetic, altfel proclamat.

Iată de ce, în opinia mea, ludicul și ironicul trebuie privite mai degrabă ca reacții de apărare împotriva agresiunii textului și a drogării cu informații culturale. Ele ilustrează condiția ființei asediate de modele, deci care, tocmai, nu mai poate fi „în felul său".

Postmodernism ?

Mare parte din ce am spus pînă acum se exemplifică, din păcate, chiar prin articolul lui Al. Mușina. Precizez că el este un poet notabil și că, din condescendență (totuși, coleg !), nu voi comenta termenul de „antropocentrism" pe care-l propune în locul postmodernismului. Dar Mușina are o melancolie : „hélas", exclamă la sfîrșit, „și eu n-am citit toate cărțile !".

Asta mai lipsea !

Căci demult n-am întîlnit o asemenea frenezie terminologică de sorginte structuralistă, culminînd pe alocuri în mici capodopere, precum chestiunea cu textul care „nu se scrie, nu este scris, ci scrie trupul". Iată-l, de pildă, explicînd un fragment din concepția lui Mircea Nedelciu : „Prin «inginerie textuală» Nedelciu înțelege o formă de **participare la / de construcție în uman** prin intermediul / cu ajutorul textului. Existența culturală (și socială) fiind un permanent intertext, în care codurile generează criterii axiologice și instanțe diverse, omul e «rupt» între coduri / instanțe / criterii concurente-aliate care-l alienează, îl **manipulează**". Oricum, îmi place cuvîntul „manipulează".

Invazia structuralistă e evidentă în articolul din „Astra". Mult mai puțin evidente sînt ideile, atunci cînd nu exprimă frustrări. Dar asta e o chestiune de psihanaliză pe care, hotărît, n-o voi face.

★

Totuși, n-aș vrea să se creadă, sau să se bănuiască măcar, că eu am ceva împotriva structuraliștilor. Dimpotrivă, mi-au fost de un real folos, din foarte multe puncte de vedere. Iar cît despre noțiuni precum „desantiști", ori „textualiști" : acestea reprezintă catalogări total în afara literaturii ca fenomen estetic. Ca să nu mai vorbim că îi agreez pe manieriști, cînd sînt autentici (T. S. Eliot e unul din ei), iar acuzația de „decadentism" mă face să zîmbesc, fiindcă îmi amintește de părerea lui A. Toma asupra lui Bacovia.

Ceea ce mă înspăimîntă este, însă, fanatismul. Iar unul din cele mai nocive pe care le cunosc din istoria culturii — comparabil ca efect cu proletcultismul — este tocmai fanatismul structuralist, cel care a tăiat cuvîntul „operă" și l-a înlocuit prin text. El e vinovat de moartea epicului și de izgonirea esteticii din cetate. El a adus în loc atitudinile de tip demonic : luciditatea, ludicul, ironia. Vîrfurile intelectuale ale generației mele zac astăzi în ghearele acestui fanatism.

Vedeți, pe de o parte îl compătimesc pe Mușina, căci „antropocentrismul" lui e tocmai o încercare de evadare. Dar cum să evadeze, cînd crede în „textualism" ? E ca și cum deținutul i-ar cere paznicului cheia.

După părerea mea, însă, literatura nu are de ales : va trebui să scape. Deja, pe plan universal, simptomele sînt clare — cititorul de azi a redescoperit, în primul rînd, plăcerea epicului. James Michener, Harold Robbins, Fr. Forsyth, James Clavell : iată cîțiva corifei. Ca să nu mai amintim că am auzit cu toții de „Nasul" lui Mario Puzo, iar în Franța, chiar prințul Malko, eroul SAS-urilor, e mai iubit decît tot Noul Roman la un loc. Nu sînt cărți mari, dar reabilitează epicul. „Încercarea de a recondiționa genurile scurte" de care pomenea N. Manolescu e un trist și evident sindrom de impotență : trebuie, oare, să-l încurajăm ?

Probabil avem nevoie de aer, de aerul liber al spațiului mioritic, și de încrederea lui Whitman în frumusețea formelor naturii. Trebuie să ne recuperăm arhetipurile și măreția sfidătoare a cetăților imemorabile așezate în munți. Trebuie să reînvățăm să fim natură, acum, cînd știm așa de bine cum e să fii cultură. Altminteri, vom ajunge aidoma fostului meu coleg de grupă, distins prozator, să oferim citate și în Vălapuk. Cui îi folosește ?

Oameni buni, întoarceți-vă acasă. Avem multe de făcut împreună.

Și acum să-l lămurim pe Alexandru Musina, și nu numai pe el. Termenul „postmodernism" (ortografiat : post modernism) a fost folosit de Leslie A. Fiedler pentru a descrie o nouă virstă a poeziei americane, apărută ca urmare a influențelor școlii de la Black Mountain și generației beat. Să specificăm — doar pentru a ride împreună ca niște vechi prieteni — că el n-are nici o legătură, nici cu ce crede Al. Mușina, nici cu ce crede N. Manolescu. Citez definiția lui Fiedler (traducerea îmi aparține) : „o altă perioadă, apocaliptică, anti-rațională gălăgios romantică și sentimentală ; o virstă dedicată irresponsabilității vesele și profetice ; oricum, dispretuitoare față de ironia autoprotectoare și luciditatea excesivă".

Radu Comănescu

Dialog cu cititorii

Stimată redacție,

● *Am citit cu interes, într-un recent număr al revistei, articolul „Receptarea literaturii", semnat de Alexandru Horia, articol care a surprins cîteva aspecte majore ale creației literare actuale.*

Cred că este bine să fie adusă în discuție situația „succesului la public" a unor anumite tendințe din proza și poezia momentului de față, cu atît mai mult cu cît majoritatea criticilor de primă mînă evită sau tratează condescendent fenomenul receptării publice, din motive pe care le bănuim a ține de stricta specializare.

Chiar dacă la unele afirmații din articol se pot aduce completări vizînd paleta largă de interese ale cititorilor (pe lîngă deschiderea spre realism, se poate vorbi și de propensiunea către diverse modalități ficționale, construite însă pe viziuni autentice), este lăudabilă inițiativa orientării atenției și spre receptorul de literatură (care deseori, ca să nu spun sistematic, este neglijat), căci este bine să se pună cinstit întrebarea : pentru cine se scrie literatura ? Pentru public sau pentru cei cîțiva cunoscători ai „jocului" estetic ?

Sper că revista Luceafărul *va continua investigarea acestui fenomen, de natură a stîrni varii reacții, atît în rîndul publicului cît și al criticii, mai mult, cred că este recomandabilă inițierea unei dezbateri, pentru a se formula clar niște aspecte reale, care de multe ori sînt eludate în virtutea unui fals elitism cultural. Nu trebuie să rămînă doar pe seama sociologiei literaturii vitalul aspect al motivației de lectură — sociologia vine doar cu statistici — trebuie să aflăm cauzele unor „rupturi" între public și anumite tendințe literare și acest lucru este necesar a fi întreprins de cei care se ocupă de soarta literaturii.*

Cu stimă,
Stancu Lucian,
inginer chimist, București

P.S. Am 24 de ani, am terminat facultatea anul trecut și nu pot, în consecință, să fiu acuzat de conservatorism, cel mult de un fraged impuls criticist.

TRADIȚII ALE LITERATURII ROMÂNEȘTI CONTEMPORANE

ION DODU BĂLAN:

„Cine-și cinstește valorile se cinstește pe sine“

«Luceafărul»-CONFESIUNI LITERARE

— Cînd ați început să lucrați la Luceafărul cum se proiecta destinul acestei reviste ?

— Cu toate că primul număr difuzat a apărut atît de anevoie, după luni de stăruințe, explicații și zbuciumări, după confruntări cu bănuieli stupide și o crasă rea credință, am crezut, totuși, că va dura, fiindcă revista s-a ivit ca o necesitate obiectivă a vieții noastre spirituale. **Tînărul scriitor** — revistă onorabilă pentru un anume răstimp — dădea semne de plafonare și îmbătrînire, nemaiputînd satisface, cred, nevoile estetice ale unei generații talentate, îndrăznețe și innoitoare, care avea să aducă un suflu proaspăt în peisajul literar al vremii. La oameni și cerințe noi se cerea o revistă nouă. **Viața românească**, unde lucrasem ca redactor în secția de critică, se dezmeticea greu dintr-o lungă perioadă dogmatică și fiind monopolizată de un cerc restrîns de colaboratori, își oferea anevoie paginile talentelor noi, autentice, hotărîte să aducă viziuni originale și un suflu modern în viața literară, marcată încă de sechelele dogmatismului. Unii critici de la alte reviste țineau cu orice preț să dijmuiască entuziasmul și dăruirea pentru artă a noilor veniți, în folosul spiritului de grup, care a fost și a rămas pentru o lungă vreme una din maladiile cele mai nocive ale climatului spiritual de la noi.

Numeroasele talente care se iviseră aveau nevoie imperioasă de o tribună a lor. O astfel de tribună a vrut să fie **Luceafărul** și a fost, conținuind să rămînă pînă astăzi. Prin redactorii ei inimoși, în primul rînd, la secția de poezie, prin poetul Niculae Stoian, prin Ion Lăncrănjan, Fănuș Neagu și Gica Iuteș la secția de proză, prin cei doi mentori pe care ea i-a avut în perioade diferite, la început Mihu Dragomir, mai apoi, Eugen Barbu (despre cei de mai tîrziu, respectiv Ștefan Bănulescu, cu adjuncții săi Fănuș Neagu și Adrian Păunescu, despre Virgil Teodorescu pînă în 1974, despre Nicolae Dragoș (1974—1980) și Nicolae Dan Fruntelată din 1980 pînă astăzi, neuitîndu-l pe Mihai Ungheanu, vor vorbi, desigur, cei ce au colaborat cu ei) revista a descoperit și a afirmat zeci și zeci de talente, dintre care amintesc la întîmplare pe cîțiva, Fănuș Neagu, Ion Gheorghe, George Bălăiță, Nicolae Velea, Ioan Alexandru, A.I. Zăinescu, Darie Novăceanu, Teodor Vârgolici, Constanța Buzea, Gheorghe Pituț, Petre Ghelmez, Adrian Păunescu, Constantin Georgescu, Pompiliu Marcea, Ovidiu Genaru, Dumitru M. Ion, (pe care l-am și prezentat), a purtat polemici creatoare, a afirmat puncte de vedere curajoase și principiale și a ținut, totodată, să aducă în paginile ei pe marii seniori ai literelor române, ca un semn al continuității culturii naționale și al solidarității dintre generații.

— „Luceafărul“ a fost precedat de „Tînărul scriitor“, din care Aurel Martin spune că s-a și născut actuala revistă. Ce legături ați avut cu această revistă ?

— Cu revista **Tînărul scriitor** n-am avut mari legături. Am publicat în ea două-trei articole și recenzii și atît. Îmi amintesc despre un articol consacrat lui Dimitrie Cantemir și de cronica la romanul în versuri al lui Ion Gheorghe „Piine și sare“. Lucram pe vremea aceea la revista **Viața românească**, redactor în secția de critică, unde mă recomandase Paul Georgescu. Am avut prieteni numeroși și buni în redacția ei și am învățat multe din tainele publicisticii și ale muncii redacționale de la Mihu Dragomir și Ov.S. Crohmălniceanu. Relațiile de cea mai strînsă prietenie le-am avut, însă, cu regretatul Al. Oprea, iar dintre colaboratorii revistei cu marele și regretatul poet Nicolae Labiș, împreună cu care și încă cu doi critici intenționam să scoatem o **Istorie a literaturii române,** urmărită în realizările ei cele mai de seamă. Planul și sumarul ei, scrise de mîna poetului, trebuie să fi rămas pe undeva printre hîrtiile sale. Aveam prieteni buni la **Tînărul scriitor,** pe Mihu Dragomir, redactorul ei șef, H. Zincă, Aurel Martin, Niculae Stoian și Gica Iuteș. Într-adevăr, de acolo a pornit ideea **Luceafărului.**

— Vă puteți închipui tabloul literaturii române anterioare fără unele din revistele ei ? Vă puteți imagina literatura română postbelică fără revistele ei ?

— Nu, nu mi-aș putea închipui, mai ales începînd cu a doua jumătate a secolului al XIX-lea, cînd rolul și ponderea revistelor în viața culturală, în apariția și afirmarea unor curente, școli și direcții literare, în bătăliile și confruntările ideologice, în sprijinirea unor talente și orientări estetice, devine determinant. Putea exista, oare, curentul „duhului național“ fără **Dacia literară** și **Propășirea**, „Junimismul“ fără **Convorbiri literare,** „simbolismul“ fără **Literatorul** și **Viața nouă**, „realismul popular“ fără **Tribuna**, de la Sibiu, „critica științifică“ fără **Contemporanul** și **Literatură și știință**, „poporanismul“ fără **Evenimentul literar** ori **Viața românească** de la Iași, „semănătorismul“ fără **Sămănătorul, Luceafărul, Făt-Frumos, Ramuri,** „gîndirismul“ fără **Gîndirea** sau „expresionismul“ fără **Gîndirea** și **Contemporanul ?**

În aceeași ordine de idei ne putem întreba ; Ce-ar fi fost curentele de avangardă fără **75 hp, Urmuz, Unu, Alge, Punct, Integral,** ce-ar fi fost — ca să nu facem abuz de istorie literară, literatura română fără revistele scoase de Liviu Rebreanu, Camil Petrescu, G. Călinescu, Cezar Petrescu, Al. Sahia sau fără apariția revistei **Luceafărul,** în 1958, și ce-ar fi fost mulți scriitori de prestigiu de astăzi fără climatul spiritual și orientarea profund patriotică și atît de rafinat nuanțată din punct de vedere estetic a redacției acestei reviste atît din perioada cînd inițiatorul, mentorul și sufletul ei era poetul Mihu Dragomir, cît și din perioada cînd l-a avut redactor șef pe marele prozator și publicist Eugen Barbu ?

De la acești mari arhitecți de presă am prins pasiunea pentru publicistică, am înțeles ce este un „animator cultural“ în sensul modern al termenului, iar în mijlocul inimosului colectiv de redacție am învățat ce este solidaritatea literară în jurul unui ideal estetic bine definit. Fiindcă dacă e ceva de subliniat cu privire la rolul revistei **Luceafărul** în viața literară a țării e faptul că a avut un program estetic foarte limpede care ținea să fie pe măsura puterilor ei — continuatoarea autentică a valorilor esențiale ale literaturii române clasice și ale presei noastre literare, legată de interesele neamului, de valorile peren ale spiritualității românești. Revista **Luceafărul** a urmărit cu consecvență să cultive și să susțină spectrul național al literaturii și artei noastre umaniste socialiste, respectînd totodată spectrul tuturor naționalităților conlocuitoare, și al tuturor literaturilor naționale, reflectînd realitățile vieții poporului nostru, cultivîndu-i mîndria de a fi el însuși și identitatea istorică. Cei doi mentori ai revistei aveau structuri psihice și temperamente foarte diferite, dar aveau în comun îngrijorarea de literatura română, pasiunea publicistică și chemarea înnăscută de animatori culturali. Fără ei „Luceafărul“ ar fi stăruit mult mai stins.

— Au înțeles toți cititorii acest lucru ? Adică necesitatea sublinierii capacității românești de creație în literatură a fost bine receptată ?

— Unii care n-au înțeles, n-au vrut să înțeleagă, sau erau deprinși să tulbure apele pentru a pescui în favoarea meschinelor lor interese : au etichetat revista, în chip irresponsabil și periculos — și mai ales în culise — ca avînd o orientare prea patriotică. Noi nu ne-am speriat știind că **patriotismul e unul și n-are grade de comparație.** Pe atunci, din neferitire, unii foloseau patriotismul cu grade de comparație de circumstanță, îl drămuiau cu cîntarul unor interese egoiste și-l măsurau cu metrul conjuncturalismului. Colectivul revistei **Luceafărul** a înțeles că o asemenea atitudine este de neadmis. Poziția patriotică a acestui colectiv, în care erau mulți comuniști (păstrez cea mai frumoasă amintire a atitudinii exemplare a lui Mihai Beniuc, Dumitru Corbea, Al. Oprea, Ion Lăncrănjan, Haralamb Zincă, Violeta Zamfirescu, Corneliu Leu, Gica Iuteș, Niculae Stoian, Tiberiu Utan, Ion Brad) a început să-i deranjeze pe unii care nu admiteau decît „grupurile“ lor literare, manifestînd un subiectivism deosebit de nociv. Colectivul redacțional al revistei **Luceafărul** și-a apărat principiile și s-a străduit să fie obiectiv și revoluționar, înțelegînd prin aceasta că trebuie să facă din revistă un organ de presă al întregului tineret scriitoricesc și artistic, o tribună de afirmare a ideilor comuniste și patriotice. Revista **Luceafărul** a apărut din necesități obiective înțelese de conducerea de partid și de Uniunea scriitorilor și la inițiativa lui Mihu Dragomir, sprijinit foarte, susținut de scriitori ca Mihai Beniuc, Nicolae Tăutu, Victor Tulbure, Ion Bănuță, Cezar Drăgoi, Haralamb Zincă ș.a.

Autorul acestor rînduri, împreună cu Aurel Martin, l-a ajutat, de pildă, pe Mihu Dragomir să definitiveze articolul program al revistei. După zile și săptămîni de discuții, l-am definitivat într-o noapte în apartamentul său din strada Grigore Alexandrescu, în care am fost primit cu ospitalitate și mare folos spiritual pentru mine de nenumărate ori.

— Ce ecou a avut acest articol-program la a cărui elaborare ați participat ?

— Articolul-program, pentru cine l-a știut citi, anunța o epocă nouă în literatura și cultura românească. Eram convins că, dacă lumea scriitoricească și cititorii îi vor înțelege sensurile adînci, **Luceafărul** va dăinui, ceea ce s-a și întîmplat, spre binele spiritualității românești, atingînd acum vîrsta de 30 de ani.

Desigur, vîrsta unei reviste, ca și vîrsta unui om, nu e neapărat o calitate decît în măsura în care se justifică prin fapte, prin realizări. **Luceafărul** își justifică longevitatea prin realizările sale, prin ponderea avută în cultura națională.

Luceafărul a devenit însă repede plămînul spiritual al tineretului scriitoricesc și-al unei întinse părți a intelectualității noastre din toate generațiile care i-a urmat cu încredere și un sentiment de împlinire programul și atitudinea în viața noastră literară.

— Ce a vrut să semnifice titlul ? De unde a fost luat ?

— Din titlul capodoperei eminesciene care dădea pentru veșnicii dimensiunile geniului creator al poporului român și din titlul revistei care l-a afirmat pe Octavian Goga și pe atîția alți scriitori de la începutul veacului. O altă variantă de titlu a fost **Nicoriță**, dar undeva li s-a părut prea neaoșist, cum altora li s-au părut, prin sugestie, ca fiind prea departe de intențiile revistei. Pînă la urmă a rămas **Luceafărul.** Semnificația titlului s-a văzut mai limpede din conținutul de mai tîrziu.

Revistă a tineretului, scrisă de tineret pentru tineret, **Luceafărul,** la răsăritul său, vegheat cu atîta dragoste și inspirație de regretatul poet Mihu Dragomir, și mai apoi de marele prozator Eugen Barbu, a refuzat deliberat ambiția unei generații spontane, fără tradiții și fără strămoși, suficientă sieși, conștient fiind că din nimic se naște nimic. Chiar titlul care amintește mitologia populară, pe Eminescu și pe Goga, e un indiciu al legăturii indestructibile a acestei reviste cu tradiții ilustre ale culturii românești. Fiindcă a avut tradiții dintre cele mai trainice, ea a reușit să-și definească identitatea specifică, să-și facă simțită prezența în peisajul literelor române și să-și construiască o istorie.

Acum, la treizeci de ani de la apariție, **Luceafărul** este, neîndoios, un important fragment de istorie literară românească, în care întîlnim — cum am văzut — debutul unor talente tinere, anii lor romantici de afirmare, dar și paginile din ultimii ani de viață ai unor ilustri scriitori din generațiile mai vechi, precum Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, G. Călinescu, Ion Agârbiceanu, Mihail Sorbul, Victor Eftimiu, Tudor Vianu, Al. A. Philippide, Al. Rosetti, Ion Marin Sadoveanu, Vladimir Streinu, Perpessicius, Alfred Margul Sperber, Păstorel Teodoreanu, I. Peltz, Dragoș Vrînceanu, George Lesnea, Neagu Rădulescu, Otilia Cazimir și mulți alții.

— Deci : mitologie populară, Eminescu, Goga! O revistă cu fața întoarsă către aceste tradiții ?

— Nu cu fața întoarsă, ci cu rădăcinile spirituale înfipte adînc în străvechea tradiții, care ne obligau să avem privirile ațintite spre viitor. Noi n-am revendicat moștenirea de la tradiția vie, dinamică, creatoare, capabilă să se integreze în fluxul vieții spirituale umaniste socialiste și am respins tradiția înțepenită, moartă, ca ideal în trecut.

Radical spre conținutul revistelor avangardiste de altădată, revista **Luceafărul,** din anii la care-am amintit, nu considera că tinerele vlăstare nu pot crește din pămîntul marilor copaci. Nu rîdea să citeze pe cei virstnici din peisajul spiritual al țării pentru a face loc „poeților“. Principiul ei era acela că într-o cultură matură, serioasă, e loc pentru toate vîrstele și pentru toate speciile de talente : pentru un poet tînăr ca Nicolae Labiș și Grigore Hagiu, Tiberiu Utan, Ion Brad, Gheorghe Tomozei, Niculae Stoian, Doina Sălăjan, Florența Albu, Maria Sorescu, Ioan Alexandru și altîția alții era o mîndrie și un semn de mare încredere să publice alături de Arghezi, Pentru un prozator ca D.R. Popescu, Fănuș Neagu, Corneliu Leu, George Bălăiță, Pop Simion, Paul Anghel, Vasile Rebreanu, Sanziana Pop, Gica Iuteș, Ilie Purcaru era o mîndrie să debuteze alături de Sadoveanu sau Agârbiceanu. Pentru un critic să țină cronica literară sub rubrica lui Perpessicius „Mențiuni critice“ ori să semneze alături de Tudor Vianu, Vladimir Streinu, Edgar Papu, Ion Biberi.

— Ciue mai adăsta lîngă tinerii redactori de la mansardă ?

— Eftimiu, în schimb, stringînd în dinți nelipsita-i pipă, urca pînă sus la noi, la etajul doi al imobilului din Ana Ipătescu 15, pe niște scări abrupte de serviciu. Masiv și volubil, încărcat de amintiri ca o cronică, se întrerupea, din cînd în cînd, din povestirile lui savuroase și ne întreba, mai în glumă mai în serios, dacă nu e „prea politic“ ceea ce a scris el. Îl asiguram că e bine, că totul e **cum grano salis** în articolul adus și pleca mulțumit, amenințîndu-ne cu un răsfăț juvenil, că altă dată nu mai scrie, mai ales că știe el ce știe despre comportarea cutărui scriitor din perioada interbelică, ajuns acum a urca pe scara socială. Dar iar scria și așa numele lui a apărut de nenumărate ori în revistă, alături de tinerii poeți care debutau sau începeau să se afirme cu o sigură autoritate profesională. Colaborările lui Mihail Sorbul le asigura Valeriu Râpeanu, care,

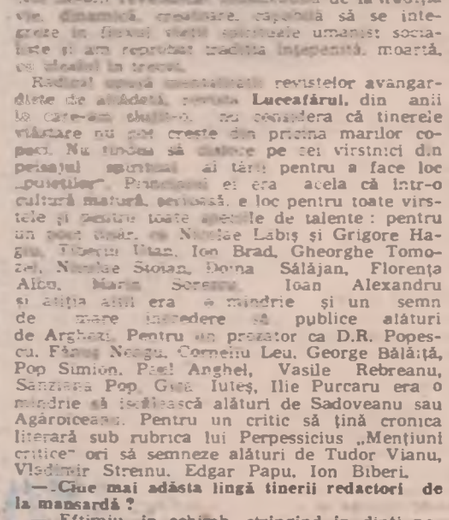

În acest număr reproduceri după tablourile lui Nicolae Grigorescu

la rîndu-i, colabora intens la „definitivarea“ articolelor.

— Desigur, în istoria de început a revistei contemporană cu cei mari din perioada interbelică există episoade memorabile. Opriți-vă la unul din ele.

— Eram proaspeți redactori și nu știam cum să-i căutăm, să-i solicităm mai convingător pe marii scriitori virstnici ca să colaboreze la revista tineretului, să ne dea sfaturi, să fie alături de noi.

Nu scăpam nici o ocazie ca să-i sărbătorim, să le arătăm un semn de prețuire și de atenție. Le dedicam numere omagiale, scriam articole despre ei, îi publicam și rămînea loc destul și pentru noi, cei tineri. Ne educa în acest spirit mentorul revistei, Mihu Dragomir, și mai apoi alt ilustru arhitect de presă Eugen Barbu. Mi-aduc aminte că în anul precedent morții maretul Sadoveanu, de ziua lui, deci 5 noiembrie, ne-am prezentat la el acasă cu numărul omagial. Locuia în fostul local al Muzeului Zambaccian. O fotografie pe care o păstrez cu sfințenie îmi amintește echipa **Luceafărului** care l-a vizitat : Mihu Dragomir, Victor Tulbure, Valeriu Râpeanu, Gica Iuteș, Niculae Stoian, Gheorghe Tomozei și subsemnatul.

Era o duminică după-amiază, cu liniști ireale, ca de mănăstiri moldovenești. Sadoveanu ne-a primit, ca un domnitor, într-un jilț impunător. Era grav bolnav.

Datum, frumos, elegant, cu eterna-i lavalieră la gît, a prins să răsfoiască numărul închinat lui.

Pe față îi răsărea soarele. S-a bucurat sincer și a încercat să spună ceva. Dar omul care a vorbit și a scris cea mai frumoasă limbă românească nu mai putea articula cuvintele. S-a forțat în zadar, s-a chinuit chiar și-apoi a renunțat.

Am rămas cutremurați. Am băut cu toții cîte o cafea. Noi vorbeam. El asculta și ne răspundea numai din ochii lui senini și albaștri care-nvățaseră ei să rostească vorbele limbii române.

— Importanța colaborării celor din generațiile vîrstnice la o revistă pentru tineri nu este înțeleasă întotdeauna. Consider binevenită această rememorare. Proverbul zice : „Dacă n-ai un bătrîn să-l oumperi“. Mai aveți și alte exemple?

— Olimpianul Tudor Vianu era și el puternic legat de revista **Luceafărul.** Îi cîștigasem ușor colaborarea și, fiindu-i asistent, îl vedeam destul de des, pentru a-i putea lua la timp articolul solicitat. Unele dintre articolele sale erau și au rămas adevărate arte poetice moderne cum a fost, de pildă, cel intitulat **Vizita poetului.** Citindu-l în manuscrisul ordonat, de o impecabilă caligrafie m-am entuziasmat într-atît, încît mă hotărîsem să-l învăț pe de rost, dar m-am lăsat păgubaș, cînd am ajuns la pasajul în care spunea : „Nu sînt un oracol și mă feresc să dau sfaturi, deoarece știu că numai concluziile experienței personale sînt folositoare cuiva“. Și totuși, cîteva lucruri le-am învățat pe de rost și le citez cu plăcere din memorie : „Cine cunoaște multe lucruri din literatura lumii nu riscă niciodecum să-și limiteze originalitatea“. Apoi : „Originalitatea este mai mult un punct de sosire decît unul de plecare. Tînărul pornește, de obicei, de la un fond nebulos, dar activitatea îl limpezește, îi dă formă și relief. Nu căuta deci originalitatea întorcîndu-te către tine, ci proiectîndu-te în afară, în multele fapte ale creației: hotărîte, entuziaste și devotate. Nu te închide în tine și nu te izola de lume“.

Asemenea gînduri înțelepte și generoase exprimau în paginile revistei Agârbiceanu, Arghezi, Al. A. Philippide, Călinescu, Perpessicius, Petre Pandrea, Demostene Botez, Mihai Beniuc, Edgar Papu, Dragoș Vrînceanu, Otilia Cazimir și alți seniori ai literelor române de la răsăritul **Luceafărului** și din zenitul său. **Ei știau să sprijine, fără ca să jignească, fără ca să le ceară tinerilor scriitori să oficieze la vreo biserică literară.**

E o onoare pentru revista **Luceafărul** faptul că, într-o vreme cînd unii dintre acești seniori ai literelor române fuseseră „adăpostiți“ în alte instituții unde n-ar fi fost locul scriitorilor (Păstorel, Vladimir Streinu), ea s-a străduit să-i găzduiască în paginile ei, păstrînd legătura logică și firească dintre generații, realizînd, astfel, pe îndelete, un splendid capitol de istorie literară românească.

Cine-și cinstește valorile se cinstește pe sine!

Iată de ce cinstim și noi revista cu consecvență, chiar dacă uneori peste **Luceafărul** strălucitor s-au așezat și se așază norii unor incidente nedorite și trecătoare ca... norii.

— Pornind de la ideea cultivării tradițiilor proprii, cum ați caracteriza, ca istorie literar, contribuția „Luceafărului“ la literatura română ?

— Contribuția **Luceafărului** la dezvoltarea literaturii române e evidentă prin participarea susținută la crearea unei atmosfere literare prielnice descoperirii și afirmării talentelor, prin scriitorii și criticii din paginile ei, prin practicarea unei critici literare științifice, cu program estetic, obiectivă, exigentă și încurajatoare, hotărîtă să orienteze creația spre realitatea vieții, să cultive caracterul național, patriotismul și să se arate receptivă la nou și înnoire. În **Luceafărul** au început să apară, pentru prima dată, cuprinzătoare articole dintr-un **Dicționar al literaturii române,** documente **inedite** de istorie literară (eu însumi am publicat drama în versuri, în cinci acte, **Bogdan Vodă** a lui Ioan Slavici, considerată chiar de autorul ei ca fiind pierdută, reconsiderări de autori ostracizați, studii de istorie literară, destinate **Paginii elevilor,** precum și remarcabile contribuții de teorie literară și versificație datorate lui Mihu Dragomir, pe care intenționăm să le stringem într-un volum, considerîndu-le de o utilitate indiscutabilă. În climatul de la **Luceafărul,** Al. Oprea a realizat excelenta sa monografie închinată lui Panait Istrati, predind literaturii noastre un scriitor pe care alții îl oferiseră literaturii franceze și din nefericire îl mai oferă și astăzi, el fiind absent din istoriile literare recent apărute și din manualele școlare. Lucrarea lui Al. Oprea prin rigoarea documentării, prin îndrăzneala interpretării științifice, prin supletea judecăților de valoare, lasă mult în urmă tot ceea ce s-a scris înainte și după ea. Tot ceea ce s-a scris după ii e tributar. Să nu uităm că monografia **Panait Istrati,** ca și monografia **Octavian Goga,** scrisă de subsemnatul, s-au efectuat în vremuri foarte puțin prielnice pentru asemenea reconsiderări. M-am bucurat că lucrarea mea a fost apoi apreciată de critici și scriitori ca : Șerban Cioculescu, Al. Piru, Constantin Ciopraga, Edgar Papu, Ov. S. Crohmălniceanu, Ion Vlad, Aurel Martin, Petre Nicolau, Ovidiu Papadima, Nicolae Manolescu, M.N. Rusu, sau de scriitori ca Mihai Beniuc, Nichifor Crainic sau Alexandru Ivasiuc. Era, firește, recunoașterea unei munci care a schimbat ceva în peisajul moștenirii noastre culturale, mult sărăcit prin anii '50 de atitudinile dogmatice și proletcultiste.

Luceafărul a determinat un reviriment al reportajului literar și al interviului de înaltă ținută, prin tineri scriitori talentați și inteligenți ca Paul Anghel, Ștefan Bănulescu, Corneliu Leu, Ilie Purcaru, Gica Iuteș, Sânziana Pop, Mihai Stoian, Lucian Zatti, Vasile Rebreanu, ca să nu mai vorbesc de inegalabilele reportaje ale lui Eugen Barbu, apărute apoi într-o carte, sau de cele datorate lui Petru Vintilă, Vasile Nicorovici, Haralamb Zincă. Avîndu-l ca redactor șef pe Eugen Barbu, **Luceafărul** a publicat nuvele de răsunet ca : **Eclipsă de soare, În treacăt** de Nicolae Velea, **Leul albastru** de D.R. Popescu, **Reconstituirea** de Horia Pătrașcu, pentru care conducerea revistei a avut uneori de luptat cu interpretări eronate și de dat numeroase explicații în ședințe de tristă amintire.

— Luceafărul **a fost într-adevăr o revistă de literatură, în care creația a fost preponderentă și covîrșitoare.**

— **Luceafărul** are meritul de a fi tipărit în paginile ei cărți întregi : **Ningea în Bărăgan, Somnul de la amiază** de Fănuș Neagu, **Prînzul de duminică** de Eugen Barbu, **Zoosophia** de Ion Gheorghe, **Cintece de cimpie** și **Iarna Bărbaților** de Ștefan Bănulescu, **Sufereau împreună** de Ion Băieșu, **Viața deocamdată** de Ioan Alexandru, **Fragmentarium, Pe tăcute** de Ion Lăncrănjan, **Singur printre poeți** și **Poeme** de Marin Sorescu. E o realizare de excepție cu care puține reviste se pot mîndri, mai ales dacă mai amnitim și alte lucrări apărute aici ca : **Oul** de Gh. Suciu, **Mieii primi** și **Ultrasentimente** de Adrian Păunescu, **Arpegii pe Siret** de Paul Anghel, **Colocvii** de Ilie Purcaru și Ștefan Bănulescu, **Călătoria** de G. Bălăiță, versurile lui Niculae Stoian și lista s-ar putea lungi foarte mult. Acest lucru revista l-a făcut și mai tîrziu, pînă astăzi tipărind cărți întregi de Mircea Micu, Fănuș Neagu **(Cărțile cu prieteni),** Nichita Stănescu **(Cartea de recitire),** Marin Preda **(Imposibila întoarcere)** etc. etc.

Luceafărul din inițiativa lui Mihu Dragomir, a readus în viața culturală a țării, **șezătorile literare,** ca forme de democrație a culturii, de impact fructuos cu publicul, de cunoaștere a cerințelor vieții, a gusturilor și exigențelor cititorilor, de cultivare a gustului estetic al maselor și de înfrumusețare a vieții oamenilor. O șezătoare literară a **Luceafărului** era o sărbătoare a spiritului, un prilej de comuniune sufletească, între scriitori și cititori. Se întîmplau în timpul acestor șezători, la care adeseori am avut prilejul să țin cuvîntul introductiv, lucruri minunate, emoționante, dar nu o dată și lucruri hazlii, încărcate de humor, rol al unei bogate fantezii a lui Nicolae Tăutu. Iată una. În orice localitate ne-am fi aflat, cînd citea o anume poezie de dragoste, sentimentală și ușor lacrimogenă, Nicolae Tăutu îi făcea o introducere cu o voce tremurîndă, înecată de o provocată emoție. Poezia a fost scrisă pentru cineva care se afla aicea, în sală, cu copilul lîngă ea (și în sală erau multe femei în această situație), și pe care o iubesc toată viața. În sală începea animația, femeile se priveau una pe alta, cele însoțite de copii se simțeau stingherite. Apoi Tăutu începea să recite și sala să plîngă discret...

— Care a fost rolul cenaclului „Nicolae Labiș“ în viața revistei, în viața scriitorilor tineri ?

— Aș îndrăzni să spun ca **Luceafărul,** prin cenaclul ce-i poartă numele, ale cărui ședințe se țineau în fastuoasa sală de festivități din clădirea monument arhitectural a Uniunii Scriitorilor, din Calea Victoriei 115, îndeobște sub conducerea lui Eugen Barbu, a reînviat tot

M. Ungheanu

Continuare în pag. a 6-a

Poeme de GHEORGHE ISTRATE

Ritual

lumina doarme-n mine mai de mult
precum copilul in adult

de-acuma sint o rană plutitoare
o floare veche bijbiind in soare

m-am dezbrăcat de timp și m-am urit
mi-e umbra șteang infrăgezit pe git

și moară sint cu aripile-n vint
prin care-mi macin propriul meu cuvint

din toată-această schelărie grea
rămine-un miez infrigurat de stea

răsad de aripi și răsad de îngeri
făpturi prin care suflete mai singeri –

lumina zace-n mine ca-n mormint
precum cuvintul in cuvint

Sonet

foc stins, greșeala a cules, rămîn
o stea trezește cerul și-l dezminte
spălind aceste tandre oseminte
in care mă retrag și mă amin

incerc iluzia și o ingin –
ferastră destrămîndu-se-nainte
lunecătoare vrajă și fierbinte
storcindu-mi faguri neguroși in sîn

ce pierde timpul carnea mea adună
sever strivită intre polli săi
cerneluri cad frenetic dinspre lună
retranscriindu-ne in buni in răi

simt in săgeata lumii un regres
mă sting incet, greșeala a cules

Ritual

vin din adincuri și-aud
cuiele verzi cum se-nslugă
carnea mea umedă-n rug
calmă intirzie-n rugă

albe porunci mă provoacă
aeru-ngrașă ingerii bruni
vorba mi-e mică – de promoroacă –
Bunule hai să m-aduni

gol e deasupra gol dedesubt
secolii-și mor caravana
vai purpura iară m-a supt
sint absorbit in Nirvana

Văz

(ritual)

retras din șoaptă în tăcere
eu mi-am făcut din văz plăcere

nu dorm n-aud și nu miros
plinsul pămintului ghebos

din cind in cind mai scot vederii
pietrișul zeilor – puzderii

din simbure nu tulbur mlada
n-alung din vierme gras livada

ci-ncerc prin timpul sterp sau roz
să-mi cern văzduhu-ntreg din văz

frigid in lacrimă fierbinte
eu gust cuvintul din cuvinte

acel lăstar rămas să facă
la gura spusei promoroacă

doar o culoare mai mă cere
umplindu-mi anii cu tăcere

c-o certitudine confuză
sigiliu-al morții peste buză

ascet și totuși pe furiș
răbdind un ideal un vis

Distilări

(ritual)

iarăși și iarăși mă tulbură morțile –
farmaciile lor aburind
dedesubt
gingășia nopții rupind
din marginea zilei

rareori
in virful ierbii abia mai apuc
cite ceva
din strigătul vieții

doar un suspin mai stă de pază
acestei patrii scufundate
in datoria morții
și-a trupului meu

pe cind
anatomia lacrimei divulgă
ingeri imorali

Ritual

însemn de rege de-al purta
eu tot pe-atit te-aș blestema

timp mort ce-n mine intirzii
ca strimbătatea-n tirzii

păcatul meu e-atit de mic
cit o cocoașă de pitic

spre care miinile se-adună
vărsind o candelă din lună

ce vis subțire-am respirat
neumilit neintinat –

platformă albă-ntre mistere
pe-ncremenita mea putere –

prin plutitorul efemer
atirnă orele in cer

ÎNTÎLNIRILE «LUCEAFĂRULUI»

SATU MARE

Topos sătmărean

Urmare din pag. I

scenice. O poezie parodică în intenție și concentrată în expresie promovează EMIL MATEI în **Traversind ființa** (Ed. Litera, 1982). Modelul cel mai la îndemînă pentru poet e cel clasic, astfel că multe din poemele volumului prelucrează motive livrești. Fie că e vorba de Iona, Irod, Ulise, poetul concentrează poemul pînă la esențializarea lui în jurul unui nucleu tematic fulgurant la prima lectură. În schimb, ION BALA cu **Firul cu plumb** (Ed. Litera, 1986) pornește de la pretextul clasic pentru a promova un lirism retoric. Poezia lui oferă plăcerea interogațiilor, un gen de „retorică a sfidării", de unde și tentativa îndrăzneață de detașare de modele, de cîștigare a verticalității, în ciuda gravitației exercitate de logosul fulgurant al eului. E un neastîmpăr jucăuș în poezia lui Ion Bala, care afișează o inocență gravă, subtilă la speculații livrești. RADU SERGIU RUBA aparține cu **Spontaneitatea înțeleasă** (Ed. Cartea Românească, 1983) poeților intelectualiști, pentru care textul poetic rămîne cheia de boltă a discursului liric în poezie. El practică o poezie a lucidului intelectual, antrenînd cititorul într-un joc al nonconformismului. De aici și gustul pentru expresia frustă, pentru degringolada poetică, bagatelizarea gestului minor. La polul opus, GRIGORE SCARLAT cu **Cercuri de aur** (Ed. Facla, 1986) pare a fi un poet din categoria sentimentalilor. Poezia lui devine obiect de interiorizare și simțire lăuntrică, dublată de o răsfrîngere în afară, echilibrată și ponderată. Sentimentul iubirii se prelungește în meditații ontologice, conferind aura binefăcătoare a unei lumini estompate, liniștitoare. Grigore Scarlat practică un lirism disciplinat de tentația devoratoare a cuvîntului, care, stăpînit în elucubrațiile sale fanteziste, se pliază unei muzicalități ademenitoare. ALEXANDRU PINTESCU din **Colocviile vîntului** (Ed. Albatros, 1985) adoptă o atitudine protocolară față de actul poetic. Poezia lui se construiește pe o ornamentică barocă, în care ostentația metaforei îi prilejuiește jubilații lirice într-un lirism al măștilor. Există la acest poet o conștiință acută a luării în posesie a spațiului, a celui originar. Sentimentul descinderii din Nord secundat de ispita primejdioasă a învelișului simbolist favorizează inserția unei poezii a elementelor, cu multiple posibilități de interpretare. De la **Nașterea cea mare** (1980) la **Ceremonia de trecere** (Ed. Albatros, 1985) DORIN SĂLĂJAN și-a decantat materialul poetic, în favoarea unui lirism mitologic. Renunțînd la fanteziile romantice, Dorin Sălăjan își ordonează discursul liric la pragul unei poezii a mirajului foleloric cu una de conștiință problematică. Dilemele structurale și temperamentale se dizolvă în noul volum într-o fericită și luminoasă ieșire în spațiul originar, exaltînd bucuria regăsirii, plăcerea reiterării unui drum pe care ne întoarcem oricînd primeniți și cu sufletul descărcat de obsesii. Toate volumele ANAMARIEI POP, de la **Pasul corbilor** (Ed. Eminescu, 1980), **Castelul din sticlă albe** (Ed. Albatros, 1972), pînă la **Corida** (Ed. Eminescu, 1983) conturează profilul unui poet cetățean. Poemele militante însoțite de cele de lirică intimă, trădează un eu liric sensibil în cele mai ascunse unghere. Formula poetică arborată de Anamaria Pop nu fetișizează textul în detrimentul tematicii, e mai degrabă o sucombare a metaforei în speculații metafizice stringente. Viața devine spațiul ontologic conștient impus și acceptat, iar poezia nu are dreptul să-i schimbe mersul și coordonatele, cel mult să-i ofere omului șansa de a găsi soluții cît mai favorabile curgerii ei cu folos și cu sens.

ION BOLOȘ este prozatorul cel mai fecund dar și cel mai bogat în surprize. De la debutul cu **Fintina vulturilor** (Ed. Dacia, 1978), trecînd prin **Întoarcerea fiilor** (1982) și **Vizitele necunoscutei** (Ed. Albatros, 1982), pînă la **Călători ca apele** (Ed. Dacia, 1986), Ion Boloș a cîștigat în acuratețea firului epic, dar și în diversificarea tehnicilor narative. Căci romanele sale aparțin unei conștiințe profesionale, căreia îi repugnă schematismul și rigoarea. Reușita prozatorului ține de adoptarea unui program care se recunoaște la puntea de trecere între romanul subiectiv și cel obiectiv. Îmbinînd formula romanului epistolar cu cel construit pe o tramă suigeneris, Ion Boloș aparține prozatorilor ardeleni, în cea mai bună tradiție a romanului social, psihologic. Pe o altă direcție se înscrie debutul lui TUDOR DANES cu **Pescuit de păstrăvi vinerea** (Ed. Dacia, 1985). În acest caz nu e vorba de un roman de acțiune, cu personaje antrenate într-un conflict, ci de un fel de poem romanesc al unei conștiințe scriitoricești frămîntate de propriile-i obsesii. Titlul romanului e parabola acestui demers, trucul meditativ care desfășoară de la sine romanul. Nouă narațiuni, aparent fără unitate și miez epic, completate de note explicative, subpaginale, aparțin unui lirism reflexiv, în care oazele epice nu fac altceva decît să mențină echilibrul dezmembrat un timp prin recursul la metodă.

Istoria și critica literară au în Satu Mare prin NAE ANTONESCU, una din vocile cele mai notabile. Dacă în **Scriitori uitați** (Ed. Dacia, 1980) autorul redescoperea și punea în lumina adevărului o serie de scriitori vitregiți de critica vremii, împletind „judecata critică cu evocarea", în volumul **Reviste literare conduse de Liviu Rebreanu** (Ed. Minerva, 1985), Nae Antonescu poposește cu sîrg asupra activității de publicist a autorului lui **Ion.**

O bibliografie mai amplă a articolelor inserate în reviste, completează documentarul cărții oferind posibilitatea cercetătorilor de a aprofunda o anume problemă, sau un scriitor, colaborator la aceste reviste. **Reviste literare conduse de L. Rebreanu** e una din restituirile necesare ale activității lui Rebreanu, care prin cartea lui Nae Antonescu, aduce o imagine inedită la configurarea profilului artistic al celui mai mare prozator român, și un omagiu la împlinirea a o sută de ani de la nașterea celui care a scris **Răscoala.** Să mai adăugăm că Nae Antonescu e o prezență activă cu articole, recenzii în revistele literare. ALEXANDRU PINTESCU practică eseul îmbinat cu opinia critică. **Literatură și eveniment** (Ed. Dacia, 1983) se concentrează în speță, în jurul poeziei ruse. Cartea adună intervenții critice ale autorului prin revistele literare și propune o selecție de texte din Briusov, Pasternak, Maiakovski, Blok, Bolii, în traducerea autorului. Întregul eseu demonstrează un spirit disciplinat, atent și un bun cunoscător al poeziei ruse, și în același timp un critic loial obiectului investigat.

La această succintă prezentare a creatorilor sătmăreni să mai adăugăm speranțele, multe dintre ele cunoscute din proza literară : în poezie, George Vulturescu, Dumitru Păcuraru, Gheorghe Achim, Dora Mircea (cuprinși deja în volumele de debut), Aurel Pop, Ion Halmi Negrești eanu, Ion Nistor, în proză, Ilie Sălceanu, Ovidiu Suciu, în critică, Gheorghe Glodeanu, Alexandru Zotta și mulți alții. Să conchidem că majoritatea scriitorilor din Satu Mare aparțin generației '80, o generație tînără care poate face dovada unui potențial creator și care configurează de pe acum un topos literar sătmărean.

„Vieți paralele"

Poetul sătmărean Ion Ghiur a debutat editorial în 1972 și, după o absență de treisprezece ani, revine în actualitate cu un nou volum de versuri, intitulat **Vieți paralele,** Ed. Dacia, 1985. Această tăcere aparentă a fost întreruptă sporadic de colaborările la diferite publicații sub masca indiferenței ascunzîndu-se neliniștile existențiale ale unei sensibilități exacerbate, care își pregătește cu deosebită migală reintoarcerea. Ființa discretă a creatorului contaminează și versurile sale. Atitudinea poetului față de lume este una de nedisimulată iubire, iubirea însemnînd, înainte de toate, **cunoaștere,** o tentativă de decodificare a marilor taine ale universului, dar și ale unui microcosmos care este însuși sufletul poetului : „Iubește acest mers. / Învață-l, descifrează-l, / Spune cît de mult iubești / Ascunsa grădină / A sufletului" **(Vieți paralele).** Ocheanul întors al poetului scrutează adîncurile propriei sale ființe reliefînd neliniștile unui spirit interogativ. Iubirea, melancolia, nevoia de autocunoaștere sînt preocupări constante ale poeziei lui Ion Ghiur, o poezie circumscrisă de spațiul crepuscular dintre „noapte și zi". Dacă la alți creatori asistăm la o dedublare a ființei între regimul diurn și cel nocturn, la poetul sătmărean putem vorbi de existența unui spațiu al interferențelor, amintind — ca atmosferă și nu ca mijloace de realizare artistică — de universul creațiilor lui George Bacovia. Grăitoare rămîne, în acest sens, poezia intitulată **Noiembrie,** atît de apropiată de stările „intermediare" ale poetului băcăuan : „Și azi e noiembrie ca ieri, / Încet, absinturi și lacrimi / Se dezmorțesc în privirea ta. / Nu înțeleg ce plante ascunzi. / Nici n-am priceput / De ce mă ademenești cînd ești / Atît de fără glas". **Neliniște** și **crepuscul** sînt cuvintele-cheie în jurul cărora își organizează universul poetic, rămînînd, în ciuda tentațiilor, un ingenuu, un spirit angelic. Titlul volumului exprimă simultaneitatea trăirilor, dezvoltarea paralelă a temelor și motivelor. Poetul sare cu o superioară detașare de la o temă la alta, fără a marca perioadele de trecere, din simplul motiv că fiecare poem reprezintă un univers închis, suficient sieși. Acest lucru generează structura în spirală a volumului, ceea ce explică deschiderea, posibilitatea revenirii la un univers în aparență deja epuizat. O schimbare a registrului tematic se resimte odată cu recurgerea la fabulosul folcloric, poetul păstrînd caracteristicile versului popular. Ion Ghiur este un poet artifex ce își elaborează cu minuțiozitate poemele, dozîndu-și cu maximă atenție efectele. Refugiat pe „malul" maturității, poetul contemplă cu nostalgie vîrsta mitică a copilăriei : „Copilăria a fost, / E dincolo de maluri. / A rămas dincolo / O privesc de parcă ar / Fi un pui de erete, / Ea, dincolo de orizont, / Eu, dincoace de orizont. / Malurile noastre nu se / Vor mai întîlni, / Niciodată" **(Maluri).**

Divizat între viața cotidiană și existența într-o poezie, Ion Ghiur reușește să își unească „viețile paralele" prin intermediul rostirii al verbului poetic. Creatorul este la fel de discret ca și poezia pe care o cultivă în spatele calmului aparent ascunzîndu-se sentimente și trăiri de o profunzime care — după cum o mărturisește poetul însuși — ară.

Gheorghe Glodeanu

Adevărata înfățișare

cînd îți ascunzi
adevărata înfățișare
inima ta de
cireșe putrede
merge într-o
rătăcire și
toți fluturii
se prefac
în cîte și
mai cîte
pînă cînd
nu pot să rabd
încercările mele sînt minime
și neluate
în seamă

În lunca de sus

ne creșteau ierburi
prin
inimă
risipind dimineața
cu rouă
sătulă
am rămas nedumeriți
de surîsul
lunii

Vasile Tarța

Carul de luptă

Cîte prăpăstii
carul de luptă
cîte
vlori
scrîșnet de
roți

departe de zări
sturzul se frînge
bezna ridică în laț
sunete
noi

nici un fîlfîit de aripi
nu mai lustruiește caii
orbii orbesc
păsări
cu furci

Eugen Vîntilă

Recviem

Fragment de sonată înșirat între
pereții umezi
încărcați de tablouri ca de niște speranțe,
ecou al unei muzici deslușite într-o
altă vîrstă,
straniu episod dintr-o reverie viitoare
cu votive ogive pe pereți
unei catedrale gotice.

Al. Pintescu

Vasile Lucaciu

S-a desprins din vitralii și din icoane
sub cer transilvan coloană între coloane
și clopote revărsînd peste sate
o binevestit o mult-întîrziată dreptate
cum omul tot venind într-un tîrziu se stinge
dar cuvîntul temutul mereu va învinge
oțelul acesta rămîne-va rămîne
în liturghia slovelor române
căci plumbii vremii ocolesc eroii
în bronzul lor se fring caninii ploii
doar pe umerii în echilibru păsări de pace
cu iubire cuiburi oricînd își pot face.

Ioan Nistor

Alergînd

Alerg prin albastrul acesta
Ca un anotimp prin pădurile sale
Liniște-liniște
Alerg și tălpile depărtate îmi sînt...
E frig și e cald prin ținutul acesta
Și vîntul e alb
Ca un prinț prin roua inimii sale.

Vasile Mic

Cîntece în Zalmoxia

✡ ✡

CASA POETULUI

țipăt verde într-un intim adînc

marea îi bate cu aripi în geamuri
și crug de triumf stă carpatul
de cînd lutul și leatul
casa poetului — ca semnul pe flamuri

✡ ✡

PATRIA

pasărea zidindu-ne în cer

✡ ✡

AM REGĂSIT ÎNTR-O VIZUINĂ DE LUP

Văduvit de sălbăticie și limbă
schimbul de verbe
între suflet și trup

zalmoxia
peste hiaturi sure
flamură albă ne leagă
p-ă-d-u-r-e

✡ ✡

MAMĂ DE ZODIE MAMĂ

soarele e crud de-aromă
și în ochi de cer albaștri
se cutremură pilaștri
sub furtunile de aștri

vremea-și crapă miezu-n două
între corzi de lună nouă
pînă nu se mai întorn
la izvoarele ce dorm
caii mei cu stea și corn

doamne
în care capricorn ?

✡ ✡

POEMUL DESPRE PATRIE

fîntînă de reculegere
în inima veacului

Ion Bala

Poemul tentacular

Mașina, iată masca prin care-ți pot vorbi !
Poemul este o mașină de multiplicat viziuni
De amestecat adevărul cu realitatea
De aspirat la fericire, de măturat insomnii
De deschis plicuri cu muzică de Bach
Peste alte trei secole — caleidoscop fericit.

Acestui poem nu-i trebuie mască de gaze
Nici căluș peste gura lui supusă greșelii
El pune apă la flori
Flașneta lui înainteză :
— Faceți loc, trece Alteța-Sa Poemul
Ca un miriapod care învață să șadă turcește.

Poemul dacă minte toată lumea-i o
minciună
Pentru fiecare vers îmi pun degetul mic
Cum aș pune steaguri pe lună
Numind tentoriul ascuns în lumină
POEMUL TENTACULAR

Poemul mă cuprinde în tentaculele sale
Și se întîmplă să nu știu
Care este brațul meu și care-i al poemului

Poemul intră în viața mea
Cu o mie de oglinzi retrovizoare
Mașină de extras esențele tari
De curățat podul de manuscrise
De tăiat panglica ombilicală
Dintre ființă și neființă
— Acolo șezum și plînsem —

Emil Matei

Zbor invers

memoriei poetului George Boitor

Neterminatele, infinitele poteci
le mănîncă rugina uitării ;
și nu mai știu cît am fost steaua de veci
sau cît argintul fierbinte-al iubirii.

Ecoul pornește din unda altui ecou,
tremurat de luciul de-oglinzi trecătoare ;
și nu mai știu cît eu am fost eu
sau șiruri de măști schimbătoare.

Solzii clipelor cad rînd pe rînd
în tăcerea prelungită în iarbă ;
și nu mai știu, am fost sau mai sînt :
ca o șoaptă scăpată în barbă.

Nu mai urcă seva în feriga uscată
ce nechează ca o coamă de cal retezată —
și doare ca un dans de sălbatice himere
varul de sub pleoapa galbenului mire.

Ștefan Haiduc

Altceva despre Oaș

FELICITARE CU MERE GALBENE

De la Orașu Nou la Prilog sînt doar 3 km (suficienți pentru a realiza o conversație interesantă și plăcută) și peste cerga de lapte a zăpezii sania alunecă ușor. E un ger cumplit de februarie, care-ți pălmuiește obrajii fără să te încălzească. Vasile Talpoș parcă nu simte frigul. Își îndeamnă caii cu biciul — pleznind mai mult aerul decît animalele ; mai fluieră, cu intermitențe, să sfideze vremea, să nu-i recunoască tăria. Pe cai îi cheamă Buzu și Stelu, dar le zice Buzuțu și Steluțu și asta spune mult la un țăran, chiar înainte ca el să adauge : „Fără cai omu' îi ca fără mînuri... Hai, dii, drajii tatii !... Nu i-aș da pentru nimic în lume. Trag la deal, la vale, prin noroi pînă la jenunchi. Aștia merg ca ursu : tot înainte, cum s-ar zice... Baciu Nistor, sui în sanie (se adresează el unui drumeț, ș-apoi) : Caii ăștia merg în ritm de muzică"... „Ce muzică ?" — îl întreb. „Populară. Le dă-te jos (îi spune băiatului care ne însoțește, de dragul plimbării cu sania) și întinde lanțurile cu cîte 5 zale la Buzuțu". De ce ?" — îl iscodesc. „Ca să hie egali cînd trag. Buzu îi mai scurt în trup da' eu mă uit la urechile lor să hie pe-o linie... Serbus, mă ! Sui în sanie !" „Unde-ai fost, mă Talpoș ?", „La Orașu Nou. Serbus !...

Zăpada e necruțător de albă. Omul de lîngă mine tace acum. E o tăcere ofensivă. Simt că în curînd trebuie să atace. Își pregătește cu șiretenie țărănească armele. Și o face direct : „Eu is secretaru' organizației de partid din Viile Prilogului. Eu vă duc acuma pînă la Prilog, da' faceț' și dvs. ceva pentru noi : îi cazu' cu drumu de la Prilog la Prilog-Vii, care ar trăbui făcut. Și cu curentu' electric. Că n-avem. Și sînt 92 de familii. Îi adevărat că nu toț' or plătit taxa da' și-or pierdut încrederea, da' dacă ar vede că la mine și la altu' ard becurile, ar ave și ei o ambiție și toț' ar plăti"... Promit că aduc la cunoștința organelor județene situația. La despărțire scot mănușile de pe mînă (ca să dau mîna cu el) și le introduc în sacoșă... „Nu'nchideț' jeanta — se repede omu' — să vă felicit cu două mere !"...

POPAS ÎN BALADĂ

Iarna a-ntins cu dărnicie un nesfîrșit covor de zăpadă pe care trec cu nostalgie turmele de mioare, implinînd o etapă a ciclului pastoral, prin drumurile lor hibernale, în căutare de hrană. Am văzut în zi geroasă de Ghenar o uriașă turmă trecînd prin comuna Vama. Întreaga șosea era un enorm covor de lînă mișcător, unduitor, format din sute de oi. În cojocul lor protector alb-gălbui, treceau tăcute și cuminți, cu botu-nfășurat în propriul abur ce le dădea iluzia căldurii. Treceau solidare și ascultătoare, neștiutoare de nimic din cele ale lumii răutăți, neștiutoare că duc cu ele un mit ancestral. În urma lor, covorul mat al zăpezii și-a schimbat textura ; a devenit mai ondulat, poros, frămîntat de copitele mici și inofensive. În urma lor a rămas o mare tăcere — tristețea pentru cei plecați. Veneau din străveche baladă prin zăpada înșălătoare, sub care copitele moi simțeau inospitalitatea anacronică (din punctul lor de vedere) a asfaltului. Curînd, însă, vor simți sub picioare pămîntul primitor, înșălătoare și dătător de căldură. În tainițele lui se pregătește ivirea minunii firului de iarbă, ce deocamdată răsare doar în visurile pe care sper, și cred, să le aibă nevinovatele mioare. Căci dacă nici măcar șansa unui vis (al altui anotimp) n-ar exista ca posibil pentru ele, la ce bun gerul iernilor aspre, finul uscat și anost, apa tăioasă și amărăciunea drobului de sare...

În urma turmei de mioare doi ciobani își purtau cu pas domol tăcerile. Dar unde să fie cel de al treilea ?... Să fi rămas, oare, să se odihnească puțin în baladă ?...

FLORI DIN ADÎNCURI

Cred că unele dintre cele mai frumoase jocuri întîmplătoare ale naturii sînt florile de mină — copii ai Geei, născuți în îndepărtate ere geologice, prin mișcări tectonice, într-o sforțare supremă, asemeni perlelor ivite în pîntecul scoicilor. Îndelungi procese chimice, după legi necunoscute, extrag din banalul pămînt esențe de piatră, pe care le rînduiesc după tainice desene geometrice, uluitoare prin forme și ritmuri, de o rară frumusețe, concurind pe cei mai iscusiți giuvaergii. Ele însele strălucitoare giuvaeruri, prinse pe pieptul pămîntului, florile de mină poartă în ele tăcerile și întunericul veșnic pe care le metamorfozează în bucăți de lumină materială de o mare finețe și gingășie. Ascunse în adîncurile rocilor subterane, care le protejează, florile de mină sînt hărăzite singurătății absolute, imposibilității de a fi contactate în mod firesc, dormindu-și somnul lor milenar, neluate în seamă dar protejate de roca ocrotitoare care le-a dat naștere și le păstrează cu grijă egoistă. Din cînd în cînd, întîmplarea — și numai întîmplarea — face ca minerii să descopere uneori, flori de mină — trofee ce se string cu timpul în colecții și încîntă, uimesc privitorii.

Priveam într-o zi la gura Minei Turț frumusețea briantă a unei asemenea flori ținută în palma unui miner. În primele clipe m-am lăsat, firesc, sedus de mirifica minune minerală, dar mai apoi, am privit cu atenție mîna omului — o mînă învăluită în sudoarea și praful muncii (mînă pe care ne grăbim uneori s-o etichetăm drept murdară), o mînă înnobilată de muncă... Cu siguranță era cea mai frumoasă floare adusă din adîncuri la lumină — mîna minerului...

Ovidiu Suciu

teatru

Teatrul de Nord

După o incitantă montare a piesei „Haina cu două fețe" de Stratiev, datorată regizorului Cristian Ioan, actualul director al teatrului sătmărean, atenția publicului și a criticii de specialitate a fost reținută de spectacolul cu piesa „Piticul din grădina de vară" de D. R. Popescu, regia purtînd aceeași semnătură. Dincolo de premiile acordate de juriul „Galei spectacolelor pentru tineret" și A.T.M. direcției de scenă, spectacolul a acreditat forța interpretativă a distribuției, la un înalt nivel artistic, omogenă, aducînd în prim-plan rolurile realizate de Constantin Dumitra (Pasăre), Marina Procopie (Maria) și Marcel Mirea (Miron David).

Într-o concepție regizorală curajoasă, datorată actorului Paraska Miklos, secția maghiară a Teatrului de Nord a prezentat cunoscuta piesă a lui Tudor Mușatescu, „Titanic Vals" cu Iozsef Czintos într-un Spirache original, dincolo de clișeele care amenințau interpretările „clasice" conferite acestui semnificativ personaj al dramaturgiei noastre contemporane.

Tot în cadrul acestei secții tînăra și talentata regizoare Magdalena Klein a gîndit cu inteligență și maturitate spectacolul „Romeo și Julieta la sfîrșit de noiembrie" de Otcenasek. Dramaturgul a devenit celebru, se știe, prin „Romeo, Julieta și întunericul", roman devenit scenariu de film, apoi piesă de teatru. De data aceasta, suprapunînd perena temă a raporturilor dintre generații peste cea a iubirii imposibile într-un context potrivnic prin prejudecăți, comoditate egoistă și obtuzitate mic-burgheză, Otcenasek ne propune un Romeo și o Julietă aflați în „luna noiembrie" a existenței lor, vîrstă la care oamenii mai au nevoie de iubire chiar dacă, poate tot din prejudecată, ne-am obișnuit să-i spunem tandrețe, matură prietenie sau duioasă înțelegere. Spectacolul, fără extravagante ambiții regizorale, dar limpede și exact, structurat pe ideea fidelității față de text, a înregistrat o largă audiență la public. Distribuția a excelat mai cu seamă prin interpretările de excepție datorate actorilor Elekes Emă și Acs Alajos, cei doi îndrăgostiți cu timplele cărunte, cît și prin cea de o remarcabilă vigoare dramatică realizată de Tarnoi Emilia.

Densă și subtilă montarea la secția română, în regia lui Kovacs Adam a piesei „Sorana" de Tudor Popescu i-a vizat în principal pe spectatorii tinerei generații față de care se manifestă o constantă atenție, materializată prin opțiuni repertoriale și o înțeleaptă planificare a reprezentațiilor. Dincolo de aceasta, „Sorana" a valorificat un text excelent, convingător, incitant, evocînd zilele premergătoare Eliberării din August 1944 și a prilejuit actriței Lucia Darac întîlnirea cu unul din cele mai realizate personaje din literatura contemporană circumscrisă acestei tematici.

Mai puțin remarcat de public s-a dovedit a fi — într-o totul pe nedrept — un spectacol nominalizat „pentru copii" și realizat de Cristian Ioan la secția română. Este vorba de „Vitejii cetății Bade-bade" conceput în maniera comediei dell'arte. Considerăm că o mai inspirată programare care să convină și publicului matur — căci spectacolul a întrunit și sufragiile acestuia — ar fi fost de natură să pună și mai pregnant în lumină pofta de joc a unui colectiv artistic dornic de performanțe profesionale și ar fi validat deosebita înzestrare pentru comedie a actorilor Vasile Blaga și Radu Sas.

De altfel, o atentă trecere în revistă a ultimelor premiere de la Teatrul de Nord precum și a repertoriului în perspectivă evidențiază o preponderentă preocupare pentru promovarea comediei. Există convingerea, confirmată pînă în prezent de realitate, că acest gen de reprezentații poate duce la creșterea substanțială a numărului spectatorilor constanți ai teatrului. Drept argument : „Cum se cuceresc femeile" de Woody Allen este un spectacol care se joacă cu „casa închisă". Contribuie, firește, la aceasta calitatea montării (realizată de Cristian Ioan) și popularitatea protagonistului, Corneliu Jipa, un actor complex și complet, matur și laborios, liderul incontestabil al tinerei generații de interpreți de pe scena sătmăreană.

Voicu D. Rusu

film

O comedie lirică

Alexandru și Oana sînt doi tineri specialiști din zilele noastre confruntați cu o seamă de probleme. El, cu realizarea programelor la centrul de calcul unde lucrează, cu ajutoarele oferite benevol la fizică sau fotbal copiilor vecinilor, ea, arhitectă, cu creșterea fraților și surorilor mai mici, toți elevi în diferite clase. El, tipul savantului zăpăcit, ignoră total problemele gospodărești, ea, în postura unei mămici grijulii, le ignoră pe cele sentimentale. Și totuși... Povestea de dragoste se înfiripă, în ciuda timidității lui, în ciuda grijilor eroinei, protagoniștii ajungînd fără prea multe impedimente la ofițerul stării civile, deși chiar în ziua nunții, proaspătul mire trebuie să depaneze un calculator la o mare uzină din provincie.

Cam acestea sînt principalele date ale comediei lirice*) semnate de scriitorul-cineast **Francisc Munteanu,** inspirată de scenariul realizat de doi scriitori și un regizor : **Ion Băleșu, Nicolae Țic** și **Dan Marcoci.** Bunele intenții ale autorilor schițate în sugerarea ariei de responsabilități și disponibilități ale tinerilor se pierd într-o felie de viață decupată dintr-o atmosferă rarefiată, cu personaje convenționale, fantomatice, unele simple pete de culoare ivite parcă din momentele teatrului scurt sau din scheciuri vag umoristice.

Sărăcia datelor caracterologice, justificarea dramaturgică precară, apriorismul forțat în creionarea unor relații umane sînt uneori suplinite de sinceritatea și farmecul degajat de cîțiva inspirați actori ca **Gina Patrichi, Aurel Giurumia, Valentin Uritescu** cărora li se alătură prin spontaneitate interpreții copiilor **Andrei Duban, Iulian Ilinca, Nicoleta Ilie** și, cu o mențiune în plus, **Ioana Marinescu.**

În schimb, nici **Constantin Diplan** (directorul), **Zephi Alșec** (inginerul), **Ioana Crăciunescu** și **Bianca Brad** (colegele lui Alexandru) sau **Ștefan Sileanu** (Mitică) nu reușesc să ofere multă credibilitate unor partituri sumare, să confere firesc și adevăr unor replici artificiale, rostite în locuri pustii (centrul de calcul, de pildă pare a duce o lipsă cronică de personal). Dincolo de îndrumarea rigidă a actorilor, cineastul handicapat de premisele unui scenariu, care trece razant pe lîngă o frumoasă poveste de dragoste, nu poate construi coerent și articulat cinematografic biografia unui sentiment, deși, în cîteva secvențe ne poate demonstra cu prisosință știința suprinderii autenticului din viață. În ciuda acestor minusuri, interpreții principali **George Mihăiță** — Alexandru și **Patricia Grigoriu** — Oana, se achită mai mult decît onorabil de rolurile încredințate. **George Mihăiță** degajă cu simplitate căldura și generozitatea, înțelegerea și afecțiunea necesară unui erou angajat, parcă mai mult fără voie, în comicul de situație imaginat de scenariști. **Patricia Grigoriu** sugerează la rîndul ei, fără sentimentalism, configurarea drumului de la limita frustrării la împlinirile dorite afectiv, dezvăluind cu discreție resurse de sensibilitate și emoție.

Dar, oricît de plăcută ar fi interpretarea, oricît de frumoase ar fi imaginile orașului surprinse pe peliculă de operatorul **Sorin Ilieșu,** oricît de atașantă ar fi povestea de dragoste, cinefilul, în general, și admiratorul filmelor lui **Francisc Munteanu,** în special, nu poate să nu-și amintească nostalgic și cu regret frumoasele lui filme mai vechi **Soldați fără uniformă, La patru pași de infinit, Cerul începe de la etajul trei** sau **La vîrsta dragostei.** Nefiind susținut de scenaristul **Francisc Munteanu,** regizorul **Francisc Munteanu** nu a reușit în **Duminică în familie** mai mult decît un film mediu al cărui generos mesaj este cultivat la limita demonstrației explicite fără harul și inspirația operelor de tinerețe.

Călin Stănculescu

*) **„Duminică în familie",** producție a Casei de filme Patru, ecran normal, color.

pavel perfil

O DUMINICĂ

Răul apelor trecuse. Brațul Catirlezului și-a regăsit coturile. Mai sus de Uzlina rămăseseră încă ochiuri holbate, tulburate în zori de zbaterea pelicanilor și stircilor. Apa nu urca peste genunchi și s-ar fi putut prinde în coșul de nuiele știuci minuscule, mirlițe și carași ieșiți din nămol. Dar era una din acele zile în care plictisul urcă aidoma unui vin deochiat, moleșitor, uzurpator de patimi. Și, așa, ziua își lepăda încălțările de rouă. Păsăretul inunda alte spații, mai sălbatice. În ochiurile tulburi, cu rogoz, pipirig și papură se așeza din nou liniștea.

Era duminică și lui Haralambie Unc i se împletici în minte faleza Galațiului, strandul, ciripitul fetișcanelor. Duminică abia descălțată de rouă.

Un vis i-a îngroșat lenevia din a șaptea zi.

Cu saboții în mină, cu rochia de in topit boțită ca vai de lume, udă, udă leoarcă, lipită de trupu-i subțire, venea Diana. Ieșise parcă din spuma apelor, Afrodita. „Diana-ciuta, o strigase el odată, sau gîndul unui gînd strigase. Un sărut abia schițat, apoi suris subțire, plin de du-te-vino, încercare de descintec de la masa plăcerilor. Plaja e pustie. Numai ei doi și un negricios cu aer de telal, care așează pe o măsuță o grămadă de marafeturi de bilci. Sirena unui vapor despică lumea în două. Trebuie să sosească și bacul, cu primii pofticioși de soare. E duminică și în visul ăsta, zi împiedicată, priponită cu de-a sila în agendă, prinsă ca o aschimodie în insectarul lumii. Ar vrea s-o șteargă șmecherește de lîngă Diana-Afrodita, s-o lase cu negriciosul, lîngă marafeturile sclipitoare, dar un pui de drac, o înciudare i s-a cuibărît în suflet și nu poate pleca. Fata falezelor s-a îmbrăcat în descintec. E mai frumoasă așa. Negriciosul, încovoiatul telal o privește flămînd ; așa i se pare parcă. „Un tăntălău și ăsta". face Diana. „Îl caută moartea pe-acasă și el se hlizește după fuste. Așa ai să ajungi și tu, îngerașule ", se repede mieros-cambrată spre Haralamb. Dar el tace, încruntat și neîncrezător tace lîngă fata falezelor. Ar fi și parcă n-ar fi el în asemenea momente. Tînăr mult prea repede îmbătrînit, însă fără acea dezinvoltură verbală, șiretenie bătrînească. Un gînd trăsnit răsună într-un tîrziu printr-o invitație : „Hai să trecem dincolo și să urcăm pe „Amara". „Amara", navă-hotel, cîndva corabie cu motor, un soi de bric, plin de alămuri și lambriuri de nuc, cadoul dat de regina Angliei unuia din regii noștri, Carol Primul sau Ferdinand. Acum e într-o stare jalnică și greu de urnit din loc. A troglodit în citeva porturi dunărene și a eșuat în hotel de mina a doua pentru turiștii suplimentari ai Galațiului. Cu mai mulți ani în urmă se vorbea chiar de o boală lumească pe care numai pe „Amara" o puteai căpăta.

„Hai să trecem dincolo !", sună din nou invitația lui, de data asta oarecum trîmbițată, cu o octavă mai sus, cocoșel cu pinteni-amanet.

Poate că asta o și face pe fată să-i ia de sub ochi căușul de dorinți, să-l umilească. „N-ai tu atîția bani, îngerașule. Fără citeva sutare nu poți urca pe «Amara». Coniace fine, fripturi cît farfuria, Merlot bulgăresc... Ha, ha, ha !... ești păduche în materie de bani. Du-te la aia a ta, la Mia, nepricopsitule. Spune-i că la anu' intri în facultate, să te aibă de coleg, de soț și tóate celelalte". Apoi se depărtează, șoldie și batjocoritoare, iar el fierbe într-un suc fad, debil din plecare. Răsună din acel loc și din aiurea risul ei de ființă fără complexe și fără travestiuri. Ametitor de sinceră. „Rea de gură-rea de muscă" — îi trece prin minte, apoi morfolește o anatemă stîngace, care pune capăt presimțirilor și dorințelor. Limpezirea a venit din această dezlegare de micul dezmăț pe care îl plănuia fără să dea seamă la citeva adevăruri: fata cu sinceritatea ei de nesuportat, picarea lui la admiterea în facultate, păienjenișul de gînduri legate de Mia (care a trecut cu brio examenul), puținii bani pe care îi tot morfolea în buzunar și, poate, intenția unei evadări exemplare.

Astfel, lepădat de micul păcat, plănuit și necomis, a luat drumul înapoi. Rusinat de gestul său de adineaori, dar și însemnat de un gînd ce îl vizita pentru prima dată, a urcat pe bacul de traversare. Nu se mai simțea ,erou neconsolat. Își cerea un act de eroism. S-o impresioneze pe Mia, studentă la chimie alimentară ? să sfideze familia și prietenii ? să se spele de „păcatele" tinereții ? Încă nu știa nimic atunci, deși simțea că e fulgerat de o stare aproape materială, care schimbă brusc conturul și miezul unor ani, al oamenilor, prieteni sau neprieteni. O flacără de magneziu a fixat rece și anapoda un moment de răspîntie. Apoi totul a început altfel.

Altfel, altfel, altfel... Asta era și dorința lui.

„Mă duc în deltă să tai canale și să scurtez un braț de fluviu", și-a zis. „La unchiu' Arhip pe draga aia ruginită am să ajung. Mă țicnesc de oameni și nu dau prin orașul T. decît de două ori pe lună. Cu familia, relații cît mai restrînse. O ! și ce usurat te simți că ai terminat-o și cu armata. Am plîmbat destul buldozerul prin șantierul ăla de irigații. Am învățat o droaie de lucruri care au să-mi folosească. Pe draga unchiului Arhip va fi nevoie de ele".

Astfel s-a făcut traversarea Dunării și a unui moment de răspîntie pentru Haralamb. Diana dispăruse cu totul, Diana abia se întrezărea după perdelele de ceață. Mintea lui se îndreptă în altă parte acum. Rămînea o fortăreață nemaipomenită, la capătul lumii, cu metereze și creneluri de necucerit. Între ele, eroi nemaipomeniți a marelui Unc. Nu se simțea un viitor sihastru, ci o ființă tutelară peste un univers plin de paraboie : lagunele arar vizitate, muncă fizică fără preget, ierni scîrțîie, bărbați aspri, neîncărcați cu duioșii de duminică. Toate astea însă nu-l înălțau spre o stare de fericire, ci erau, deocamdată, trăire foarte aproape, o stare de căutare febrilă a unei desăvîrșiri. Drumul, odată descoperit, începea, gîfuind, urcușul.

Cuprins de un tremur nemaitrăit, Haralamb urca îngusta alee cu pietriș, de la debarcader la cabinele vînzătoarelor de bilete. Deodată, o mînă grea i s-a așezat pe umăr și o voce bătoșană i-a scăpărat în urechi : „Ești trist, bătrîne! Ți-a căzut la fund Invincibila armadă?" Era unul din colegii de la zăbrelire : picase și el. „A, tu erai, Pantelică ? Apoi, trezit de-a binelea : „Vezi că e și Diana pe plajă. Te așteaptă. Du-o la braserie și dăruiește-i o seară de neuitat". „Dar tu ești trist, bătrîne ; nu începe și nu se termină lumea cu examenele astea. Oftezi două zile și pornă iți vine să rîzi". „Ave ! Pantelică. Te iau în seamă".

Se simțea surprins în mijlocul permisiei, descheiat în față. Apoi i s-a șters repede această impresie. Rămînea un ins imaculat. Și, din nou, ros de drumul pe care îl descoperise în urmă cu o jumătate de oră. Drum plin încă de mistere, intrucitiva exotic. Dar pe măsură ce încerca să-și-l lumineze, un ușor refuz se insinua în marea de umbre. „Nu se admite nici un compromis ! Nici un compromis ?", își striga. „Trebuie să ajung pe draga lui Arhip, să scurtez bratul ăla de fluviu " Drăcuitorul-refuz, umbra exitării trebuiau eliminate, scoase din cap și așezate în inimă, acolo unde gîndurile nu te lucrează și nu te obosesc.

A ajuns la mătușa-gazdă și a sunat de citeva ori. Nici un răspuns. Avea o cheie la el, pe care o mai folosise pînă atunci doar de citeva ori. De obicei, tanti Simona îl aștepta, de fiecare dată precipitată și grijulie, de la consultanți și examene. După cădere a dat de cușcă o sticlă cu rachiu din vie, o fiară puturoasă care a făcut-o să tacă două zile. Apoi a stat în șoaptă că pleacă la țară, să vadă de casa bătrînească. „Mă întorc duminică, Haralamb. Ai tot ce-ți trebuie. Înțeleg că nu vei primi pe nimeni acolo". „Nici o grijă, tanti, nici o grijă". La ora aceea de duminică tanti Simona urca în trenul oblecat din Tirgu Bujor.

Haralamb mai avea un credit de o oră și jumătate pînă la plecarea navei rapide spre orașul T. A înghesuit întregu-i bagaj într-un mic geamantan metalizat. Deasupra hainelor a presat dosarul cu actele, pe care le ridicase de la decanat cu două zile în urmă. Pe atunci mai credea că se va angaja într-o instituție din Galați. Duminică dimineața totul era o ruină, pe care începuse ridicarea unei falnice cetăți. S-a grăbit spre ușă, apoi s-a întors. A deschis frigiderul și a terminat o litră de vișinată. Era prima lui infracțiune de la venirea la mătușa-gazdă. Pe masa din sufragerie a găsit o carte groasă. A rupt prima filă și a scris grăbit : „Dragă mătușă, mulțumesc pentru găzduire. Plec la pescuit. Nu mă căutați. Am să scriu și mamei, nu amănunte. Haralamb".

Orașul T. s-a schimbat mult în ultimii ani încît, pentru un vizitator atît de rar precum tînărul Unc, el pare de nerecunoscut. Strada Podgoriilor însă nu e greu de găsit. Urcă domol panta dealurilor Cazărmii. Pînă la numerele 25—30 e mărginită de case vechi cu etaj și blocuri noi. Mai sus se continuă cu ceea ce numim noi, în general, mahalaua. La numărul 8 e casa lui Arhip, cu un singur cat, văruită pe dinafară și semănînd cumva cu un urias calup de brînză. În față, doi meri își unesc coroanele peste o boltă de viță de vie, susținută de țevi metalice. În mijloc, o alee din beton care se întinde pînă în pragul casei. Chiar scolo, pe o bancă strîmbă, cu picioare de fier prinse în ciment, Arhip joacă table cu un vecin în pijama.

Pesmia încă n-a deschis-o, iar ei nu-l observă, prinși în jocul zarurilor. Și nu pregetă încă s-o deschidă. Sau să-și strige unchiul. E o așteptare cu un mic sîmbure de răutate, izbucnită din aurea. Apoi bărbatul în pijama întinde mîna după o sticlă cu vin, tolănită într-o tufă de regina poopo. Ridică sticla la gură și atunci observă străinul de la poartă. „Arhip, vezi că te caută cineva", se aude după citeva plescăituri și un oftat domestic. După cinci ani de la ultima lor întîlnire, Haralamb se așteptă la o scenă aproape patetică. Unchiul n-a avut cooti, dar au fost deșe ocaziile cînd exclama : „Măi Mister (pronoul tată pentru Haralamb), măi frate, ăsta e și băutul meu ! Împrumută-mi-l pentru o viață, îi las tot ce voi strînge pînă la pensie". Arhip s-a ridicat de pe bancă și a pășit bătrînește pînă-n poartă. „Tu, ești Haralambie ? Mînca-te-ar puterea, n-ai mai trecut pe aici de un veac. Hai, intră ! Ăsta-i noul meu vecin, dom Grigoraș, maistru la aluminiă". Vecinul arăta, pare-se, darnic băsturii și era cu albeață la ochiul sting. N-a plecat de la Arhip pînă n-a terminat sticla aia de vin. Și-a strîns tablele și lipa-lipa a ieșit în stradă. De acolo a mai strigat : „Vecine, te aștept la mine diseară, pentru două-trei partide. Trebuie să ne menținem în formă, acuș începe interzonalul". Arhip i-a răspuns, și cu lehamite și cu bună dispoziție : „Bine, bine, pregătește-te că japonezii sînt puși pe marțuri".

Apoi fața unchiului s-a schimbat. Sau a fost doar o impresie ? În colțurile ochilor i s-au strecurat riduri adînci, semn de lehamite, de o bătrînească plictiseală. Asta a durat o clipă, destul ca tînărul să-și mai rupă o așchie din credința evadării sale.

„M-ai întrecut, băiete. Da, ce să mai zic, pe mine mă trage deacum pămîntul ; pe tine, încă soarele. Mă bucur c-ai venit și tu, după atîta timp, la unchiu-tu. Da, hai în casă, s-o luăm pe Minodora din scurt, să ne pună o masă pe cinste. Minodoro ! ! ! vino să vezi ce-ai visat az-noapte !".

Stînjenit, Haralamb, cu geamantanul în mină, a luat-o pe aleea ce duce în dosul casei, spre mica bucătărie de vară. Mătușa, cu un prosop în chip de turban lățos, îl aștepta în pragul ușii : „Oi, dragul meu, bine ai venit ! Apleacă-te să te sărut. De cînd nu ne-am mai văzut te-ai făcut cu un cap mai înalt decît noi. Da ce să mai zic, așa-s copiii de azi, se lungesc ca rîmele... Și hai să-ți duci bagajele în camera din față, că pormă stăm de vorbă... Arhip pune tu masa sub boltă. Că eu mă apuc să fac niște minciunele pe placul vostru. Arhip ! n-auzi, ia și rișnița și fă-mi două căni cu zahăr farin". Dar bătrînul dragor nu mai era în preajmă. Cobora în pivniță după o cană de țuică, făcută de mina lui. Venirea lui Unc-junior trebuia sărbătorită.

„De taică-tu mai știi ceva ?", l-a întrebat Arhip, umplindu-i păhărțul cu țuică. „Nu mi-a mai scris de la concediul din anul trecut".

„E bine, ce să zic. Ne-am întîlnit în Galați, cînd am venit să dau admiterea".

„N-am vrut să te mai întreb. Cînd te-am văzut la poartă am bănuit că n-ai să fii student anul ăsta. Da nu te amări, nu e o paroste prea mare. Dai și la anu și poate intri. Să nu-ți iei mintile, cum aud că se mai întîmplă. Să nu te pierzi, că ești singurul băiat din toată familia noastră".

„Ei, ce vorbă mai e și asta, unchiule ?"

Mătușa dăduse colțul și îl aurise pe Haralamb.

„Pare că vă certați de la prima vedere. Vezi, vezi Arhip, să nu te fure băutura. Și iar ai să-mi zici că te-am pălmuit în somn".

„Aida, de ! Tu mai bine vezi că ți-a căzut o frunză de viță în supă. Pune-i capac. Mereu lasi descoperite toate alea".

Arhip se mai îmbăta, însă rar și numai acasă. Pe dragă se certa cu băutorii. Pe unii i-a și pălmuit, băieți veniți din toată țara : fiștichii, turbagii, neatașați la ceva anume. Era autoritar și nu umbla cu pîra pe la șefi, pentru măsuri administrative. Un conducător de dragă care se voia respectat, nu lingușit sau bulit pe la spate.

Tînărul nimbi cu un grăunte de amărăciune. Ar fi vrut să-i dea un răspuns la cele de mai înainte, dar venea mătușă-sa cu o droaie de tacîmuri și un coș cu pîine. Prinz de duminică pentru o pereche bătrînă, sastisită, echilibru ostilcat, fără cicatrici memorabile. Era o regulă în casa lui Arhip : duminica e a gurmanzilor. Faptul se explica și prin aceea că decenii în șir, cu rare excepții, stăpînul nu era de găsit acasă decît simbăta după-amiază și duminica. Luni dimineața pleca cu bacul pe la bălți și se întorcea la sfîrșitul săptămînii. Iar în bălți bărbatul își gătește singur, cu mărfuri aduse de acasă. „Bucatarul se omoară mai ușor", îi place lui Arhip să spună, cu o ironie care nu sare peste cal. „E și spălătoreasă, și bucătăreasă, și băutor fără măsură de atîtea ori".

„Mai Minodoro, ia adu tu un vin la masă și lasă-ne să vorbim".

„Îți aduc dacă nu-mi ceri încă o sticlă".

„Ei, asta nu se mai știe, omul e ca o salcie răsucită".

„Da, unchiule, e ca o salcie care, atunci cînd dă să cadă, nu cade pe locul în care te aștepți, ci mai dă o roată zărilor, în chip de iertăciune".

Oboseala drumurilor și partida de băut cu Arhip l-au ametit pe Haralamb. Toate incilcitele lui ezitări, ulterioare bruștei dorinți de izolare s-au subțiat și chiar dorința pare că ar aparține unui alt timp, ce nu-și mai află termenii de referință. Nu era prima oară cînd se simțea băut peste măsură, dar acum era vorba de altceva ; trebuia să pună la cale hotăriri importante și nu se mai simțea, dintr-o dată, în stare. „Ce să mai discut cu bătrînul Arhip ? El și-a trăit traiul, și-a mîncat mălaiul" — i-a trecut la un moment dat prin minte. „Bea, zace și mănîncă duminicile, iar în restul săptămînii trage pentru familie, ori naiba știe pentru cine mai trage. Viață rectangulară, fără parfum. Oare mlaștina asta mă așteaptă și pe mine ? Haralamb, ia-ți tălpășița și tunde-o spre Galați !"

L-au culcat între albituri scrobite, schimbînd priviri neclare prin semîntunericul cu miros de levănțică, după care bătrînul dragor a ieșit repede, să-și termine portia de vin ce și-o luase pentru duminica aceea. Uitase de măreața partidă de table cu dom Grigoraș. Sau nu mai avea chef să dea ochi cu altcineva. O poveste neclară se întindea peste sosirea nepotului.

„Tu ce crezi de treaba asta ?, a zis într-un tîrziu Arhip.

„Ei, l-o fi dat mamă-sa afară din casă că n-a reușit la facultate".

„Baliverne. Mai degrabă l-ar fi dat afară Matei : îl cunosc bine. Toată viața a umblat după fuste și după trai ușor. De copilul ăsta s-a ocupat numai mamă-sa. Așa să știi. Mi-e milă și de Matei, că mi-e frate, dar să nu mă ia vreodată de advocat, că n-am cu ce să-l apăr".

Minodora tăcea, cu mîinile în poală. Nu putea porni mai departe, pe un pod subred. De fiecare dată, în privința familiei, Arhip trebuia să aibă ultimul cuvînt. Se resemnase cu acest statut cu mulți, mulți ani în urmă și nu mai avea loc de întoarcere. Își mai bîrfea din cînd în cînd cumnata, dar nu putea trece peste o margine bine stabilită. Dragorul devenea în aceste momente taciturn, sau își încrunta sprincenele și era destul.

„Dacă nu pleacă nici mîine și nici poimîine, să-l știi cum se cuvine. Da o să aflu eu dimineață ce se întîmplă în capul lui".

Și a oftat. Și din aia și din aialaltă. Și pentru povestea neînțeleasă care plutea peste capul lui Haralamb și pentru portia de vin, care s-a topit prea repede. Ar mai fi băut un pahar, dar exista un consemn peste care nu se putea trece. Puterea era aici a Minodorei.

toma michinici

* * *

ARAR TREC COMETE
vii cirje pe cer de pripas
dovezi pe-ndelete
că totul e ruină de pas

nici nu cad nici că suie
balans spiralat de ivoriu
în limpedea ferestruie
a ochiului meu provizoriu

și nu-i nicidecum amintire
în gînd simultan sînt proiectat
într-o năruire
prin amurgul acesta brumat

parcă sprinceană mirată văzui
din tinerețea cui ?

* * *

DIN BRUMĂ DINCOLO DE ASFALT
în plaminii neliniștilor din anotimp
în aburire mă preschimb
și-n văzduh înalt

din amurg ecouri cu gust de lucernă
peste pietrișuri strimte răzbat
rouă eternă
la glezna lui octomvrie împărat

mă cheamă o adiere parșivă
părînd că vine părînd că este
posibila mea poveste
definitivă

prea mi-e dor să mă-ngroape
o ninsoare cu pleoape

* * *

CA ÎNTR-UN POD LA INTERNAT
în aerul valsînd dulceag
căzu un porumbel rotat
pe-al sufletului nostru prag

răstoarnă clopotul pribeag
neliniște în ceas trădat
ecoul lui din raze vag
filtrează praful întomnat

cu sufletul dacă privești
clipind supus privirea piere
în voalul verii cel de miere
prelins cu streșini la ferești

septembrie muri la pîndă
de moartea lui ca rodul blîndă

* * *

NINGEA PARCĂ ANUME
de îți venea să crezi
că și-a adus aminte bacovia de lume
plimbîndu-se prin cosmice livezi

părea că dimineața de diamant
a dezvelit cu un gest filfiind
pe soclu în piață un fulg gigant
iradiind cu săbii de argint

și înfloreau ferestrele bătrîne
era o curățîe generală
mireasa gerului goală
dansa peste urbea păgînă

înfrigurați de cu seară
toți se uitau spre primăvară

* * *

CU BRUMĂ-N PĂR O CE FRUMOS
mă mint – tu ești
de vorbe dulci dumnezeiești
fac rost

se bate pleoapa gînd ucis
gestul e sfînt
dar tu trăiești într-un cuvînt
pe care nu l-am scris

* * *

CERULE MARE
uite ce limpede
steaua cînd moare
aprinde ghimpele

și cît de susă
cade la gleznele
vieții cea dusă
numai cu beznele

petrecem ehei
o urmă străveche
la trei și trei
cu cîrja de Encke

căci nici un cuvînt
nu-i de pămînt

tudor gherman

* * *

Și eu, dar mai ales gravitația
încearcă să te-nvețe cu legile humei
și destinul hilar al măsurii.
E drept, s-a amestecat
și imposibilul
dar a fost (mai întîi) lovit de mutenie
apoi a plecat.
Iluzia
te mai rabdă numai din calcul, sperînd
că-ți vei frînge gîtul în cristalele
pe care tocmai le-a adus din nesfîrșita
Galaxie Andromeda –
un islaz, doar atît, iubito,
care ție
nici să tragi cu praștia nu-ți ajunge.

* * *

Sparți sub călcîiul norocului încă petrecem
Prin hanuri pierdute în nuci și în tunurile
Din care trag veveriele cînd le privim
Rugindu-ne să nimerească, să ne doboare.
Rupți de văzovii miracolului încă foim
Prin scorburi săpate de litera vremii
Și de blestemele noastre.

Dar seara în casa din inima visului
Ascultăm zgribuliți lîngă buzele spaimei
Cum sună-n seninul imens fierăstrăul
Unui vînt tăvălit prin vaporii furtunii
Firește, nu de furtună fugim, flocăra ei
E din flocăra noastră care încă încearcă
Disperată să ne treacă de noapte.

* * *

Cuvine-se-n noaptea aceasta asasinată
de baioneta-așteptării sub tăvălugul lunii,
cuvine-se-n noaptea aceasta nu, să vină
mistreții
în bătaia pușții și-a vîntului din porumburi,
cuvine-se-un imn să tăiem izbăviți
de disperarea greierilor în stincile liniștii.
un imn pentru tine, iubito, care-ai inventat
pămîntul
și drumul riurilor sale,
pentru tine, iubito, care-ai făcut acest
întuneric
mai mătăsos decît lumina,
pentru tine care dormi și ridici cînd respiri
bolta și luna și sufletul meu,
pentru tine care vei veni în fața mistreților
să-mi prinzi glonțul în dinți și să mi-l aduci
cum aduce năpasta oul speranței.

plastică

Bienala, la rampă și în culise

Două sînt elementele care se cuvin a fi reținute cu precădere în această ultimă Bienală, și anume, o destul de marcată prezență a generațiilor mai tinere de artiști (stimulate, firește, și de obligațiile de palmares ale statutului lor profesional) și o mai largă participare a filialelor și cenaclurilor UAP din țară. Aș distinge, în această privință, contribuțiile, unele pline de relief și prestanță artistică, ale creatorilor din Cluj, Iași, Constanța, Ploiești, Brașov. Mai puțin concludente, deși forța lor este recunoscută din expozițiile de grup din proxima anterioritate, prezențele artiștilor din Timișoara, Craiova, Baia Mare, Galați. Amplificarea metodică și consecventă a acestor două temeiuri organizatorice ar putea constitui, în viitoarele saloane bienale, criterii funcționale de validare a spațiului și momentului artistic românesc în ceea ce are el mai reprezentativ. Nu susținem, însă, versiunea inventarului cît mai bogat de nume și stiluri, ca fiind cea mai ilustrativă și lesnicioasă formulă de expunere (impacă pe toată lumea !). Nevoia de criterii integratoare și ordonatoare este cu atît mai necesară, cu cît valoarea trebuie să-și afirme cu limpezime argumentele artistice reale. Prezența pe simezele și soclurile Bienalei a destul de multe lucrări fără relief, enunțuri lineare, corecte în planul execuției tehnice, dar care dispar din memoria privitorului îndată ce părăsește dincolo de ele, dau impresia unei acalmii, a unei detensionări a spiritului creator. Sculptura, deși dominată de căutările în sfera portretisticii, propune citeva alegorii și compoziții, purtînd semnături consacrate de acum (M. Ștefănescu, Maitec, Vlasiu, P. Vasilescu, Iliescu-Călinești, Buculei, Iecza, Gaga, Iancuț, Ad. Popovici, A. Contraș, Deac-Bistrița), ce se impun drept puncte de referință ale Bienalei, la care trebuie să audăugăm și foarte bunele prestații ale tinerilor R. Dămăceanu, C. Filimon, T. Mosteanu. În ceea ce privește pictura, actualul salon republican se distinge printr-o largă etalare a registrelor stilistice într-o, adesea, remarcabilă orchestrație a viziunilor plastice. Fapt care ne confirmă părerea conform căreia, atunci cînd artistul își respectă opera, statutul profesional și cadrul de manifestare a vocației, prezența lui se transformă într-un adevărat recital, ce dă culoare și vibrație ansamblului. Este cazul unor I. Gheorghiu, Iacob Lazăr, Șt.-Călția, I. Grigore, S. Ilfoveanu, G. Filipescu, I. Dumitriu, M. Velea, C. Neamțu, V. Grigore, G. Catrinescu, Marin Popescu, P. Ribariu, E. Nicogosian, Podoleanu, D. Constantinescu și alții. Prin gestul lor de serioasă și generoasă ofrandă artistică, ei au contribuit, fără prejudecăți ori complexe, la definirea în termeni elocvenți a ceea ce putem numi pulsul contemporan al picturii românești.

Cu toate acestea, ceea ce se petrece de citeva ediții cu aceste „parade" ale artelor plastice contemporane, provoacă în rîndul publicului cît de cît avizat, dincolo de bucuria reîntîlnirii cu opere și personalități artistice reprezentative, destule motive de nedumerire. Înainte de toate, impresia aleatorismului ce funcționează în selecționarea lucrărilor oferite spre expunere — citeva sute, de regulă. Operațiune delicată și anevoioasă, ce exclude, cel puțin teoretic, exercițiul subiectivității, al lipsei de criterii (estetice și nu administrative, se-nțelege) și al opțiunilor pripite (nicicînd graba nu poate ține loc de operativitate). Greu de acceptat ideea unui standard scăzut al lucrărilor neselecționate, atita vreme cît aceleași spații de expunere sînt populate de cîte două și chiar trei lucrări ale aceluiași autor, sau altele susținute la un nivel discutabil al împlinirii artistice. Panotarea lucrărilor — altă operațiune ce presupune rigoare estetică și profesionalism — suferă din cauza aceleiași instabilități opționale, care îngreunează tentativa privitorului de a-și alcătui, în termeni logici și coerenți, un parcurs expozițional. Nu-i pentru prima dată cînd pledăm pentru o investitură autoritară și responsabilă în organizarea bienalelor, întemeiată pe un real discernămînt critic. Experiența are tradiție la noi și poate fi reinstituită fără prea mari formalități. Credem că pe această cale s-ar evita reținerile unora dintre exponenții de prestigiu ai artei noastre contemporane, care, sancționînd asemenea vicii administrative, văduvesc vizibil de multă vreme aceste „sondări" periodice ale stării artelor plastice.

Corneliu Antim

muzică

Creație și analiză

În viața muzicală de astăzi se remarcă imaginea compozitorului care recurge pentru a se exprima nu numai la hîrtia cu portative ci și la coala albă de hîrtie. Cu alte cuvinte, partitura scrisă își caută o sui generis justificare nu numai în echilibrul și sensul diferitelor ei componente, ci și în reconstituirea întregului proces creator, prin demontarea cît se poate de minuțioasă, de vizibilă, a tuturor resorturilor. Acesta este un fenomen complex pe care vom încerca să îl schițăm aici pe scurt, pentru a-i pătrunde scopul, motivația și finalitatea. În primul rînd, vom aminti pagini de muzicologie, semnate de Wilhelm Berger, Anatol Vieru, Nicolae Brîndus, Liana Alexandra etc. unde autorii își expun, pe larg sau condensat, axiomatica — ca să ne exprimăm astfel — unui sistem muzical în temeiul căruia se înalță o cretie sonoră de indiscutabilă importanță. Este fapt dovedit de istoria muzicii că o lucrare poate avea la bază cele mai diverse (ca origine) sisteme de alcătuire ; în muzica secolului XX, s-a ajuns pînă la transpunerea, de exemplu, a unor procese stochastice din cele mai specifice domenii ale fizicii (legile după care se comportă, de pildă, gazele) în domeniul sonor, prin „numerotarea" sunetelor scării muzicale și tratarea lor, frecvent cu ajutorul calculatorului, ca atare. Este evident că asemenea moduri de a gîndi muzica nu trebuie respinse de la bun început întrucît muzica, la fel ca și celelalte arte, este rezonator sensibil în fața conștiinței epocii și este firesc ca, atunci cînd acel specific „Zeitgeist" evoluează către o interpretare sistemică a realității, conștiința compozitorului să nu rămînă străină la derularea în această direcție a conștiinței societății. Ceea ce este mai interesant, după părerea mea, privește mai degrabă latențele sistemului ; unele sînt închistate, cu restrînse posibilități de înnoire, de acceptare a unor date diverse, altele pleacă de la legități general-umane ale gîndirii, fiind, ca și aceasta, suple, multilaterale. Toate acestea sînt idei și concluzii care se pot pune întrucît opera muzicală le confirmă (sau infirmă) nemijlocit.

Apropierea compozitorului de lumea sonoră cunoaște însă și o altă cale, cea a analizei creației înaintașilor : alci putem menționa nume cum sînt cele ale lui Zeno Vancea, Pascal Bentoiu, Ștefan Niculescu, Adrian Rațiu, Miriam Marbe, Liviu Comes, Dan Buciu, Liviu Rusu, Cornel Țăranu, Valentin Timaru etc., domeniul spre care se îndreaptă preocupările cele mai susținute fiind opera lui George Enescu. Este firesc ca modul de abordare să fie la fel de variat pe cît este de variată formația analiștilor, evantaiul gusturilor fiind la fel de larg astfel încît, de pildă, preferințele înclină pentru diferite perioade de creație sau pentru anumite opere ale genialului nostru artist. În citeva cuvinte deci, analiza muzicologică se face fie în spiritul unei tradiții de veacuri, aici de mare ajutor fiind forma lucrării și procedeele de armonizare de pildă, fie într-o modalitate mai nouă, unde cele mai bune rezultate pînă acum le-a obținut, după părerea mea, abordarea de tip structural.

Este însă important de subliniat faptul că „legăturile" se fac și invers. Care ar fi așadar răspunsul la întrebarea : de ce creația lui George Enescu ? Pentru a ne putea lămuri este suficient să luăm citeva dintre partiturile reprezentative ale compozitorilor-muzicologi amintiți mai sus. Vom găsi, de pildă, la Miriam Marbe și Ștefan Niculescu pagini unde dominantă este heterofonia, procedeu muzical introdus la noi de George Enescu (preluare cultă a unor realități de milenii în folclor), cu cerințe priorități pe plan mondial. La alți creatori vom întîlni armonii apropiate de, să zicem, fascinantele coliziuni sonore din *Cvartetul de coarde nr. 2* etc. etc. Așadar o subtilă și complexă interferență între analiza muzicologică și compoziție cu benefice rezultate pe ampla hartă a creației muzicale contemporane.

Viorel Crețu

Al. O. Teodoreanu
ÎNTRE „INEDITE“ ȘI INEDIT

Printre scriitorii români primiți cu bucurie în rubricile de istorie literară ale revistelor culturale, Al. O. Teodoreanu pare să ocupe un loc privilegiat. Indiscutabil, orice nouă pagină de proză sau poezie semnată cu familialul apelativ Păstorel trezește curiozitatea afectuos nostalgică a cititorilor, în ciuda trecerii a ceva doar peste două decenii de la despărțirea de el. Spirit eminamente oral, acesta a lăsat o enormă literatură vorbită în comparație cu puținătatea celei incredințate tiparului. Este deci de așteptat, de fiecare dată cînd îl găsim anunțat la „Documente“ că, de undeva, dintr-un sertar, s-a desprins un catren, un madrigal, o epigramă uitată....

Nu mică este însă surpriza cînd, sub promițătoarea precizare „Inedit“, se înfățișează o bucată publicată deja de autorul însuși o dată, de două sau chiar trei ori și reluată, după ani și ani, de vreun editor improvizat, o dată, de două, de trei ori.

După temerara inițiativă a lui Constantin Darie de a traduce în românește (vezi **Cronica**, nr. 36, 1985) versiunea franceză a bucății memorialistice **Topirceanu, poete fonctionnaire** (preluată după bilunarul „cu tiraj exclusiv pentru străinătate“ **La Roumanie nouvelle**, nr. 221, 1957) ignorînd că originalul, intitulat **Topirceanu funcționar**, cunoscuse trei publicări succesive în **Viața Românească** (nr. 10, 1956), **Contemporanul** (nr. 47, 1956) și **Tribuna** (nr. 19, 1957), iată că în primul număr pe 1987, **Contemporanul** devine și el un soi de păcălitor-păcălit. În pagina a 10-a, rubrica „Documente de istorie literară“, la finele unei superficiale notițe introductive conținînd oarecari date bibliografice (exactitatea lor o lăsăm pe seama viitorului editor autentic al savuroasei și încă sclipitoarei de duh și prospețime stilistică opere a lui Al. O. Teodoreanu), Victor Crăciun ne promite în continuare „unul din puținele texte radiofonice ale lui Păstorel, intitulat **Între estetic și comercial** și prezentat la microfon la 23 septembrie 1934“.

În ciuda recomandării „inedit“, respectivul articol, transcris din Arhiva Radiodifuziunii, a mai apărut în **Revista Fundațiilor regale** (nr. 11, 1934), scurt timp de la prezentarea pe unde, ce-i drept, sub titlul ceva mai lung, **Între estetic și comercial : croitorul, de pildă**, integral, fără omisiunile și denaturările ce-i alterează acum textul. Și, cum în iarna dintre 1934 și 1935 scriitorul își pregătea sumarul volumului al II-lea de publicistică, **Tămîie și otravă**, în secțiunea „Citeva însemnări“, a inclus și **Între estetic și comercial : croitorul, de pildă**...

Interesul almanahurilor Uniunii Scriitorilor în arheologia literară, cu precădere în cea umoristică, se dovedește lăudabil, dar mai ales rodnic, cu fiecare an nou. Al. O. Teodoreanu este și aici printre favoriți. Astfel, **Agenda literară** pe 1985 transcrie tot ca „inedit“, din aceeași Arhivă a Radiodifuziunii articolul **Între estetic și comercial : croitorul, de pildă**, precedîndu-l de o fișă enciclopedică datorată lui Mircea Handoca. Nu ne vom opri nici acum la erorile (destule ! vai) privind activitatea și personalitatea artistică a lui Al. O. Teodoreanu, dar vom deplînge, încă o dată, graba unor „istorici literari“. Pînă la **Contemporanul**, nr. 1, 1987 și al său **Între estetic și comercial**, comunicat într-o deplorabilă concepție filologică, au mai trecut, totuși doi ani. Neglijența acestei din urmă formule editoriale este cu atît mai supărătoare cu cît fotografia ce însoțește comentariul lui Victor Crăciun și articolul propriu-zis îl înfățișează pe celălalt Teodoreanu, pe... Ionel.

Mai înainte chiar, în 1983, **Album literar gastronomic** (editat de revista **Viața Românească**), sedus de arta îmbătabilului enolog și gastronom Al. O. Teodoreanu, tipărește între paginile 112—123 un interesant ghid de **Băuturi de tot felul pentru toate mîncărurile**. Din păcate, ghidul se dovedește a fi apocrif. O elementară precauție trebuia să le arate alcătuitorilor almanahului, coperta interioară a volumului Al. O. Teodoreanu, **De re culinaria**, București, Editura Sport-Turism, 1977, de unde l-au reprodus cu nemărturisită discreție, că zisul de către ei „ghid“, nu este altul decît **Mic dicționar de băuturi**, intocmit de editoarele antologiei, Rodica Abrudan Pandele și Aristița Avramescu.

Adeseori invocat și evocat la prilejuri din cele mai vesele, Păstorel și-a supraviețuit prin legendă creației proprii, rămase ca și necunoscută publicului de azi.

Cît despre inedite, încredințăm tiparului, selectate dintr-o mapă voluminoasă, aflată în posesia noastră, cîteva autentice.

Petre D. Anghel

Singurătate

Bate luna în fereastră,
Noaptea-i aur și safir
A zburat din cimitir
Iarăși pasărea albastră.

Poate zboară către tine
Zbor de suflet rătăcit,
Noaptea pleacă, ziua vine,
Numai tu n-ai mai venit.

Peste munți și ape trece !
E măiastră ca-n povești
Poate tu îi spui să plece.
Poate știe unde ești !

Noaptea-i aur și safir,
Știi, tu, pasăre albastră,
Cînd te-ntorci în cimitir ?

Noaptea-i aur și safir.

Cercam norocu-n flori de romaniță

Cercam norocu-n flori de romaniță
Scotea din trestii vîntul plins de flaut —
Și eu pribeag, plăpînda mea domniță,
Te căutam și nu știam ce caut.

Cînd se-nchideau truditele-mi pleoape
Și-adînci tăceri se adînceau mereu
Tu, spuma mea, te-ntiripai din ape,
Veghind la malul sufletului meu.

Atîtea lacuri am lăsat în urmă
Și-atîția munți și nouri am lăsat
Nepăsător, străin de-a lumii turmă
Cu fruntea-n cer și gîndul înstelat.

Cu sufletul de-atîtea toamne plin
Și-n ochi cu-atîta vis și-atîta noapte,
Domnița mea, sfios la tine vin
Tălmăcitor de neînțelese șoapte

Să-ți spun povestea celui mai pribeag
Din cei vrăjiți de doruri fără nume
Din cei ce-s al hulfților șirag
De cînd e visul vis și lumea lume.

De unde vin ? De unde ? De departe...
De ce-am venit ? Ca să te văd... Nu știu !
Ca să-ți deschid un suflet ca o carte
Și poate numai pentru ca să viu.

Am străbătut hotar după hotar
Sub manta mea de lună colbăită,
Simțind cum crește-n nopți de chilimbar
Mihnirea mea, clipită cu clipită.

Acrostih

Domnișoarei Magda Manu

Miresmele grădinii purtate de zefiri
Alunecă suave între pămînt și stele
Garoafele visează în calmul blîndei firi

Dar îngerul tăcerii cu aripele-i grele
A presărat tot cerul cu galbeni trandafiri.

* * *

Păstorel, spre-a-și stinge chinul
Visînd struguri în araci
Nu rîvnește să-ți bea vinul
Ci să știe cum îl faci.

* * *

Acum, înspre declinul vieții,
Caietul meu e un ecou
Amintitor al tinereții
Și-al toamnelor de la Copou.

Colecții noi

Inițiată în 1962 de către fosta Editură pentru Literatură și continuată, din 1970, de Editura Minerva, seria „Texte alese din colecții inedite“ a ajuns la cel de al XXIII-lea tom prin ultima apariție de la finele anului trecut *). Seria a tipărit succesiv și paralel poezii și epică populară din marile arii folclorice care corespund cu provinciile istorice românești : **Folclor din Oltenia și Muntenia** — 9 volume ; **Folclor din Transilvania** — 8 volume (cel de al optulea fiind volumul sus-menționat) ; **Folclor din Dobrogea** — 1 volum ; (în pregătire se află secțiunea **Folclor din Banat**).

Rod al unor cercetări și investigări monografice pe teren din secolul trecut (păstrate în manuscrise) pînă în perioada interbelică și pînă astăzi, culegerile acestea — personale sau colective — întregesc substanțial, prin noi tipuri și motive lirice și epice, colecțiile clasice ale marilor nostri folcloriști, le nuanțează prin variante inedite de o inepuizabilă forță artistică, ceea ce demonstrează unitatea prin diversitate estetică a folclorului nostru, dar mai ales întregesc **harta spiritualității noastre populare**, cele mai multe din noile culegeri tipărite izvodind din zone și vetre folclorice prea puțin cercetate în trecut sau rămase în afara culegerilor și cercetărilor folcloristice.

Parcurgînd volumele tipărite pînă acum — realizare fără precedent care contribuie la întregirea **corpusului** etno-folcloric românesc —, rămîi impresionat de mulțimea zonelor, ținuturilor, „țărilor“ purtătoare și păstrătoare de istorie și cultură populară, fiecare cu specificul și nota lor proprie inconfundabilă, aceeași notă oglindită și în portul și jocul popular : Maramureșul, Țara Oașului, a Moților, a Zarandului, Bihorului, Țara Lăpușului, Silvania, Bistrița-Năsăud, Țara Hațegului, Țara Oltului sau a Făgărașului, Mărginimea Sibiului, ținutul Pădurenilor, Țara Loviștei, Țara Birsei, Oltenia Subcarpatică cu Gorjul și Vîlcea, Argeșul și Mușcelul, Teleormanul, Țara Vrancei, Țara Moldovei de Sus (cu zonele distincte ale Cîmpulungului, Humorului, Sucevei, Rădăuților) și Țara Moldovei de Jos, Țara Dobrogei și multe altele. Acestea sînt — după opinia marelui istoric N. Iorga — tot atîtea „românii locale ale pămîntului românesc“ care au stat la baza plămădirii ființei noastre naționale, din aceste **terra** au prins ființă primele cnezate și voievodate românești, premergătoare statului **unitar** românesc, cum **unitare**, sînt mițurile și motivele fundamentale ale literaturii noastre populare. **Folclorul**, în tot ce are el mai reprezentativ — indeosebi cel arhaic și legat de obiceiurile tradiționale —, este el însuși păstrător de **istorie**, el întregește istoria scrisă prin semnificația generală umană care configurează spiritualitatea românească în devenirea ei milenară.

Împreună cu materialul folcloristic păstrat în Arhiva Institutului de Cercetări Etnologice și Dialectologice, împreună cu alte volume tipărite în afara seriilor și colecțiilor și cu unele culegeri regionale publicate pe plan local, cele 23 de volume masive oferă un material inestimabil pentru completarea cataloagelor colecției naționale de folclor, pe genuri și specii, pentru cercetătorul folclorist. Pe baza lor s-au identificat noi tipuri de balade, colinde (printre care **Miorița** — colind din Transilvania), motive și „metafore ale dorului“ — sintagmă atît de specifică doinei populare românești —, legende, povestiri, snoave etc. Ele au stat la baza multor antologii tematice și pe genuri folclorice publicate în ediții libere sau în colecția de mare tiraj „Meșterul Manole“.

★

Ultimul volum apărut, **Folclor din Transilvania**, VIII, include culegerile noi de folclor aparținînd lui Vasile Oarcea și Ion Apostol Popescu.

În prima secțiune, **Poezii populare din Crișana**, Vasile Oarcea, profesor în Sebișul Munților Apuseni, care s-a făcut cunoscut ca folclorist mai întîi prin valoroasa culegere **Poezii populare din Țara Zarandului** (Minerva, 1972), extinde aria de investigație de la Sebiș și alte centre precum Hălmagiu, Gura-Honț, Ineu, Tîrnova-Zarand (din prima culegere) asupra zonei mai largi a Crișanei. Prefața la culegerea lui V. Oarcea, semnată de Ioan Șerb (care este și redactorul cărții) oferă un incitant paralelism între propria-i culegere efectuată în zonă cu trei decenii în urmă, împreună cu Domițian Cesereanu (v. **Folclor din Transilvania**, I) și noile culegeri neomițind nici trimiterile la culegerile mai vechi din aceeași zonă, printre care cea a lui G. Alexici, ilustrată prin **Tînguirea românului** — „jelania iobăgimii transilvane“ din secolul trecut. Autorul relevă specificul zonei insistînd asupra variantelor-colind ale **Meșterului Manole** și **Mioriței** și asupra „crației de nuntă-cimilitură“, relicvă-arhetip a ritualului de trecere al junilor în rîndul bărbaților, de „lumire“ a lor, asupra cărela s-a pronunțat, cu prestigiu-i cunoscut, și folcloristul Ovidiu Birlea. Este analizat și interpretat în paralel și bogatul repertoriu al doinelor cu caracter social închinate eroilor epopeilor din anii 1784 și 1848 : Horea, Closca și Crișan, Avram Iancu („Avrămuț“ — cum îl numeau moții și crișenii).

Dacă în ceea ce privește poezia obiceiurilor, această colecție aduce doar cîteva piese noi (colinde — „corinde“ în pronunția locală rotacizantă —, incantații-descîntece) și un număr restrîns de balade, **doinele și cîntecele** (de haiducie, de cătănie, de noroc și „jele“, de înstrăinare, de dragoste și dor), dar cu deosebire **strigăturile și ghicitorile** (cimiliturile) ocupă un loc preponderent, oferind cu precădere nota inedită a volumului, prin bogăția și varietatea imaginilor artistice, prin poeticul metaforei. Totodată impresionează stilistic regionalismele și cuvintele din fondul arhaic al limbii, încrustate în imaginea poetică, așa cum în auriul chihlimbarului se străvede relicva inestimabilă păstrată din vremuri ancestrale.

Fără îndoială, Eminescu — în peregrinările lui transilvane — va fi rămas profund impresionat de aceste rarități lexicale, unele notate în culegerea sa de folclor care acoperă și zone din Țara Zarandului și Crișana și va fi vibrat din toată ființa lui poetică la glăsuirea în vers popular a zărăndeanului și crișeanului :

„Și ți-oi scrie, maică, carte,
Ca să știi să fii pe pace.
Carte-n patru cornurele,
Să citești, maică, cu jele :
Pe de laturi, cu **banaturi**.
De dorul meu să te saturi.“

Numai așa se explică prezența termenului rar **banat** (=supărare, mîhnire) și imortalizarea lui în celebra **Scrisoarea III** :

„Și de n-o fi cu **bănat**,
Domnul nostru-ar vrea să vadă pe măritul
împărat“.

De reținut și metrica — și nu numai — din versurile citate mai sus prezentă în epistola trimisă de „unul dintre fiii falnicului domn“ dragei mele, de la Arges mai departe“ (sfîrșitul primei părți din **Scrisoarea III**).

Colecțiile inedite de folclor oferă material prețios, deopotrivă, folcloristului, dar și lingvistului, filologului. O stilistică a poeziei culte nu va putea nicicînd face abstracție de formele stilistice ale prozodiei folclorice, ale graiurilor populare în general.

Poezii populare din Ardeal — secțiunea a doua a volumului — reprezintă culegerea lui Ion Apostol Popescu, efectuată cu două decenii în urmă în centrul Ardealului. Definitivată și predată editurii de către autor, însoțită de o prefață, ea apare postum, cel care a fost folcloristul, etnograful, poetul și conferențiarul universitar Ion Apostol Popescu stingîndu-se fulgerător din viață la 23 ianuarie 1984, în vîrstă de 64 de ani, în plină forță creatoare.

Mult regretatul folclorist s-a făcut cunoscut în domeniu mai întîi prin monografia **Ion Pop Reteganul**, apărută cu o emoționantă prefață semnată de Ion Agârbiceanu. Apoi prin **Basme armenești din Transilvania** și **Arta icoanelor pe sticlă de la Nicula** care au avut un larg ecou în țară și peste hotare. O atenție deosebită a acordat folclorului legat de ritualul nuntilor, culegerea sa **Oraății de nuntă**. Colăcării, cîntece și strigături culese de pe Valea Somesului (Editura Minerva, 1979) fiind una dintre cele mai bogate și riguros alcătuite culegeri monografice de acest gen.

În noua culegere autorul nu numai că extinde zona investigată anterior, dar are în vedere în ceea ce întreprinde toate genurile și speciile folclorului versificat pe care îl structurează în trei sectoare distincte : A. Poezia lirică (cu subdiviziunile : I Doine II Cîntece, III Strigături) ; B. Poezia epică (Balada) ; C. Poezia obiceiurilor tradiționale, cu subdiviziunile : I. Poezia obiceiurilor de peste an (Colinde, Cîntecele cununii) ; II. Poezia evenimentelor vieții (Cîntece de leagăn, poezia nunții, Bocete).

Într-o clasificare oarecum personală deosebită de cele mai multe culegeri care fac loc mai întîi „Poeziei obiceiurilor tradiționale“, Ion Apostol Popescu separă și „doina“ de „cîntec“, prima fiind de „dragoste“, „dor“, „jale“, „pribegie“ și „despărțire“, „necaz și amar“, „de cătănie și împotriva războiului“, iar cîntecul — „de dragoste“ (inconfundabil cu doina de dragoste și dor neîmplinit), „de lume“, „satiric“. Dar nu doina și cîntecul reprezintă punctul forte al culegerii, deși variante realizate artistic, unele chiar antologice prin paralelismul implicat, ca prima piesă ce deschide culegerea, nu lipsesc : „Peste deal, peste obcină / Este-o creangă de sulcină. / Suflă vînt și o clatină. / Din vîrf pînă-n rădăcină. / Nu-i din vina crenguții. Că-i din vina măicuții. / Că nu mă lasă-a iubi / Cu cine m-aș potrivi“.

Un rol însemnat revine — ca și în culegerea din prima secțiune a volumului — strigăturii, gen productiv și doveditor al sincretismului — ea se naște în ambianța indestructibilă : muzică/dans/poezie. Strigăturile ritmează, conduc dansul și îndeamnă la joc, petrecere și voie bună, atît în cadrul dansului tradițional, cît și la nuntă. Ele au și fost culese din zone vestite prin bogăția dansului nostru popular.

Colindele de pe Mureș (cele mai multe), Bistrița-Năsăud, Topliță, dar și cîteva din zona Si-

biului și Hunedoara fac dovada vitalității genului, aducînd cîteva variante noi. Se observă însă, incidental, tendința de a transforma solemnitatea colindei în ceva cu totul opus, ca în versurile : „Colindiță cu codiță / Hoalbă ochii la poliță“. Este ceea ce marele nostru folclorist Petru Caraman denumea „descolindatul“ (fenomenul l-am remarcat sporadic și în culegerea noastră **Poezii populare din Țara Loviștei**, tipărită în 1975, în volumul VI din **Folclor din Oltenia și Muntenia**).

La „Cîntecele cununii“ se dau : **Cîntec de secerat** (Ușeni-Mureș), **Cîntec al cununii** (Beclean-pe-Someș) și **Berea** „obicei și cîntec“ (din Luieriu-Mureș). Dacă primele două se încadrează în ceremonialul agrar al cununii, practicat la culesul grîului, credem că **Berea** (p. 443—446) este prezentă aici dintr-o eroare, obiceiul acesta fiind legat de sărbătorile folclorice de iarnă, îndeosebi de plugușor, chiar stilul fiind asemănător. De fapt spre aceasta îndrumă chiar nota finală a culegătorului de la finele recitativului starostelui : „Începe să cînte lăutarii și să joace flăcăii cu fetele ce-au venit să-i audă. Apoi pleacă la altă casă pînă ce **colinda** (s.n.) tot satul“ (p. 446).

Însă farmecul și ineditul noii colecții a lui Ion Apostol Popescu îl oferă tot poezia legată de ceremonialul nunții. **Orațiile, conăcăriile și stărostiile** înregistrate monografic în zece localități din județe diferite se înlănțuie solemn după regulile unui protocol nescris, un ceremonial de înaltă noblețe spirituală a obștii sătești, păstrat cu sfințenie de-a lungul veacurilor, ceremonial surprins poetic, în tot ce are mai semnificativ, și de George Coșbuc, în **Nunta Zamfirei**.

Oratiile sînt tot atît de numeroase și variate ca și momentele ceremonialului : oratii de chemare la ospăț ; oratie la „cămașa mirelui“ și la pusul „penei“, la poarta miresei, pentru „aflarea“ miresei, de cerere a miresei, de cinstire a miresei, „închinarea miresei“, „închinarea pomului“ (a steagului, a bradului), urare la socri, la „nănași“, „oratie de îndemn la masă“, oratie de „noroc și norocire“, „oratie de mulțumire“, „oratie de despărțire“. Toate acestea fiind însoțite sau alternînd cu cîntecele și strigăturile specifice nunții.

Privit în complexitatea lui, noul volum de **Folclor din Transilvania**, reprezintă incontestabil o contribuție la întregirea hărții spiritualității populare românești, făcînd dovada continuității perene a folclorului nostru, a caracterului lui **unitar**, reflectat tocmai în marea **varietate** și **bogăție artistică**.

Constantin Mohanu

*) **Vasile Oarcea, Ion Apostol Popescu : Poezii populare din Transilvania, (Crișana și Ardeal), București. Editura „Minerva“, 1986 (560 p.).**

L-am cunoscut pe Vianu

Urmare din pag. 1

miraj, vă veți întreba. Este unul dedus din fertilitatea afinităților elective, din suprapunerea unor convergențe.

Să povestesc aici cum a decurs, după colocviul marcat de prima noastră întîlnire, activitatea mea ca student la specialitatea „Literatura universală“.

M-a „descoperit“, ca să zic așa, atunci cînd am expus un corefferat în seminar mai spre sfîrșitul anului. În esență l-am surprins. Profesorul sugerase ca temă de discuție cum reacționăm la faptul literar, spontan ori cumpănit. Afirmam că este de preferat reacția spontană deoarece faptul literar brut implică tensiuni ce se pierd la capătul unei prea elaborate receptări.

Nu-i era pe plac ideea, însă cu felul său amen, bine dispus față de tinerii ce dau semne încurajatoare, n-a luat distanță. Dimpotrivă, mi-a cerut să-i spun dacă știu ce riscuri comportă spontaneitatea în critică. „Critica este în mod fundamental **cîntărire, motivare**. O elementară exigență reduce coeficientul de subiectivitate. Atunci cum să impaci operația de evaluare cu simpla exclamație : îmi place sau nu-mi place ?“ Bine înțeles că avea dreptate. Țin minte că incapabil să-l contrazic am tînut, totuși, să las impresia că spontaneitatea nu este doar reflexul exterior al înțelegerii, al adeziunii ori respingerii. La suprafața vizibilă pe care originalitatea de substanță o implică a fi spontan inseamnă, în fond, lipsă de afectare. Asta dorisem să subliniez. L-am văzut pe profesor cum începe să surîdă. Fața cărnoasă a lui Tudor Vianu, mereu bine rasă, masată cu grijă, s-a luminat de bunăvoință. „Dacă la asta te-ai referit ai dreptate. Afectarea lăbărțește asimilarea, de surogatul acesta de incorporare falsculturală ne putem lipsi“. Am rămas cu senzația că urmărea să ne cîștige pentru o abordare prudentă a spațiului cultural-artistic, fără să-și propună impunerea tiranică de idei sau preferințe.

După acea ședință de seminar m-a poftit să-i dezvălui ce citesc în timpul liber, m-a lămurit că lărgirea ariei de lecturi nu exclude, ici și colo, amăgitoare revelații. A lăsat suspendată afirmația pînă cînd mi-a oferit să parcurg o listă de nume nu neapărat truculente, cît ordonînd prezențe obligatorii, prețios dăruite pentru aventura creației : Mihail Sadoveanu, George Bacovia Flaubert, Thomas Mann, Lev Tolstoi, Hortensia Papadat-Bengescu... Jucîndu-se cu fila pe care îmi însemnase pomenitele recomandări a adăugat explicativ „Fiecare în parte presupune o definiție a conștiinței estetice, ai grijă și ia suprai-maginea comună, travaliul lor conjugat și temerar închinat nevoilor sufletului uman. Niciun fel de imitație nu-i atinge. Bagă de seamă ce drum lung au parcurs să dizolve detaliul în întreg, să fie ei înșiși, să-și atingă țința, care nu este alta decît structura internă a realului“.

Păcat că în anul II nu a mai venit la seminar. Mi-am dat examenul cu plăcerea nedisimulată a regăsirii climatului pe care Vianu știa să-l instituie între el și tineri. Apoi au urmat ani de absență, doi sau trei, cînd Vianu suspendat inițial de la catedră a revenit ca să reia conducerea cursului de istoria literaturii universale după ce noi aveam parte de alți dascăli.

Șansa a făcut să îl pot cunoaște mai bine după absolvire. Lucrînd în redacția **Gazetei literare** i-am făcut numeroase vizite acasă, în strada Andrei Mureșeanu 33, pentru a-i transmite observări ale Direcției Presei, solicitări ale conducerii, posibile oblojiri ale citorva texte ce somnolaseră prin dosare și aveau nevoie de revitalizare urgentă.

N-a refuzat niciodată să-și plece privirea peste spaltele în suferință, n-a comentat cînd veneam cu vești proaste. Oferea mereu soluții, strategia lui Tudor Vianu, impănată cu inalienabila luciditate, țintea să nu sminteaască logica sau cum spunea : „micile adevăruri“.

În 1962 mă hotăram să-mi fac dosar de intrare în Uniunea Scriitorilor. Mi-a dat o recomandare senzațională. Am luat lucrurile de la capăt...

Pierderea aprecierilor lui Tudor Vianu mi s-a părut (mi se pare și acum) un act de impietate.

Dar să ne întoarcem la problema colaborării lui cu **Gazeta literară**. A îndeplinit cu brio sarcina să țină săptămînal un carnet de pagina întîi. Alături de el semnau Tudor Arghezi, Mihai Beniuc, Eugen Jebeleanu, Silvian Iosifescu ș.a.

Starea naturală a profesorului, puțin evocată în vorbirea comună, suferea de o melancolie transfigurată în angajare. Ceva fusese deturnat de la rostul afectiv primar ; Vianu suferea și suferise traume în viața de familie. Așa că lucra ca să uite, lucra fericit că de zgura așternută pe suflet știa decît el, nimeni altcineva. Mai tîrziu, cu puțin înainte de sfîrșitul său prematur, mi-a încredințat o însemnare patetică despre prestigiul noutății. Scria că noutatea este locul geometric al purificării de obișnuințe. Să fi însemnat că abolea, în felul acesta, obișnuințele ce lovesc ori se referea la ceva definitiv pierdut ? Se insinua un vag pesimism (o dovedesc unele ginduri din **Jurnal**, apărut postum). Totuși nu a cedat pasul, feluritе proiecte îi ocupau timpul incitîndu-i imaginația. Boala de inimă făcea și ea progrese rapide. Cînd ne-am văzut în decembrie 1963 (mai avea de trăit aproape cinci luni) a remarcat că experimentează o intreagă tehnică a suspensului. Mi se stringea inima fiindcă îi priveam fața trasă, cearcănele de oboseală, urmele unor seisme ascunse. Am intrat, însoțindu-l, la restaurantul Pescarul, de lîngă Universitate. Se inserase. Chelnerul pesemne că îl știa, fiindcă a luat imediat inițiativa : ne-a adus vin alb, gustări. Pe măsură ce-și turna în pahar o expresie destinsă transparentă lua locul celei de incordare. Am rămas cu imaginea ilustrului cărturar mai mult tăcînd, cantonat într-o discretă retorică a absenței. Nu aveam nici autoritatea nici dreptul să-i infirm alegerea. Tudor Vianu recrea într-o altă limbă, într-o viziune specifică, posibilitatea comunicării cu dialectica lui interioară. Ceea ce Petrarca numea tinguire devenise la Tudor Vianu distanțarea absolut reușită de greu suportabila uscăciune, poetul de altădată, după chinuitoare vivisecții, comprimînd într-un spirit toate contrarietățile. Atunci s-a petrecut un fel de minune. A început să-mi facă elogiul călătoriei. Călătoria ca proiecție în magnificența altor peisaje, cu păstrarea în spațiul intimității a propriului peisaj. Era ceva eroic în ieșirea lui Vianu din starea de șoc, fals somnolentă, din sentimentul de om învins.

M-am „agățat“ imediat de subiect, bucuros să-l ajut să uite durerile consumate în gol. Țin minte că îl conduceam spre casă, după ce pe bulevardul Magheru frenezia trecătorilor slăbise, și întrebam cum îl împliniseră anii de studiu în Germania, excursia din Italia, șederea în India. A fost un moment rar cînd Vianu a topit demonia autodistrugerii într-o superbie elegiacă „În Germania pribegisem niței. Pregăteam un doctorat, mă edificam pe mine, mă reevaluam. În Italia a fost altfel, Italia este pedagogic vorbind, o mare lecție de frumos, însă India mi-a dat cel mai înalt, extraordinar prilej de revelații. Nimic nu se compară cu India. Acolo am aflat, în cîmpul ei gravitațional, că fiecare strategie a cunoașterii rămîne aproximativă“.

Ne apropiam de casă și Tudor Vianu se înnegura imperceptibil. Patetismul figurii vorbea de la sine : omul se străpinea să amestece zbuciumul său într-o discuție pe care ființa lui secretă o întreținuse rîvnind la altceva, incomod, greu de dibuit, teribil.

Cine-și cinstește valorile

Urmare din pag. a 3-a

ce era bun, frumos, creator în viața cenaclieră de altădată : bucuria de a descoperi talente și a le afirma, spiritul combativ, dreptul la opinie, diversitate de stiluri, căutări ale noului, originalitate, nonșalanță, în mărturisirea încrederii în propriul talent, sete de înnoire și modernitate. Cenaclul **Luceafărul** a fost un adevărat laborator de creație și mă bucur că el și-a reluat activitatea în ultima perioadă, organizat de actuala conducere a redacției, bănuiesc în aceeași atmosferă creatoare și cu același succes. Îmi stăruie în minte ședințe înaltătoare în care au citit poezii și proze memorabile Nichita Stănescu, Grigore Hagiu, Ana Blandiana, Marin Sorescu, Nicolae Velea, Ioan Alexandru, urmate de discuții aprinse, competente. Erau ședințe ca la **Junimea** și la **Sburătorul**, despre care ar trebui scrisă o carte.

Se făceau însă, în cenaclul **Luceafărul**, și experiențe literare, pe care le intuiam de atunci ca infructuoase, precum cele onirice sau pur formaliste, dar cum tinerii erau zgomotoși, de o îndrăzneală „sans rivage“, pe placul lui Eugen Barbu, i-am lăsat să se manifeste, nu însă fără a avea confruntări de opinii foarte categorcie cu mentorul cenaclului. Nu-mi plăceau și nu-mi plac nici azi goana după mode, teribilismul, efortul unor scriitori tineri de a se impune fără creație, prin mijloace extraestetice, prin cerșirea unor certificate de talent, pe care unii scriitori virstnici le dădeau cu prea multă ușurință, prin înrolarea în bisericuțe literare, profund umilitoare. Din păcate le-au cultivat chiar scriitori de prestigiu în epocă, precum M.R. Paraschivescu. Tendințele n-au dispărut, unii critici și unele reviste literare le cultivă și astăzi, iar eu continui să le detest. În artă nu te poate impune decît talentul, mult, puțin cît îl ai, dar numai talentul. Nici un critic, nici o grupare literară, nici o „bisericuță“ de aranjamente n-a putut crea Maica Natură. Mersul lucrurilor mi-a dat perfectă dreptate, deși parcă aș vrea să nu fi avut-o. Unii dintre cei foarte zgomotoși, după ce-au încercat aici toate tertipurile parvenirii literare, au plecat aiurea, nefăcînd nici acolo nimic valoros.

— Ce credeți că n-ar trebui uitat cînd vorbiți de anii primului deceniu al revistei Luceafărul ?

— Luceafărul a readus în practica presei noastre numerele festive consacrate unui eveniment istoric de răscruce sau unei mari personalități. Pe frontispiciul unui astfel de număr apărea, după două-trei decenii de absență din paginile publicațiilor românești, tricolorul. Nu era o chestiune de formă de decor sau de operă grafică, ci de esență. Unii dogmatici, care se pregăteau să devină excesiv de liberaliști și de estetizanți, au mai strîmbat o dată din nas, au mai etichetat încă o dată revista și-au mai săpat din umbră la temeliile ei. Ritul de șobolan nu poate dărîma zidul de cetate...

— Dacă recapitulăm, revista și redacția ar fi avut numai calități ?

— Asta nu înseamnă însă că anume excese temperamentale ale unor membri ai redacției, un anume spirit partizan și de grup care s-a instalat la un moment dat, în colectiv, după schimbarea secretarului general de redacție, un anume spirit clevetitor, uneori iresponsabil, o anume lipsă de sinceritate față de idealurile frumoase ale revistei nu i-au umbrit uneori gloria. Mă aflam pe-atunci de doi ani în Franța, ca lector de limbă și literatură română, și cînd am aflat că nu mai lucrez la revista **Luceafărul** m-am bucurat. Nu mai îmi plăcea atmosfera care se crease și pe care nimeni n-o spulberase la timp. M-au întristat, însă, metodele condamnabile de ponegrire a colegilor, aranjamentele personale, neprincipialitatea, faptul că triumfa, din diverse parți, spiritul de grup atît de nociv într-o cultură. Cred că ai vrea să mă întrebi : credeți c-a dispărut acest nefericit spirit de grup ?

— Nu întreb, pentru că știu.

— Îți răspund, nu, nu cred, îl văd cum se manifestă în unele redacții din Capitală și provincie prin transformarea unor pagini de revistă în proprietate personală, prin felul cum sînt promovați, pe criterii extraestetice, unii scriitori și ignorați alții, prin felul în care se citează și se apără și se sprijină criticii între ei, și prin atîtea forme pe care mă feresc să le mai evoc. Nu mă mir fenomenul acesta negativ, mă mir și mă neliniștește atitudinea senină, chipurile obiectivă, pe care o mai au unii față de el, chiar în cazuri de flagrantă intoleranță. Ca să-și păstreze prestigiul, cred că o revistă socialistă trebuie să evite cu orice preț actele de subiectivism exacerbat. De pildă, mi se pare inadmisibil ca anumite cărți — și nu dintre cele mai slabe — dar de autori discreți, de bun simț și serioși, care țin la demnitatea lor — să nu fie recenzate sistematic în unele reviste, sau și mai grav, în nici o revistă literară. Asta într-o vreme cînd unii critici descoperă în fiecare săptămînă un scriitor de excepție, autor al unei broșurele sau al unui experiment pe care repede îl înghite uitarea. În această ordine de idei, cred că revistei **Luceafărul** ar trebui să i se creeze o secție de critică mult mai numeroasă, încadrată cu critici talentați și pregătiți, cum sînt cei pe care-i are, cu o fermă orientare ideologică, în stare să descopere noi talente, să le îndrume cu autoritate, să le ierarhizeze și să comenteze competent și eficient viața cenaclurilor și viața literară în genere. În felul acesta ar putea continua pe o linie ascendentă frumoasele tradiții ale revistei, de peste 30 de ani, își va putea înlătura neajunsurile și neîmplinirile, îndeplinindu-și cu tot mai multă fermitate sarcinile culturale și ideologice ce-i revin. Sînt tinrei deosebit de talentați, cu o bună pregătire ideologică, pe băncile Universității, care ar merita să lucreze într-un astfel de colectiv, aleși prin concurs și după ce ar face o perioadă de probă în redacție, cum ne cer recentele documente de partid.

21 MAI 1988

L6

POST RESTANT

Am primit o scrisoare pe care autorul său o dorea ironică, dar a cărei ironie, cită era, așa, un firicel, se întorcea împotriva sa. Greșelile de gramatică și de ortografie (între care punerea virgulei între subiect și predicat era cea mai frecventă) se țineau de mînă în propozițiile dumnealui, care se declara cu emfază „țăran tînăr încă de 31 de ani", parcă uitînd că în adresa dată locuia într-un mare oraș, la bloc. Că țăranii nu mai ară pămîntul, ci asfaltul, asta n-am mai auzit și nici nu credem că este adevărat. Țăranii au locul lor, al părinților și al bunilor la țară, acolo le este sufletul și gîndul, ei nu fac naveta de la oraș la sat, ci de la sat la oraș. Că acest corespondent al nostru ar putea să facă invers, e posibil, de vreme ce-și crede producțiile demne de atenția lui „T. Maiorescu, G. Ibrăileanu, M.R. Paraschivescu, E. Giurgiuca, G. Dumitrescu, Alex. Ștefănescu, Ion Băieșu, E. Barbu, Fănuș Neagu, C. Buzura (? !), L.M. Cristescu, I. Vulpescu L. Fulga, M. Sin, A.M. Baros, I. Druță etc." Faptul că se consideră nedreptățit de noi îl face să ne îndemne să citim „cu atenție sporită, întîi cu inima și apoi cu inima". Și continuă : „Lipsa de calitate a răspunsurilor și prezența superficialității, dezinteresul pentru a lansa tinere talente trebuie să vă dea de gîndit... Una e să fi broșă și alta e să fi broșură". Iată și un exemplu clasic de îmbinare a aberantului cu dezacordul și virgula pusă aiurea între subiect și predicat : „...Mai toți iubitori de rouă și fîntîni cu cumpeni de curcubeu, (? !) s-au sculat din plăcere". Și încheie : „Salut cu boneta pe cap".

Părerea noastră este să nu ne mai salute în nici un fel. Cine este împotrivă limbii române este și împotriva noastră. Ați înțeles ceva, Emil I. Traian, „de profesie țăran tînăr", strada T. Ionescu, blocul D 1 (?), scara B, ap. 1, Pitești, județul Argeș. În plus, vă informăm respectuos că Bucureștiul nu face parte din județul Ilfov, județ de altfel inexistent.

GHEORGHE ACHIMESCU, Alba Iulia : „Citesc de mulți ani revista **Luceafărul** și-i încep lectura, săptămînal, de la colțul din dreapta al paginii 8. Nu-l ocolesc nici pe Mircea Micu, iar proza scriitorului Ion Druță am decupat-o și trimis-o unuia care nu are la îndemînă **Luceafărul**, dar iubește literatura. Cu alte cuvinte, zilele de duminică îmi sînt pline de «**Luceferi**-". Vă mulțumim pentru aprecieri. Din păcate, foiletonul d-voastră pare să fie prea adevărat și cea ce spune el trebuie să vă facă și pe dumneavoastră să fiți mai prudent cu... escrocii.

I. SABINA CRĂCIUN, Timișoara : Nu mai trimiteți poezii. Trimiteți-ne proză.

DUMITRU MATEI, Vășad : „Ultima vacanță" nu ne-a impresionat în chip deosebit. Pe lîngă calitățile pe care vi le cunoșteam, această povestire n-a adus nimic nou. Talent aveți, prima proză pe care ați trimis-o este și acum în „calificări", cu șanse ; dar parcă-parcă ar trebui să creșteți miza și să tăiați mai mult. Oricum, de fiecare dată vă citim cu atenție și interes. Ceva însă mai scurt, adică mai potrivit dimensiunilor spațiului nostru tipografic nu aveți ?

MARIUS STAN, Urziceni : „Nunta" și „Parcul municipal" nu sînt serioase, sînt tare subțiri, se prăbușesc repede în mediocritate. În schimb „Catedrala de aer" (mai puțin titlul) e bună, și să sperăm, va apărea. Dar, pînă atunci, mai trimiteți pentru a confirma.

FILIP FLORIAN, București : Ar fi bine să treceți pe la redacție cu o copie a povestirii pentru care ați fost premiat la Concursul național de proză scurtă „Marin Preda". Ar fi bine pentru d-voastră.

IONEL CHIRIȚĂ, Pitești : Ne trimiteți textul însoțit de o adresă de tot hazul. Aveți umor. „Șeful secției stagiare", un tip veros, incompetent, dornic de plocoane și de aventuri galante, va fi în final pedepsit exemplar. Părerea noastră este să vă adresați revistei **Urzica**, care e mai aproape de ceea ce doriți d-voastră.

C. D. GRIGORESCU, București : Renunțați la filosofări de acest gen : „Nimic obiectiv și-n abstracțiunea asta : timp ! Uneori se dilată enorm, minutele scurgîndu-se încet, cu fiecare mare pe pereții conștiinței, alteori se comprimă mult, atît de mult, încît curge sau chiar zboară, fără să-i poți pune vreo piedică. Metronom dereglat de la oră la oră..." Fără astea, deci, mai trimiteți.

NICOLAE SILADE, Lugoj : Trimiteți-ne ceva mai serios. Proze de o pagină, fix, pot fi, dar nu în serie. Sînteți romantios, dar și sentențios. Altceva.

MARIAN MARZA, Tecuci : „Casa cu greieri" nu-i o casă prea solidă. Încercați fără greieri. Oricum, mai trimiteți.

DOINA MOLDOVEANU, Rîmnicu Vîlcea : Ați disperat ? De ce ? Doar sînteți la început.

Iulian Neacșu

REMEMORĂRI Ca o scrisoare

Brunet, surizător, ironic, amuzant, beutor, leneș, cabotin, naiv, vivant, arogant și talentat, el își semnează cărțile : **Constantin Georgescu.**

Îl apelez telefonic : „Ce faci, popo ? : Și înțelege și zice „pă dracu' domn Mincu"...

El e pruncul nebun de legat la gardul în marginea căruia face fripturi și mititei pe grătar încălzit cu cărbuni de lemn pentru cine vrea și pentru cine se nimerește. Și se nimerește...

Dorești o cameră la nu știu eu ce hotel din localitate ? Se aranjează ! Te ia Costică și mi te plimbă, dacă vii cu mașina, și vii, că n-ai ce face, de ici-colo, și toți îl cunosc de la mic la mare, de la mare la mic, ospătari, consăteni și alte persoane, cu sau fără ecuson, salutîndu-l cu palma la un cozoroc de chipiu imaginar. Costică n-a făcut armata din pricină de plat-fus și invers, dar consătenii îl salută ca pe un maestru al slovei românești, zona Lipia — Ghermănești — Cădărușani...

Costică are un **Caiet verde** (cu coperți verzi) și în acel caiet prăpădit și cu foile unsuroase, ca o psaltire, sînt transcrise cele mai de suflet poezii selectate (după gust personal) din poeții limbii române de ieri și de azi.

Desfoliază filele cu degetele lui crăpate de sfîntirea viței de vie pe care o leagă și-o dezleagă și-o descîntă și-o stoarce și-o bea (vinul vreau să zic) și începe să citească cu voce de țircovnic plătit doar de sfintele sărbători : „Tu mamă ești frumoasă ca o / duminică fără sfîrșit / cînd se aude plînsul ierbii / sunînd sub cîmpul înverzit".

Și așa mai departe.

Taica se face că trage clopotul mic cu discreție și putere ostentă. Tremură virful pomilor. Trei mițe negre ca destinul, dintre care una pe post de motan fără lăbuță, ni se furișează printre picioare rîvnind pești și apă minerală. O boare de vînt, ceva nedefinit, vine și curăță prunii de floare și via de praful nocturn lăsat de pîrtinitoarea lună.

Costică o ține înainte cu tot felul de versuri, care din care mai sentimentale și mai întîrziat-romantice. Stoarce lacrimi. Se înțelege tot din poezie și Costică plînge și lacrima lui încremenește ca o picătură de ceară pe o foaie de psaltire. „Nu mai citi, popo, că astea e din mine", zic eu acomodîndu-mă la gramatica cotidiană. Costică scoate nasul din caiet și zice pe deasupra : „Toți trandafirii tineri și bătrîni / i-am mîngîiat la margini de alee / De mi-ar fi stat culoarea lor pe mîini / Azi mi-ar fi palmele de curcubee".

„No ? (zice imitîndu-mi accentul) asta-i tăt din tine ?"

Tac. Aș vrea să-i povestesc ceva despre legenda mănăstirii ctitorită de chiar Vlad Țepeș. Mă oprește.

E bronzat și sprîncenat și ochii îi sînt atît de oblici și pielea atît de măslinie încît sînt convins că e urmașul lui Gingis-Han uitat din greșeală pe meleaguri ilfovene.

Are o mie de idei nevalorificate. Dar grădina trezită în primăvara tîrzie îl cheamă ca o amantă. Via plînge. Ceapa crește. Morcovii răsar și usturoiul e demult mustăcit peste obrazul negru al pămîntului. Via plînge. Și Costică se mișcă printre butucii năbădăioși, mai taie ici, mai pune colea și, la ochiurile doritoare de altoi, leagă un borcan în care picură un fel de lichid alb, ce se numește „Lacrima Maicii Domnului". Cu acest lichid, dacă te dai pe limpezimea cornii, nu vei purta ochelari niciodată. Eu și Fănuș Neagu purtăm, fiindcă, bănuind că e țuică, l-am băut, gata-gata fiind, după aia, să fim duși la reanimare, secția artiști și urgențe intempestive.

Costică a terminat de legat via. Ceapa crește. Mițele de, ca mițele, se mițiiesc și întreabă : „cînd mai mieunăm și noi ceva screetori ?" Costică așteaptă. Păi, vorba lui Gheorghe Pituț : „Ce să facă mă, să lucre tătă ziua ? Că doar nu-i tăntălău !"

În loc să scrie povestiri, în loc să-și vadă de romane și de romani, el se ocupă de creșterea viței de vie și de vii...

Așteaptă mosafiri, nu scrie povestiri, nu are amintiri, încununează miri, și poți să te mai miri ? Poftim, am luat-o razna pe calea poeziei...

Ei ne așteaptă pe noi care tot promitem că venim și nu mai ajungem niciodată. Dar și cînd ajungem...

„Dragă Costică și Jorjescu, fiindcă ești cel mai delicios și involuntar fabulator, cel mai romantic și mai păgubos, nu vei ști niciodată cît te-am iubit (toamna mai ales) eu și Decebal Trifan Fane și, la sfîrșit de tot, Neagu. Păi, matale, toamna ești interesant. Că după ala, cine să mai știe ce și de unde ai vinul pe care ni-l servești ?

Te anunț cu această ocazie că nu pot veni la ziua ta...

Mă duc la Arad să-mi văd mama... Dar tu pune sub brădul argintiu, în stînga rădăcinii, **o sticlă de roșu** și eu o voi fi descoperit-o mai tîrziu cu instinct de cîine polițist profilat pe vinuri **soiuri pure.**

Citește din **Caietul verde** ! Năucește **cocoanele** cu poezele desuete, melodioase și din care se înțelege totul din prima suflare. Nu te lăsa !

Te sărut din depărtarea Ardealului frumos ca o fată morgană și nu uita că ne-am cunoscut.

Mircea Micu

P.S. Apropos, îți minte chestia aia de la Huși ? Cu tipul responsabil de fermă producătoare de giște care, într-o dimineață s-a trezit cu un sever control cetățenesc pe cal. „Unde sînt giștele tovarășe responsabil ?" „Păi, unde să fie, au zburat peste riu ! Puteam eu să le zic nu ?"

Dumitru Fărcaș

Împlinește o jumătate de veac planeta Munților Apuseni adusă de muză în mîinile acestui bot de om cu inimă de flăcări ce se mistuie în cîntec, în așa fel că ascultătorul nu mai poate scăpa de splendoare și se lasă atras, cuprins și pînă la urmă de bunăvoie, pătruns de fluviul armoniilor ancestrale ce înduioșează sufletul românesc.

Este inima mocanilor, a acelora dintre strămoșii noștri ce n-au pogorît la vale niciodată iar ca să-i ajungi ți se cere urcuș auster ca pe o scară a virtuților într-o lume a neprihănirilor naturale unde crestele copleșesc peste puținătățile de stîncă și pădure, peste finețele cele mai amirositoare ale spațiului românesc.

Această lume a mocanilor, a lui Horia și Iancu, glăsuie înainte de toate prin acest hăruit nepereche suflu și după a lui cîntare se iau munți și păduri să-l asculte. Așa socotea marele poet cîntarea orfică.

Se cuvine să-ți mulțumim, omule Dumitru, pentru nenumăratele bucurii ce le stîrnești în sufletul nostru prin cîntarea dumitale, prin care ne simțim mai buni, mai aproape de cei duși și de cei ce vor veni după noi, în acest spațiu românesc, mai rîvnitori întru rostul artei adevărate din toate vremile.

Ioan Alexandru

CUMPĂNA Aşchii

I. Am văzut un vultur la grădina zoologică, sînt sigur că visa la ficatul lui Prometeu.

II. Umbra muntelui pe lac este mai înaltă decît lacul ei de munte.

III. De cîte ori trece pe lîngă o mînăstire, simte cum îi cresc aripi de șindrilă.

IV. S-a spus despre literatură că ar fi gratuită. S-a exagerat în această privință pentru a i se păstra autonomia în epoci care au atentat la specificul ei. La masa lui de lucru, poetul crede în eficacitatea socială a artei sale. În ce sens ? Un poem din Eminescu, din Arghezi, din Blaga, din Bacovia, din Ion Barbu este „gratuit", el nu vizează scopuri imediate dar în timp, el contribuie la formarea eului artistic al indivizilor din atitea generații, iar eul artistic participă, prin intermediul eului psihologic, la alcătuirea eului social.

V. Scrisori de pe o planetă vecină. Una din cărțile lor de căpătîi, scrisă într-o limbă sacră este „Cartea eternității". Cu ajutorul unui arheolog în ale filologiei am copiat un mic fragment semnificativ pentru mentalitatea lor : „Atît timp cît cel ce ne domină existența este infinitul, să nu-l uităm în nici una din gîndirile noastre. Cele ce vin împotriva noastră din infinit vin, deci cele prin care ne vom apăra nu trebuie să le culegem din altă parte dacă vrem să existăm vreodată în univers. De cînd ne naștem ne apropiem lucrurile mici care prin firea lor ne sînt apropiate și greu ne obișnuim cu nemărginirea pe măsură ce teama de moarte ne cuprinde. Omul etern trebuie să primească educația nemărginirii de la o virstă fragedă, înainte ca iubirea lui pentru lucrurile apropiate să i se înrădăcineze în suflet pentru totdeauna. Mama mea e nemărginirea, cu acest gînd trebuie să se înalțe copilul. De aceea toți oamenii trebuie să fie filozofi. Omul, cel ce avînd dreptul la nemurire, dacă nu și-o dobîndește pe a sa, o împiedică și pe a celorlalți. Toți trebuie să știe în orice clipă ce adesea numai unul știe. Fără filozofi viitorul este o gigantică Utopie. Dacă doar unul este cu adevărat filozof nu este bine, iar dacă doar unul nu devine filozof, este la fel de rău". Cîteva lucruri, în text, sînt discutabile. Pentru noi, termenii aceștia : infinit, eternitate, nemărginire (mai sînt și alții) sînt inoperanți ca și neantul. Matematica îi folosește doar în simboluri formale. Ei au făcut acel faimos salt ontologic după care noi pămîntenii tînjim de atîta vreme, dacă aceste lucruri cețoase le apar ca precise. În text se mai spune : „Omul cel ce avînd dreptul la nemurire..." Noi am intuit acest drept dar ei sînt convinși de existența lui. Voi scotoci prin această carte ca să aflu, atît cît îi este permis unui pămîntean ca mine, dezlegarea acelui început de frază.

George Alboiu

Concursul „Marin Preda" ed. a IV-a

● În zilele de 13—15 mai a.c. s-a desfășurat la Roșiorii de Vede, Concursul național de proză scurtă „Marin Preda", ediția a IV-a.

Juriul constituit din Platon Pardău, Iulian Neacșu, Florin Costinescu, Victor Atanasiu, Aureliu Goci, Dumitran Frunză, Sergiu I. Nicolaescu, Stelian Vasilescu, Vladimir Bălănică, Florea Burtan, Gheorghe Filip, Stan V. Cristea, Romulus Toma, luînd în discuție cele 278 grupaje de proze scurte înscrise în concurs, a hotărît să acorde următoarele premii : premiul „Marin Preda", acordat de Uniunea Scriitorilor din R.S.R. — Neculai Șerban-Pârâu (București); premiul revistei „Luceafărul" — Florian Troscot (Roșiorii de Vede) ; premiul revistei „România literară" și al Comitetului județean de cultură și educație socialistă Teleorman — Viviane Prager (București) ; premiul revistei „Viața Românească" — Salvina Adam (București) ; premiul Editurii „Cartea Românească" — Maricica Babeș (com. Tulnici, jud. Vrancea) ; premiul revistei „Contemporanul" și al C.J. al sindicatelor Teleorman — Rodica Purniche (Călărași) ; premiul „Suplimentului literar-artistic al Scînteii tineretului" și al Comitetului județean U.T.C. Teleorman — Mihaela Popescu (Sf. Gheorghe) ; premiul revistei „Cîntarea României" și al Centrului județean de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de masă Teleorman — Ștefan Marinescu (Videle) ; premiul revistei „Albina" Nicu C. Virgolici (Tg. Bujor) ; premiul revistei „Convorbiri literare" — Elena Mincă-Buric (Tg. Ocna) ; premiul revistei „Steaua" — Ion Nete (Miercurea Ciuc) ; premiul revistei „Orizont" — Marius Stan (Urziceni) ; premiul revistei „Tribuna" — Filip Florian (București) ; premiul revistei „Argeș" și al Inspectoratului școlar județean Teleorman — Aurel Stancu (Galați) ; premiul publicației „Pagini teleormănene" și al Comitetului județean Teleorman de Cruce Roșie — Ioana Vulpescu (București) ; premiul revistei „Ateneu" — Lucian Gruia (București) ; premiul revistei „Familia" — Nicoleta Milea (Alexandria) ; premiul revistei „Ramuri" — Mihail Mihăilescu (București) ; premiul revistei „Tomis" — Denisa Iulia Udroiu (București) ; premiul revistei „Vatra" — Anton Moisin (orașul Victoria) ; premiul ziarului „Teleorman" și al U.J.C.A.P. Teleorman — Ilie Hristea (Roșiorii de Vede) și Victoria Pieptan (București).

POEȚI ȘI CENACLURI

IOAN URSAN

Dor de poezie

Și acum
Sigur că da, acum și numai acum
Putem lua legătura
Cu cel care
S-a aruncat în Limba Română
amplificînd-o pînă la plus infinit
Mihai Eminescu.

acum și numai acum
și-n toate veacurile veacurilor noastre
putem să învățăm a nu
„...muri vreodată".

... Și ...

...Și bate vîntul
printre cuvintele noastre
ca printre rufele mamei
întinse la uscat...

Călătoream tristă călătoare tristă
Leagă-mi nodul la batistă

...Și mărul pe care
cu mîini tremurînde
tata l-a sădit în
fața ferestrei mele
nu-și mai dă în petec
mugurii...

Foaie verde măr domnesc
În stea zîmbet dăltuiesc

...Și poarta de intrare
sau poate poarta de ieșire
de la cuvinte spre vis
de la vis către speranți
ca-ntr-un blestem
zăvorită

La porțile mari de-alun
Lasă-mă dorul să-mi spun

...Și noaptea cuprinzîndu-mă
în brațe
ca o femeie frumoasă
din prea colbuite amintiri
despletindu-mi liniștea somnului
și strigîndu-mi

Lună plină și dor greu
Lacrimă-n potop doar eu.

JAMES CLAVELL
SHOGUN

MARIKO

Mariko încercă din nou să-l facă pe samuraiul în gri să se lupte, lovind, împungînd cu sabia, atacînd tot timpul cu ferocitate, dar samuraiul se strecura evitîndu-i loviturile, ținînd-o departe, neatacînd, lăsînd-o să se epuizeze singură. Însă asta o făcea grav, cu demnitate, acordîndu-i toată politețea și cinstea care i se cuveneau. Ea atacă din nou, dar el păra lovitura crîncenă care pe un spadasin mai nepriceput l-ar fi doborît și se mai trase înapoi cu un pas. Ea era lac de sudoare. Un samurai în maro porni s-o ajute, dar ofițerul lui îi porunci încet să se oprească, știind că nimeni nu putea să se amestece. Samuraii de ambele părți așteptau semnalul, arzînd de nerăbdare să primească încuviințarea să pornească măcelul.

În mulțime, un copil își ascundea ochii în fustele mamei. Ea-l trase cu blîndețe și îngenuche.

— Te rog, privește, fiule, murmură ea. Ești samurai.

Mariko știa că nu mai putea să reziste mult. Gîfîia din cauza efortului și simțea ura amenințătoare ce-o învăluia. Apoi samuraii în gri din față și de jur împrejur începură să se desprindă de lîngă ziduri și latul ce-mprejmuia coloana se strînse rapid. Cîteva uniforme gri înaintară, încercînd s-o împresoare și ea se opri, știind că putea foarte ușor fi prinsă, dezarmată și capturată, ceea ce ar fi distrus totul imediat. Samuraii în maro se mișcară ca s-o ajute și ceilalți se postară în jurul lecticilor. Starea de spirit pe alee nu prevestea nimic bun, acum fiecare om era angajat, fiecare cu mirosul dulce al sîngelui în nări. Coloana se înșira de la poartă și Mariko văzu cît de ușor ar fi pentru samuraii în gri să-i răpună pe toți, dacă ar vrea, și să-i lase aruncați în drum.

— Așteptați ! strigă ea. Se opriră cu toții. Făcu o jumătate de plecăciune spre dușmanul ei, apoi, cu capul sus, îi întoarse spatele și se îndreptă spre Kiri. Îmi... îmi pare rău, dar deocamdată nu putem să răzbim printre acești oameni, spuse ea gîfîind. Pentru moment, trebuie... trebuie să ne întoarcem. Sudoarea i se prelingea pe chip în timp ce trecea pe lîngă șirul de bărbați. Cînd ajunse în dreptul lui Kiyama, se opri și se înclină. Bărbații aceia m-au oprit să-mi fac datoria și să dau ascultare seniorului meu. Eu nu pot trăi cu această rușine, Alteță. Îmi voi face **seppuku** la apusul soarelui. În mod oficial vă rog să-mi fiți secundant.

— Nu. N-ai să faci asta.

Ochii ei scăpărară și vocea-i răsună fără teamă :

— Dacă nu ni se permite să dăm ascultare **seniorului nostru, așa cum ne e dreptul,** îmi voi face **seppuku** la apusul soarelui !

Se înclină și se îndreptă spre poartă. Kiyama se înclină la rîndul lui și oamenii săi făcură la fel. Apoi toți de pe alee, de pe parapeți și de la ferestre se înclinară spre ea în semn de omagiu. Ea trecu prin arcadă, străbătu curtea interioară și intră în grădină. Pașii o duceau spre rustica și solitara căsuță de ceai și, de-ndată ce se văzu singură, plînse în tăcere pentru toți bărbații care muriseră.

★

În tăcerea ce se lăsase brusc, Chimmoko ieși în grădină, se îndreptă spre Blackthorne și se înclină.

— Anjin-san, te rog să mă ierți, stăpîna mea dorește să te vadă.

Dacă mă aștepți o clipă, am să te însoțesc.

— Bine. Mulțumesc.

Blackthorne se ridică, încă adîncit în gîndurile lui și cu sentimentul copleșitor al dezastrului. Umbrele se alungiseră. Deja o parte din curtea exterioară nu mai era însorită. Samuraii în gri se pregătiră să-l urmeze.

Chimmoko se îndreptă spre Sumiyori :

— Iartă-mă, căpitane, dar doamna mea te roagă să faci toate pregătirile.

— Unde dorește să fie făcute ?

Slujnica arătă spre locul din fața arcadei.

— Acolo, Alteță.

Sumiyori era uimit.

— Va fi în public ? Nu într-un loc retras, doar cu cîțiva martori ? Îl face în văzul tuturor ?

— Da.

— Dar, bine... dacă urmează să fie aici... Cum... cum... cum rămîne cu secundantul ?

— Dînsa crede că seniorul Kiyama o să-l facă această cinste.

— Și dacă nu ?

— Nu știu, căpitane. Dînsa... dînsa nu mi-a spus. Chimmoko se înclină, se îndreptă spre verandă și se înclină iar. Kiritsubo-san, iertați-mă, stăpîna mea spune că o să se-ntoarcă în curînd.

— Se simte bine ?

— O, da, spuse Chimmoko cu mîndrie.

Kiri și celelalte doamne nu mai sporovăiau. Cînd auziseră cele spuse căpitanului fuseseră toate la fel de tulburate.

— Știe că doamnele așteaptă s-o întîmpine ?

— O, da, Kiritsubo-san. Eu... eu m-am uitat pe fereastră și i-am povestit. Dînsa a spus că este atît de onorată de prezența Domniilor lor și o să le mulțumească personal în curînd. Vă rog să mă iertați.

Toate o urmăriră cu privirea în timp ce se întorcea spre poartă și-i făcu semn lui Blackthorne. Samuraii în gri dădură să-l urmeze, dar Chimmoko clătină din cap și le spuse că stăpîna ei nu-i poftise. Căpitanul îl lăsă pe Blackthorne să plece.

Dincolo de porțile grădinii, parcă era o altă lume, senină și plină de verdață, soarele lumina vîrfurile pomilor, păsările ciripeau, insectele zburau din floare-n floare și izvorul curgea domol în heleșteul cu nuferi. Dar el nu putea să-și alunge tristețea.

Chimmoko se opri și arătă spre căsuța de **cha-no-yu.** El înaintă singur. Își scoase sandalele și urcă cele trei trepte. Trebui să se plece aproape pînă la genunchi ca să treacă prin ușa micuță. Apoi fu înăuntru.

— Iubitule, spuse ea.

— Iubito, spuse el.

Ea îngenunche cu fața spre ușă, chipu-i era proaspăt fardat, buzele de culoarea carminului, coafura desăvîrșită și purta un chimonou nou, de un albastru închis, brodat cu verde, cu un **obi** verde pal și o panglică verde în păr.

— Ești frumoasă.

— Și tu. Schiță un zîmbet timid. Îmi pare rău că a trebuit să privești.

— Era datoria mea.

— Nici o datorie, spuse ea. Nu m-am așteptat, nici n-am plănuit atîta omor.

— **Karma,** Blackthorne se smulse din starea-i cataleptică și încetă să mai vorbească în latină. Toate astea le-ai plănuit de multă vreme... sinuciderea ta. **Neh ?**

— Viața mea nu mi-a aparținut niciodată, Anjin-san. Întotdeauna a aparținut seniorului meu și după el, stăpînului meu. Asta e legea noastră.

— E o lege rea.

— Da. Și nu. Își ridică privirile din pămînt. O să ne certăm pentru lucruri care nu pot fi schimbate ?

— Nu. Te rog, iartă-mă.

— Te iubesc, spuse ea în latină.

— Da. O știu acum. Și eu te iubesc. Dar moartea este țelul tău, Mariko-san.

— Greșești, dragul meu. Viața stăpînului meu este țelul meu. Și viața ta. Și, într-adevăr, Dumnezeu să mă ierte sau să mă binecuvinteze pentru asta, sînt clipe cînd viața ta este mai importantă.

— Acum nu mai există nici o scăpare. Pentru nimeni.

— Ai răbdare. Soarele n-a apus încă.

— N-am nici o încredere în soarele ăsta, Mariko-san. Întinse mîna și-i atinse fața. **Gomen nasai.**

— Ți-am promis că-n seara asta are să fie ca la Hanul Florilor. Ai răbdare. Îi cunosc pe Ishido, pe Ochiba și pe cellalți.

— **Que va** cu ceilalți, spuse el în portugheză, starea de spirit schimbîndu-i-se. Vrei să zici că tu riști pentru că Toranaga știe ce face, **neh ?**

— **Que va** cu proasta ta dispoziție, răspunse ea blînd. Ziua de azi e prea scurtă.

— Iartă-mă... din nou ai dreptate. Astăzi nu e vreme pentru proastă dispoziție. O privi. Chipu-i era virstat cu umbre de la soarele ce trecea prin jaluzelele de bambus. Cînd soarele coborî după parapeți, umbrele dispărură.

— Ce pot să fac ca să te ajut ? întrebă el.

— Crede că există ziua de mîine.

Pentru o clipă prinse o licărire fugară din groaza ei. Își întinse brațele și o înlănțui, iar așteptarea nu mai fu atît de cumplită.

Se apropiară pași.

— Da, Chimmoko ?

— E timpul, stăpînă.

— Totul e pregătit ?

— Da, stăpînă.

— Așteaptă-mă lîngă heleșteul cu nuferi.

Pașii se îndepărtară. Mariko se întoarse spre Blackthorne și-l sărută blînd.

— Te iubesc, spuse ea.

— Te iubesc, spuse el.

Se înclină spre el și trecu pragul. El o urmă.

Mariko se opri lîngă heleșteul cu nuferi, își desfăcu **obi**-ul și-l lăsă să cadă. Chimmoko o ajută să-și scoată chimonoul albastru. Sub el Mariko purta un chimonou și un obi de albul cel mai strălucitor pe care-l văzuse vreodată Blackthorne. Era un chimonou ritual, de moarte. Ea-și dezlegă panglica verde din păr și o aruncă, apoi, complet în alb, își continuă mersul fără să-și mai întoarcă privirea spre Blackthorne.

Dincolo de grădină toți samuraii în maro erau aliniați pe trei laturi, în jurul unui careu format din opt tatami, așezate în centrul intrării principale. Yabu, Kiri și celelalte doamne stăteau la locul de onoare, cu fața spre sud. Pe alee, samuraii în gri erau, de asemeni, aliniați conform ceremonialului, printre ei aflîndu-se și alți samurai și femei samurai. La un semn al lui Sumiyori, toți se înclinară. Ea le întoarse plecăciunea. Patru samurai înaintară și așternură o cuvertură de culoare purpurie peste tatami.

Mariko se îndreptă spre Kiritsubo și o salută, apoi pe Sazuko și pe toate celelalte doamne. Ele se plecară la rîndul lor și rostiră cele mai ceremonioase formule de salut. Blackthorne rămase așteptînd la poartă. O urmări cu privirea cum pleacă de lîngă doamne, se îndreptă spre pătratul de purpură și îngenunche în centru, în fața micii perne albe. Își scoase cu mîna dreaptă stiletul din **obi**-ul alb și-l așeză pe perna. Chimmoko înaintă și, îngenunchind și ea, îi oferi un pled mic, de un alb imaculat, și un cordon. Mariko își aranjă impecabil fustele chimonoului, ajutată de slujnică, apoi își legă pledul în jurul taliei. Blackthorne știa că aceasnu fi răvășite de chinurile morții.

Apoi, senină și pregătită, Mariko își ridică ta era spre a nu-și păta fustele de sînge și a privirile spre donjonul castelului. Soarele încă lumina catul de sus, făcînd să strălucească țiglele aurii. Lumina arzătoare urca vertiginos pe fleșă. Apoi dispăru.

Cum stătea acolo nemișcată, ea părea atît de micuță, o pată albă pe pătratul de purpură.

Aleea deja se-ntunecase și slugile aprindeau torțele. Cînd terminară, dispărură la fel de repede și pe tăcute precum veniseră.

Ea întinse mîna, atinse pumnalul și-l aranjă. Apoi se mai uită încă o dată lung prin portal spre capătul îndepărtat al aleii, dar aceasta era la fel de goală și liniștită ca mai-nainte. Își întoarse privirile spre stilet.

— Kasigi Yabu-sama !

— Da, Toda-sama ?

— Se pare că seniorul Kiyama a renunțat să mă asiste. Vă rog, aș fi onorată dacă ați fi secundantul meu.

— Eu sînt cel onorat, spuse Yabu. Se înclină, se ridică în picioare, și se postă în spatele ei, în stînga. Sabia-i șuieră, cînd o trase din teacă. Își propti zdravăn picioarele în pămînt și ridică sabia cu ambele mîini. Sînt gata, doamnă, spuse el.

— Te rog să aștepți pînă ce-am făcut a doua tăietură.

Ochii-i erau pironiți pe pumnal. Cu mîna dreaptă își făcu semnul crucii, apoi se aplecă, ridică pumnalul fără să tremure și-l atinse cu buzele parcă să-i simtă gustul oțelului lustruit. Apoi prinse mai bine pumnalul și-l duse hotărît cu mîna dreaptă pînă sub partea stîngă a gîtului. În momentul acela torțele dădură colțul la celălalt capăt al aleii. O suită se apropia. Cu Ishido în frunte.

Ea nu mișcă pumnalul.

Yabu, încordat cu un arc, era concentrat asupra țintei.

— Doamnă, spuse el, așteptați sau continuați ? Aș vrea să fiu desăvîrșit pentru dumneata.

Mariko făcu un efort ca să se adune.

— Eu... așteptăm... noi... eu...

Mîna-i cu pumnalul coborî. Acum îi tremura. Tot pe-atît de-ncet își reveni și Yabu. Sabia-i șuieră virilă iar în teacă și el își șterse mîinile pe șolduri.

Ishido stătea în poartă.

— Nu e încă apusul soarelui, doamnă. Soarele e încă la orizont. Ești chiar așa de dornică să mori ?

— Nu ,domnule general. Doar să dau ascultare seniorului meu...

Își împreună mîinile ca să le oprească tremuratul.

Un murmur de mînie străbătu samuraii în maro la grosolănia arogantă a lui Ishido și Yabu se pregăti să se arunce asupra lui, dar se opri cînd Ishido spuse cu voce tare :

— Doamna Ochiba i-a rugat pe regenți, în numele moștenitorului, să facă o excepție, în cazul dumitale. Noi am încuviințat cererea Domniei sale. Poftim hîrtiile ca să plecați mîine în zori.

I le înmînă lui Sumiyori, care era în preajmă.

— Alteță ? spuse Mariko cu voce stinsă, fără să priceapă.

— Ești liberă să pleci. În zori.

— Și... și Kiritsubo-san, și doamna Sazuko ?

— Nu face și asta parte din „datoria" dumitale ? Acolo sînt și permisele lor.

Mariko încercă să se concentreze.

— Și... fiul ei ?

— Și el, doamnă, răsună risul batjocoritor al lui Ishido. Și toți oamenii voștri.

Yabu bolborosi :

— Toată lumea are bilet de liberă trecere ?

— Da, Kasigi Yabu-san, spuse Ishido. Dumneata ești ofițer superior, **neh ?** Te rog du-te imediat la secretarul meu. El completează toate autorizațiile voastre, deși nu știu de ce prea onorații oaspeți ar dori să plece. Nici că se merită pentru șaptesprezece zile. Neh ?

— Și eu, domnule general ? întrebă cu o voce slabă bătrîna doamnă Etsu, dorind să probeze victoria deplină a lui Mariko, inima bătîndu-i cu putere și dureros. Pot... pot, vă rog, să plec și eu ?

În românește de
Doina Cerăceanu

m a p a m o n d

APARTHEID

nadine gordimer

Prozatoarea sud-africană Nadine Gordimer, născută la 20 noiembrie 1923, la Springs, in provincia Transvaal, s-a impus in ultimele decenii in peisajul literar internațional ca o figură de primă mărime, atit prin calitățile sale scriitoricești, cit și prin atitudinea ei umanistă, antirasistă.

Proza sa abordează și explorează in mod critic numeroase aspecte ale vieții contemporane, reflectind tensiunile grave ale societății sud-africane. Majoritatea cărților sale descriu implicațiile politice și sociale ale sistemului de apartheid și au ca punct de convergență confruntarea eroilor săi cu problema aproape insolvabilă a supraviețuirii intr-o societate adinc divizată.

Concentrindu-se asupra relațiilor inter-rasiale, Nadine Gordimer dezvăluie, alături de multiplele forme ale exploatării populației negre majoritare, prețul ridicat pe care trebuie să-l plătească albii pentru acceptarea privilegiului indoielnic de a aparține „rasei superioare" : alienarea, izolarea, frica paralizantă in fața unui viitor incert.

Considerind că scriitorul este conștiința epocii sale, Nadine Gordimer incearcă să ofere, in operele sale, printr-o observație minuțioasă și o notație atentă, o imagine nedeformată a realităților in schimbare — sociale, morale și politice — ale Africii contemporane.

În satul Dilolo a existat dintodeauna o casă cum sint cele ale albilor. Construită din cărămidă, cu un acoperiș care respingea razele soarelui. Putea fi văzută printre copaci, la fel ca strălucirea bidoanelor de gaz, pe care femeile le cărau pe cap pentru a duce apă de la riu. Restul caselor din sat era clădit din lutul de riu, cenușiu, cu palmele, cu acoperiș de trestie și stîlpi de susținere din lemn de mopan, ale cărui frunze fuseseră smulse ca solzii de pește.

Era casa șefului de trib. Unii șefi au și mașină, dar acesta nu era unul important, tribul său este prea mic, iar el primea subvenția obișnuită din partea guvernului. Dacă i s-ar fi dat o mașină, tot n-ar fi avut ce să facă cu ea. Nu există șosea ; mașinile de patrulare ale armatei dau peste vitele speriate ale oamenilor in tufele de mopan. Satul exista acolo de multă vreme.

Sătenii din părțile acelea nu-și mai ridică privirea cind bombardierele armatei zboară deasupra lor de două ori pe zi. Doar vulturii sint tulburați și își iau zborul țipind, capetele lor agere ridicindu-se in spațiul lor de cer invadat. Bărbații care au fost să lucreze in mine știu să citească, dar nu există ziare. Oamenii aud la radio comunicatele guvernamentale cu privire la numărul camioanelor militare aruncate in aer, numărul soldaților albi care urmează să fie ingropați cu **onoruri militare** — ceea ce constituie, se pare, modul in care albii își tratează morții.

Șeful tribului avea radio și știa să și citească. El le-a citit căpeteniilor sale scrisoarea din partea autorităților, in care se spunea că cine va ascunde sau va da de mincare sau de băut celor care luptă impotriva armatei guvernamentale va fi trimis la inchisoare. El a mai citit o scrisoare din partea autorităților in care se spunea că, pentru a apăra satul de acești oameni care treceau frontiera și se intorceau cu arme ca să omoare și să dea foc colibelor, oricine mergea pe cimp după lăsarea intunericului va fi ucis. Unii tineri care s-ar fi putut afla in pericol mergind la iubitele lor sau la băut in satul vecin, nu mai erau, oricum, in grija părinților. Tinerii pleacă din sat : odinioară se duceau să muncească in mine, acum — se spune la radio — trec frontiera ca să invețe să lupte. Băieții au trecut de luminișul dintre colibele de lut, pe lingă casa șefului de trib, pe lingă copiii care se jucau cu modele după mașinile-patrulă ale armatei făcute din sirmă. Copiii au strigat după ei. Unde plecați ? Tinerii n-au răspuns și nu s-au mai intors.

★

Șeful nu părea să vadă vreo figură deosebită de celelalte. Privirea lui se odihnea in schimb asupra unora dintre bătrinii satului. Se uita la ei indelung și ei îi simțeau privirea.

Dimineața devreme, ieșind pe ușa din dos a casei lui de cărămidă cu treptele de beton șlefuit, el l-a strigat pe unul dintre ei. Omul trecea cu vacile lui șchiopătinde și caprele behăind incontinuu ; s-a intors, ca unul care are de gind să-și continue drumul imediat fără să-și incetinească pasul. Dar el fusese cel strigat. Șeful purta o cămașă uzată, fără guler, și niște pantaloni vechi, ca și bătrinul, dar nu era in picioarele goale. In mina pe care purta un ceas mare de oțel inoxidabil își ținea ochelarii cu rame groase, iar cu degetele de cealaltă mină își masa nasul ; avea trupul impunător al bărbatului aflat incă in deplină vigoare, dar ochii i-au clipit in lumina soarelui. După schimbul obișnuit de saluturi dintre șef și una dintre căpeteniile sale impreună cu care se maturiza-se pentru a deveni bărbat, de pe vremea cind zăcuseră alături in refugiul din pădure refăcindu-se in urma circumciziei, șeful spuse :

— Cind se intoarce fiul tău ?

— N-am nici o veste.

— S-a angajat la mină ?

— Nu.

— S-a dus să lucreze pe vreo plantație de tutun ?

— Nu ne-a spus.

— Pleacă să-și găsească de lucru și nu-i spune maică-si ? Ce copil este ăsta ? Cum l-ai invățat ?

Caprele lingeau trei tufe pitice care mai rămăseseră dintr-un gard viu din jurul casei șefului. Bărbatul scoase o cutie rotundă ce păstra urmele dinților unui copil și, avind grijă să nu verse tutunul, luă o priză. Arătind cu mina spre animale, ceru permisiunea : „Îți mănincă gospodăria..." Făcu gestul că incearcă să le mine mai departe.

— Nu mai e nimic de mincat. Șefului nu-i pasă de gardul viu plantat de cea mai in virstă dintre soțiile lui, care mersese la școala misiunii din sudul riului. El stătea printre capre, ca și cum ar fi vrut să mai intrebe ceva. Apoi s-a intors in curte. Celălalt bărbat il privea. Se părea că va striga după el ; in schimb, își mină mai departe animalele cu strigăte familiare, de data aceasta inutil de zgomotoase și dese.

O patrulă intr-un Land Rover venea deseori in sat. Nimeni nu putea prevede cind urma să se intimple aceasta, pentru că nu era posibil să fie numărate zilele scurse dintre două vizite, așa cum se putea face in cazul perceptorului sau al ofițerului insărcinat cu marcarea animalelor. Dar ea putea fi auzită cu cîteva minute inainte, năpustindu-se printre tufișuri ca un animal inspăimintat, praful din aer indicind direcția din care venea. Copiii alergau să anunțe știrea. Femeile mergeau din colibă in colibă. Una dintre nevestele șefului savura rolul important de a-i aduce vestea : „Vine guvernul să te vadă". El ieșea din casă inaintea ca Land Rover-ul să oprească și un soldat negru (murmurind către șef salutul, plin de respect, cuvenit in limba lor) să sară și să deschidă ușa pentru soldatul alb. Soldatul alb invățase numele tuturor șefilor locali. El se adresa cu bruscheta albilor : „Totul in regulă ?" Și șeful îi repeta : „Totul in regulă." „Nu vă supără nimeni in sat ?" „Nu ne deranjează nimeni." Dar soldatul alb le făcea semne soldaților negri și ei mergeau din casă in casă, harnici ca femeile cind fac curățenie, răsturnind asternuturile, izbind cu patul puștilor in cenușa și gunoiul in care scormau găinile, cercetind, cu ochii orbiți de

intuneric, chiar și coliba in care era ținută una din bătrinele care își pierduse mințile. Soldatul alb stătea lingă Land Rover, așteptindu-i. El ii povestea șefului despre lucrurile care se intimplau nu departe de sat : ba chiar foarte aproape. Șoseaua care trecea la cinci kilometri depărtare de ei fusese aruncată in aer. „Cineva pune mine pe șosea și de indată ce o reparăm le pune la loc. Oamenii arestiu vin de dincolo de riu și trec pe aici. Ei nu distrug vehiculele și omoară oameni. Vă vor omori și pe voi, vă vor da foc la colibe, dacă le dați găzduire."

O femeie și-a intors capul strigind : „Ai-ai-ai".

Degetul arătător se indreptă spre cei prezenți : „Vă previn. Veți vedea de ce sint in stare."

★

In august nu plouă pentru incă două luni. Nimic nu crește, doar mustele se inmulțesc. Arșița este zilnic tot mai mare și ea se menține și noaptea, fără o pală de vint, pină dimineața. In aceste nopți glasul radioului putea fi auzit clar din casa șefului in tot satul. In savană mulți oameni erau capturați și uciși de armată — **căutați și distrugeți** era ceea ce spuneau albii acum — și mulți militari erau atacați in savană și ingropați cu onoruri militare. Era de așteptat ca această situație să continue pină in octombrie pentru că oamenii savanei știau că era ultima lor șansă inainte de a veni ploile și de a rămine intepeniți cu picioarele in noroi.

In nopțile acestea fierbinți cind, oricum, nimeni nu poate dormi, petrecerile cu bere țin foarte tirziu. Oamenii beau mai mult ; femeile știu asta și prepară mai multă bere. Există un foc dar nimeni nu stă lingă el.

Fără lună, intunericul este imbibat de arșiță ; cind este luna plină intunericul strălucește intr-o fata morgana departe pe riu. Fețele negre devin albastre, nasul și bicepșii sint marcați de tatuaje.

Cind șeful și-a permis, măcar să intilnească privirea unui străin, albul ochilor care se infățișase oblic dispăru și el mai curind surprinse decit văzu intreaga privire a ochiului : pupilele provocatoare, increzătoare, revendicative ațintite asupra lui. Dar asta s-a intimplat numai o singură dată. In rest, el le-a văzut gurile arogante și zimbetele de războinici adresate fetelor, in timp ce beau. Copiii erau atrași de ei luptindu-se in tăcere pentru un loc mai aproape. Către mijlocul nopții —ceasul lui avea propria galaxie fosforescentă — și-a părăsit scaunul și nu s-a mai intors din locul intunecos unde mergeau bărbații să se ușureze. La petreceri se intimpla deseori ca șeful să se ducă acasă in timp ce ceilalți rămineau să mai bea.

El s-a dus la casa lui de cărămidă, al cărei acoperiș strălucea la fel de puternic ca ziua. Nu a intrat in camera in care dormeau, in patul cel mare, noua lui soție și al șaselea fiu al său, ci a luat din bucătărie, unde era ținută cind nu era folosită, o bicicletă aparținind unuia din oaspeții lui nepoftiți, rudă sau angajat. A părăsit pe bicicletă, satul de colibe din luminiș, satul lui și al bunicului lui care a dispărut repede in spate și a inceput să pedaleze pe nisip (...)

Peste o oră a ajuns la postul armatei, și-a strigat numele către santinela inarmată cu o pușcă mitralieră și apoi a așteptat, ca un cerșetor și nu ca un pe, să i se permită să se apropie și să fie percheziționat. De serviciu erau soldați negri, dar ei l-au trezit pe alb. Era cel care li cunoștea numele, tribul, satul, așa cum erau instruiți acești albi de tip nou. El a părut să stie imediat de ce a venit șeful : incruntindu-se concentrat pentru a sesiza detaliile, gura îi era toată un zimbet, iar virful limbii îi atingea dinții din spate așa cum fac oamenii cind verifică fațiile pe degete. „Cîți sint ?"

„Sase sau zece sau — dar uneori, numai, să moară, trei sau unu... nu știu. Cind e aici, cind a plecat : apoi vin din nou".

„Vin după hrană, dorm și pleacă. Da. Ii fac pe oameni să le dea ce doresc, nu așa ? Și știi cine îi gîndurește — cine le arată unde să doarmă — cu siguranță că știi."

Șeful stătea pe un scaun in cazarma armatei și soldatul alb stătea in picioare. „Cine" șeful rostea cu greu ce vroia să spună in englezește. „Nu știu cine" — misca continuu dintr-o mină, își tinea respirația și apoi își dădea drumul — „in sat sint mulți, mulți oameni. Dacă e unul sau altul."

„Destul. Nu face nimic. Ei îi inspăimintă pe oameni ; oamenii nu pot spune nu. Ei îi omoară pe oamenii care spun nu. Nu vezi fotografiile in ziare ?"

„Nu le-am văzut niciodată. Am auzit spunindu-se la radio".

„Ei mai beau incă... Ce a trecut — o oră ?"

Soldatul alb a schimbat o privire cu ceilalți bărbați, a căror atitudine a devenit una a unor oameni gata de acțiune : au insfăcat arme, au alergat și s-au aruncat in mașinile Land Rover părăsite afară in intuneric.

★

Ceva mai tirziu, in noaptea aceea, șeful s-a dus acasă la un văr dintr-un sat de dincolo de postul armatei. I-a spus că a fost la o petrecere și că nu putea merge acasă din cauza stării de asediu decretată de albi.

Soldatul alb îi invățase să nu se afle in sat cind vor fi facute arestările ca să nu se facă vreo legătură cu el și să nu i se taie urechile pentru că a dat curs dorințelor autorităților sau să nu i se mutileze buzele pentru ceea ce a spus.

★

Fumul indica deja satul lui. Se aprinseseră primele focuri pentru gătit. Apoi văzu că fumul particulele negre care se jucau pe fața lui nu proveneau de la focuri de gătit. In loc să **mergă mai repede** pe măsură ce-și forța pedalele să invingă rezistența nisipului, bicicleta părea să incetinească odată cu mintea, să ezite in fața invitării a refuzului de a se opri : să se oprească ; să nu meargă mai departe. Dar nu era chip să nu ajungă la ceea ce era de găsit. Avioanele la care numai copiii cataclizmul să se uite veniseră in timpul nopții și aruncaseră ceva inspăimintător și viu despre care nimeni nu citise sau auzise pentru a se teme indeajuns. Pămintul satului părea să se fi crapat și să se fi lepădat de tot ce-i aparține : colibe, oale, tipse, paturi, albii, ceasuri deșteptătoare, fotografii la minut, biciclete, radiouri și pantofi adusi inapoi de la mină, pinza viu colorată pe care femeile și-o infășurau in jurul capului, desenele frumoase cu miei albi și copii imbujorați la picioarele lui Cristos cu părul blond, aduse de Misiunea Scoțiană cu mult timp in urmă. Colibele se surpaseră ca niște mușuroaie. Intre pereții de lut ars, acoperișurile de paie și stilpii de susținere se transformaseră in cenușă. Zbierind, el a pornit-o printre colibe, dar nimic nu răspunse furiei sale, nici măcar un pui de găină nu se ivi la picioarele lui. Zidurile casei sale erau incă in picioare. Casa era devastată și acoperișul se surpase.

Mama șefului și nevasta lui cea mai tinără nu se aflau printre supraviețuitori. Dar băiețelul trăia și urma să crească in grija celeilalte soții ale sale.

Șeful tribului s-a spinzurat in pădure. Poliția sau armata (cam același lucru astăzi, lumea le confundă) i-a găsit bicicleta sub pantofii care se legănau in aer. Așa că musafirul familiei mai poate umbla cu ea ; ar fi fost pierdută dacă ar fi rămas in bucătărie cind a survenit raidul. Nimeni nu știe unde a găsit șeful o funie intre ruinele satului.

Oamenii incep să se intoarcă. Morții sint ingropați, cum se cuvine, in locurile strămosești din pădure. Femeile pot fi văzute cărind bidoane și coșuri de grine pline cu lut de la riu. In grupuri vorbărețe, ele presează și intind lutul, ridicind colibele din nou. Ele aduc pe cap mănunchiuri de trestie care le depășesc greutatea corpului. Vocile bărbaților se aud in pădure in timp ce aleg și doboară copaci pentru suporții acoperișurilor.

Un steag alb aflat in virful unei prăjini flutură in fața casei ale cărei ziduri albe, construite după modelul caselor albilor, se păstrează din vremuri apuse.

Prezentare și traducere de Valentin Negoiță

Din lirica bulgară

MIHAIL BERBEROV

✡ ✡

lui Alexandru Milanov

...Și marea se revărsă peste uscat —
acoperi dune, vii, măslini,
inecă patricieni și parii, vite ;
apa inghiți cetățile riverane
din anticul ținut al lui Odesos,
al Afrodisionului și Dianopolisului :
inaintă vijelios pe țărm cale de patru zile
in domeniile lui Iustinian Intii Cel Mare.
Era, după Teofan Spoveditorul, in anul
cinci sute patruzeci și patru.
Și nu fu putere să intoarne
ce-a săvirșit din propria voință
atribuită Domnului de vechiul cronicar,
care fără a-și da seama consemna
neputința lui Iustinian Intii Cel Mare.

Se mai văd, după atitea veacuri incă,
urmele celor intimplate atunci :
ca să nu ne scape ochiului
chiar și-n una mie nouă sute optzeci și opt.

STANKA PENCEVA

✡ ✡

După orgiile verii,
după zăpăcitul cules-de-vii,
spășită ca o călugăriță vine toamna.
Aurul e ars, la fel azurul ;
patimile, infidelitățile s-au finit.
Sosește vremea bolești și insomniei,
a ceaiului medicinal indulcit cu amintiri...
Iar inima-mi codelnic-dornică de drumeții
tot mai ciulește urechea la uși deschise.
Ecoul fulgerelor verii
pe-ascuns se mită in oglindă —
își caută sandaua de argint...
N-ai ostenit s-alergi ca un ogar
adulmecind potecile umblate ?
De-acum tu nu mai trebuiești nimănui...

„Poate, se va-ntimpla să și te cheme vreunul
de n-o să aibă cine să-l iubească".

VENKO EVTIMOV

✡ ✡

Unul lingă altul,
trupurile noastre
goale, intinse,
ca cele două țevi
ale armei de vinătoare

Care din inimi
va detuna prima
anunțind dimineața ?...

NIKOLAI KĂNCEV

Școală serală

Teii adie in peisajul clar,
și celor care dorm le trece noaptea-n grabă.

In fața tablei negre cel intrebat răspunde :

omul pentru om este om, in timp ce
arta pentru artă nu este artă...

Despre alfabet nici un cuvint.

Prin urmele albului rămase printre rinduri
speranța reverberează orice privire.

In românește de
Alexandru Ivănescu

REVISTA STRĂINĂ

● **INSEMNE CULTURALE.** Au devenit tot mai frecvente insemnele dezvoltării relațiilor culturale romăno-turce. In anii trecuți, Festivalul artei de la Istanbul a fost onorat cu prezența Corului „Madrigal", a Corului de copii al Radioteleviziunii Române, a dirijorului clujean Cristian Mandeal care s-a aflat la pupitrul concertului de deschidere a penultimei ediții a amintitului festival.

La inceputul acestui an, la marele complex Pera Palas din Istanbul s-a desfășurat o acțiune culturală românească la care au participat o formație de balet modern, o echipă de dansuri folclorice, orchestre de muzica populară și de muzică ușoară. Spectacolele oferite de formațiile românești in cartierul Tuzla, la Spitalul municipal din Istanbul, la Universitatea anatoliană s-au bucurat de unanime aprecieri.

In aceste zile se află in Capitală mai mulți reputați artiști turci. La Opera română cunoscutul muzician **Cem Mansur** pe care cronicarul ziarului „Le Monde" il definea drept „unul dintre cei mai remarcabili dirijori tineri ai acestor ani" va dirija „Trubadurul" de Verdi, (23 mai). Artiști de la Teatrul de Stat de Operă și Balet din Ankara evoluează in două spectacole de balet intr-un act : **Yoz Dongu** (cerc vicios) și **Insancik** (Omulețul). Scenografia aparține a doi tinerei artiști, coregraful **Ozkan Turfanda** și coregrafa Duygu Aykal, ilustrația muzicală fiind făcută de către artiști de muzică populară turcească de la Radio-Ankara și de Orchestra Teatrului de Stat de Operă și Balet din Ankara. La Ateneul Român, o reputată pianistă **Ayșegul Sarica** — prim solistă a orchestrei simfonice prezidențiale din Turcia care a primit titlul de „Artist național" al Turciei, cea mai inaltă distincție acordată artiștilor de către statul turc — susține un recital cu un program de Bach, Schubert, Ulvi Cemal Erkin, Rahmaninov (21 mai) și va da un concert, acompaniată de Orchestra de cameră „George Enescu" (24 mai). Două inspirate expoziții se inscriu in cadrul acestui ciclu de manifestări prietenești : o expoziție de tablouri despre vechi clădiri turcești a dr. **Riza Hușen Dora** (in holul Operei Române) și o expoziție de artizanat turcesc (in holul hotelului Athenee Palace). La București se află și interpreta de muzică ușoară **Zerrin Özer**, cîștigătoare a „Premiului special al juriului" la Concursul internațional „Song-Contest" de la Castlebar — Irlanda. (C. Rm).

● **REVISTA „NEWSWEEK" PUBLICĂ UN INTERESANT ARTICOL INTITULAT „ARTA PE ZIDURI"**, consacrat marelui pictor mural mexican Diego Rivera (1886—1957). Rivera nu a făcut parte din rindul artiștilor de atelier, locul lui de muncă au fost pereții și zidurile caselor. Aceasta corespundea cel mai bine concepției lui artistice potrivit căreia arta trebuie să aibă o cit mai mare adresabilitate. Prin creația sa, Rivera a urmărit să imbogățească universul spiritual al omului, să transforme lumea. Din această cauză, el a infățișat in lucrările sale momentele eroice din istoria poporului mexican. Rivera și-a căutat tipurile de eroi in rindul indienilor și nici nu putea să facă altfel, din moment ce lucrările sale își trag seva din arta precolumbiană.

Majoritatea lucrărilor pe ziduri ale lui Rivera se găsesc in Mexic, dar marele pictor a lucrat și in afara hotarelor țării sale. De pildă, in Statele Unite. O comandă masivă i-a fost făcută pentru impodobirea pereților Centrului Rockefeller din New York, dar picturile lui au fost șterse, intrucit conducerea centrului le-a considerat a fi revoluționare. In schimb, la Uzinele Ford din Detroit tabloul lui Rivera s-a păstrat. Acesta infățișează evoluția socială a omenirii. In vecinătatea acoperișului, Rivera a infățișat bogățiile naturale ale Terrei, sub care se găsesc personaje alegorice reprezentind rasele umane. Acestea apar apoi și in partea de jos a tabloului, intr-o compoziție mult mai complexă, eliberindu-se, procesul eliberării fiind sugerat prin supunerea Naturii de către Om. O suprafață importantă a lucrării este consacrată rolului mașinii (alternind cu totemuri aztece) in dezvoltarea societății umane. Jocul de lumini și umbre pe otel dă senzația de ritm, sugerind mișcarea.

„Adesea pare că tablourile pe zid ale lui Rivera, in ciuda conținutului lor, sint mai aproape de arta Evului Mediu decit de arta modernă, aceasta pentru că pictorul nu a considerat arta ca pe un fenomen la marginea societății și pentru că, aidoma artiștilor medievali, el s-a născut intr-o societate preliterară, foarte bogată in mituri", scrie „Newsweek".

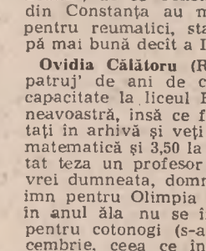

● **SCRIITORUL NIGERIAN CHINUA ACHEBE** este una dintre personalitățile cele mai marcante ale culturii Africii negre contemporane. Este cunoscut ca prozator, eseist și critic literar. Semnificativă pentru creația sa este antologia de eseuri și articole publicată sub titlul „Morning Yet on Creation Day" (Incă in dimineața zilei Facerii), apărută la Londra in editura Heinemann. Aceasta a devenit imediat după apariție una dintre sursele fundamentale pentru intelegerea realităților literare și cultural-politice nigeriene și chiar africane.

Simpla enumerare a citorva dintre capitolele acestei antologii vorbește de la sine despre paleta largă a problematicii abordate : „Creația colonialistă", „Africa și scriitorii ei", „Limba și destinul omului", „Prozatorul ca dascăl", „Gînduri despre romanul african", „Scriitorul african și limba engleză", „Ce citesc intelectualii africani ?", „Tanganica, insemnări de turist".

Ce dezbate Chinua Achebe in aceste capitole ? Intrebările pe care și le pune sint multe și de importanță majoră. Iată citeva. Care este locul scriitorului african in societate ? Care este mesajul creației sale ? Scriitorul african trebuie să-și tragă seva din tradițiile și normele etice și estetice proprii sau trebuie să se conformeze concepțiilor și ideilor la modă in literatura universală ? Scriitorii africani trebuie să se orienteze spre tematica africană sau spre una care ar putea contribui la lansarea rapidă a volumelor lor ? Pentru cine scriu scriitorii africani care își editează lucrările in edituri europene ? Scriitorii africani trebuie să scrie in limba pe care o vorbesc concetățenii lor, contribuind astfel la ridicarea nivelului lor de cultură sau in limbi de circulație internațională ? Care este poziția criticii literare occidentale față de literatura africană și care este contribuția culturii africane la imbogățirea tezaurului culturii universale ?

SPORT

CORESPONDENȚĂ

In luna-n care infloresc trandafirii și cind, vorba lui Ion Băieșu, nu există să existe cetățeni cu fețe triste, sint plin de **vino-ncoace,** altfel nu pot explica numărul mare de scrisori trimise mie exclusiv de reprezentantele sexului frumos. In stinga mea, pe masa de lucru, plutesc intr-o vază, imbrobodiți de furie, trei bujori, Iau unul și i-l dăruiesc **Mioarei Cristescu** (Pașcani), care-mi spune că ține cu Steaua „pur și simplu, fiindcă Anghel Iordănescu, pe care dumneavoastră-l cam luați peste picior, este un bărbat de-a dreptul plăcut". Nu-mi rămine decit să-l invidiez pe Iordănescu. De altminteri toată viața m-am plecat, suspinind, in fața bijuteriilor naturii. Curtea e luminată ?

Tanța Costoiu (Ploiești). După atitea injurături, domnișoară Tanța, nu pot decit să-ți spun : adio, dragă Nela, eu plec, se face seară...

Livia Aron (Brăila, cartier Viziru I). Am primit scrisoarea dumitale, insumind 52 (cincizeci și două !) de pagini. Nu mă mir că ai compus-o, pentru că și eu am fost in vizită la Spitalul 9, mă mir că ți-au primit-o la poștă. Susții că ți-am spus cindva, in magazia de dulciuri a fostului restaurant Lotca precum că semeni cu Maica Domnului. Retrag cuvintele, am fost la Efes, am văzut casa in care-a trăit Maica Domnului după ce i-au răstignit fiul, și nici urmă de toc și cerneală. Cine seamănă cu Maica Domnului ține un prunc neprihănit in brațe sau se roagă, oricum nu face scurtă la mină, compunind scrisori de 52 (cincizeci și două) de pagini. Chiar de-aș fi cei trei magi la un loc și tot n-aș birui atitea vorbe inșirate mărunt pe pagină — 48 de rinduri pe coală, cind stasul prevede că de drept și legal foaia să nu inghită mai mult de 31—32.

Luminița Corvin (Iași). „Eu aș fi vrut să intre-n A Politehnica Iași, dacă nu, Progresul Brăila ; de ce Constanța ?" Păi e simplu : cei din Constanța au mare, bronz, chilcă, nămol pentru reumatici, stadion de marmură și o echipă mai bună decit a Iașului sau a Brăilei.

Ovidia Călătoru (Rm. Sărat). Da, s-au scurs patruj' de ani de cind treceam examenul de capacitate la liceul Ferdinand din orașul dumneavoastră, insă ce folos ? reușit fără loc ? Căutați in arhivă și veți vedea c-am luat nota 8 la matematică și 3,50 la limba română. Mi-a corectat teza un profesor poreclit Papanaș. Și mai vrei dumneata, domnișoară Ovidia, să scriu un imn pentru Olimpia Rm. Sărat !? Află că dacă in anul ăla nu se inființa o școală normală pentru cotonogi (s-a inființat tocmai prin decembrie, ceea ce inseamnă că-mi lipsește un trimestru !) aș fi rămas fecior la plug, aș fi rămas la coasă. Prin urmare, nici pomeneală de imn ! Să vi-l scrie Papanaș.

Tudora Plăieșu (Brăila). Imi spui, avindu-l in vedere pe Mircea Dridea, noul antrenor al Progresului, că „cine trage cacealmale doarme pe rogojină". Iar eu iți răspund că : cine le plătește doarme pe pămintul gol.

Ne oprim aici. Sub geam se smintesc de bucurie trandafirii și tot pămintul miroase a grîu.

Fănuș Neagu

CULTURA ROMÂNEASCĂ IN LUME

— știri Agerpres —

● **LISABONA.** Filmul documentar „Bobul de grîu" a obținut premiul I — „Ciorchinele de aur" la Festivalul internațional al filmului de la Santarem — Portugalia.

Filmul artistic „Moromeții" a primit premiul al III-lea „Ciorchinele de bronz" —, iar premiul pentru cel mai bun actor a fost atribuit lui Victor Rebengiuc, pentru rolul principal din filmul respectiv.

● **BONN.** In orașul Arnsberg din Republica Federală Germania, oraș infrățit cu Alba-Iulia, s-a deschis o expoziție de pictură contemporană, care cuprinde lucrări a peste 25 pictori din județul Alba.

La vernisajul expoziției au participat primarul orașului Arnsberg, Alex Paust, oficialități locale, oameni de cultură și artă, un numeros public. Lucrările expuse s-au bucurat de aprecieri favorabile din partea publicului local.

● **TIRANA.** Teatrul de stat din orașul Durres — R.P.S. Albania — a pus in scenă lucrarea „Steaua fără nume", de Mihail Sebastian. Primele zece reprezentații cu această piesă s-au bucurat de un deosebit suces. Critica de specialitate apreciază spectacolul drept un adevărat eveniment cultural.

● **BONN.** In orașul Bremen a inceput Festivalul internațional „Pro musica nova" consacrat unor tendințe și curente muzical-artistice europene, la care au fost invitate formații prestigioase din diferite țări. Din țara noastră participă corul „Madrigal", ansamblul de muzică de cameră „Ars Nova" din Cluj-Napoca și colective artistice ale Operei de Stat din București și ale orchestrei simfonice a Radiodifuziunii Române.

Spectacolele prezentate de artiștii români s-au bucurat de aprecieri elogioase.

● **„O ZI DIN VIAȚA SPANIEI"**, aceasta este titlul unui splendid album de fotografii artistice apărut recent in capitala Spaniei. Cum a luat naștere acest album de o varietate de stiluri greu de găsit in altă parte ?

In ziua de 7 mai 1987, o sută de artiști fotografi din străinătate au fost invitați in Spania pentru ca pe parcursul a 24 de ore să surprindă pe hirtia fotografică elemente caracteristice ale Spaniei istorice și contemporane.

Cei o sută au muncit cu rivnă, numărul fotografiilor realizate de ei fiind de-a dreptul impresionant : 130 000. Dintre acestea, pentru album au fost selecționate 220 fotografii, care au surprins elemente semnificative, care fotografiilor spanioli, obișnuiți cu viața din țara lor, le-ar fi scăpat observației. Se poate spune că prin acest album, realizat in excelente condiții grafice, spaniolii au fost ajutați să-și redescopere țara...

● **LA TEATRUL „WALLACE" DIN CAIRO** se prezintă cu mare succes, in limba engleză, piesa „Omul cel bun din Seciuan" de Brecht, a cărei premieră a avut loc, după cum se știe, in anul 1943 la Zurich.

Pentru punerea in scenă a piesei a fost angajat regizorul belgian Walter Eysselink. Acesta a folosit traducerea versiunii germane a piesei, care conține pasaje și indicații pe care marele dramaturg german le-a făcut pentru cei care doresc să monteze piesa pentru publicul de limba engleză sau pentru teatrele din Statele Unite ale Americii.

● **„GLASUL OMULUI", PIESA ÎNTR-UN ACT DE JEAN COCTEAU,** se află la baza unui film pe care il realizează, in Italia, regizorul Francesco Mazelli. Rolul principal va fi interpretat de cunoscuta actriță italiană Ornella Muti.

In urmă cu mai bine de patru decenii, in anul 1947, piesa lui Cocteau a stat la baza unei prime versiuni cinematografice a cărei regie a fost semnată de Roberto Rosselini. Atunci, eroina filmului a fost interpretată de Anna Magnani.

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scinteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII